

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK

SOSIAL- STATISTIKK 1988

SOCIAL STATISTICS 1988

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK B 900

**SOSIALSTATISTIKK
1988**

SOCIAL STATISTICS
1988

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO-KONGSVINGER 1990

ISBN 82-537-2917-0
ISSN 0333-2055

EMNEGRUPPE
25 Sosiale forhold og sosialvesen

ANDRE EMNEORD
Barnevern
Eldreomsorg
Hjemmehjelp
Sosialhjelp

FORORD

Sosialstatistikk for 1988 gir en oversikt over virksomheten i den kommunale sosialtjenesten. Statistikken omfatter økonomisk sosialhjelp, praktisk hjelp i hjemmene, plasser i institusjon eller spesiell bolig, spesielle tiltak for barn og ungdom, tiltak for rusmiddelmissbrukere og andre tjenester. Hovedvekten er lagt på å beskrive mottakerne av de ulike tjenestene, men det er også gitt en oversikt over personalet og utgiftene i sosialtjenesten.

En del hovedresultater er tidligere utgitt i Statistisk ukehefte og Nye distriktstall.

Konsulent Stein Aage Henriksen og planlegger Berit Otnes har stått for arbeidet med publikasjonen.

Statistisk sentralbyrå, Oslo, 18. desember 1989

Arne Øien

Jon Holmøy

PREFACE

Social Statistics 1988 is a survey of the activities of the local (municipal) social services. Economic assistance, home-help services, institutions or special apartments, care for children and young persons, care for alcoholics and drug addicts and other social services are included in the survey. Emphasis has mainly been put on a description of the recipients of the various services. However, the survey also includes statistics on the personnel and expenses of the social services.

The publication has been prepared under the supervision of Mr. Stein Aage Henriksen and Ms. Berit Otnes.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 18 December 1989

Arne Øien

Jon Holmøy

INNHold

	Side
Figurregister	9
Tabellregister	11
Sammendrag på engelsk	17
1. Innledning	23
1.1. Opplegg og gjennomføring	23
Statistikkens omfang	23
Statistikkgrunnlag	23
1.2. Innsamlings- og bearbeidingsfeil	23
2. Kommunal sosialtjeneste	25
2.1. Lovgrunnlag og organisering av den kommunale sosialtjenesten	25
2.2. Den kommunale sosialtjenestens formål og oppgaver	26
2.3. Hvem kan få hjelp fra den kommunale sosialtjenesten?	26
2.4. Hjelpetiltak som sosialkontorene har til rådighet	26
2.5. Tvangstiltak	27
3. Kontantytelser (økonomisk stønad)	29
3.1. Innledning	29
3.2. Mottakere av økonomisk hjelp	30
Viktigste kilde til livsopphold	30
Forhold til arbeidslivet	31
Utenlandske statsborgere	32
Stønadsmottakere med hjelp både i 1987 og 1988	32
Utbetalinger	32
3.3. Utvikling over tid	33
3.4. Geografiske forskjeller	34
4. Hjelpeordninger for hjemmene	44
4.1. Innledning	44
4.2. Tjenester og tilbud	44
4.3. Mottakere av hjelp fra hjelpeordningene for hjemmene	44
Husholdningstype	46
Timer med hjelp til hvert hjem	46
Andre hjelpeordninger	47
5. Plass i institusjon eller spesiell bolig	51
5.1. Innledning	51
5.2. Tjenester og tilbud	51
5.3. Institusjoner og boliger for eldre og uføre	52
5.4. Beboere i institusjonene	52
5.5. Utvikling over tid	53
5.6. Geografiske forskjeller	54
6. Spesielle tiltak for barn og ungdom	61
6.1. Innledning	61
6.2. Tjenester og tilbud	61
Barnevernstiltak og annen hjelp til barn fra sosialtjenesten - avgrensingsproblemer og datakvalitet	61
6.3. Barn med hjelp fra sosialtjenesten	62
Lovgrunnlag for hjelpen	62
6.3.1. Barnevernsklientene	63
Barn under barnevernstiltak i løpet av året	63
Nye barn under barnevernstiltak	63
Barn under barnevernstiltak 31. desember 1988	66
6.4. Geografiske forskjeller	67

	Side
7. Spesielle tiltak for rusmiddelmissbrukere	76
7.1. Innledning	76
Lov om edruskapsvern og sosialtjenestens arbeid med rusmiddelmissbrukere	76
7.2. Tjenester og tilbud	77
7.3. Mottakere av edruskapstiltak	77
Lovgrunnlag	77
Alder, kjønn og ekteskapelig status	77
Alkohol og andre rusmidler	78
Tiltak	79
Hvem tok opp saken?	80
7.4. Geografiske forskjeller	80
8. Andre tjenester	90
8.1. Innledning	90
8.2. Tilbud og tjenester	90
8.3. Mottakere av andre tjenester	90
8.4. Dekningsgrad	91
Krisesenter	91
Krisetelefon	91
Servicesentre	92
9. Personale i sosialtjenesten	94
9.1. Innledning	94
9.2. Personalressurser i sosialtjenesten	94
9.3. Utvikling over tid	95
9.4. Geografiske forskjeller	95
10. Kostnader	101
10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester	101
10.2. Driftsutgiftene fordelt på den enkelte innbygger	103
 Vedlegg	
1. Klientregistrering. Oppgaveskjema	109
2. Rettledning for utfylling av årsmeldingsskjema	110
3. Årsmelding 1988. Skjema	112
 Utkomne publikasjoner	
Tidligere utkommet på emneområdet	116
Publikasjoner sendt ut fra Statistisk sentralbyrå etter 1. januar 1989. Emneinndelt oversikt	118
Standarder for norsk statistikk (SNS)	126

Standardtegn i tabeller

- . Tall kan ikke forekomme
- : Tall kan ikke offentliggjøres
- Null
- .. Oppgave mangler
- Brudd i den loddrette serien
- | Brudd i den vannrette serien

CONTENTS

	Page
Index of figures	13
Index of tables	15
Summary in English	17
1. Introduction	23
1.1. Survey design	23
Coverage	23
Data sources	23
1.2. Data collection and processing errors	23
2. Local authority social services	25
2.1. Legal basis for the social services	25
2.2. Aims and tasks of the social services	26
2.3. Who are entitled to help from the social services?	26
2.4. Types of assistance	26
2.5. Coercive measures	27
3. Economic assistance	29
3.1. Introduction	29
3.2. Recipients of economic assistance	30
Main source of income	30
Labour force status	31
Foreign citizens	32
Recipients of economic assistance in 1987 and 1988	32
Disbursements	32
3.3. Trends and developments	33
3.4. Regional variations	34
4. Home-help services	44
4.1. Introduction	44
4.2. Types of assistance and services	44
4.3. Recipients of assistance from the home-help services	44
Type of household	46
Hours with assistance per home	46
Other types of assistance	47
5. Institutions and apartments for the aged and disabled	51
5.1. Introduction	51
5.2. Types of assistance and services	51
5.3. Number of institutions and apartments for the aged and disabled	52
5.4. Residents in institutions and apartments for the aged and disabled	52
5.5. Trends and developments	53
5.6. Regional variations	54
6. Child welfare	61
6.1. Introduction	61
6.2. Types of assistance and services	61
Child welfare and other kinds of assistance - definitions and data quality	61
6.3. Children with assistance from the social services	62
Legal basis for the assistance	62
6.3.1. Children under protection	63
Children under protection during the year	63
New children under protection	63
Children under protection per 31 december 1988	66
6.4. Regional variations	67

	Page
7. Public care of alcoholics and drug addicts	76
7.1. Introduction	76
The Act of Temperance and services for alcoholics and drug addicts	76
7.2. Types of assistance and services	77
7.3. Recipients of assistance for alcoholics and drug addicts	77
Legal basis	77
Age, sex and marital status	77
Alcohol and other drugs	78
Type of assistance	79
Labour force status	79
Who brought up the case?	80
7.4. Regional variations	80
8. Other services	90
8.1. Introduction	90
8.2. Types of assistance and services	90
8.3. Recipients of other kinds of services	90
8.4. Coverage rates	91
Crisis centres for maltreated women	91
Crisis telephones	91
Service centres for the elderly	92
9. Social service personnel	94
9.1. Introduction	94
9.2. Social service personnel resources	94
9.3. Trends and developments	95
9.4. Regional variations	95
10. Expenses	101
10.1. Gross expenditures for the social services	101
10.2. Expenses for the social care per capita	103

Annexes

1. Registration of recipients. Questionnaire	109
2. Instruction for completing the annual report	110
3. Annual report 1988. Questionnaire	112

Publications

Previously issued on the subject	116
Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 January 1989. Survey arranged by subject matter	118
Standards for Norwegian Statistics (SNS)	126

Explanations of Symbols in Tables

.	Category not applicable
:	Not for publication
-	Nil
..	Data not available
—	Break in the homogeneity of a vertical series
	Break in the homogeneity of a horizontal series

FIGURREGISTER

Side

2.1.	Andel av kommunene som har delegert myndighet til sosialadministrasjonen i ulike kommunestørrelser. 1988	25
3.1.	Stønadsmottakere pr. 1 000 innbyggere i ulike aldersgrupper. 1988	30
3.2.	Stønadsmottakere etter viktigste kilde til livsopphold. Familietype. Prosent. 1988	30
3.3.	Stønadsmottakere etter arbeidssituasjon. Familietype. Prosent. 1988	31
3.4.	Norske og utenlandske stønadsmottakere, etter alder. Prosent. 1988	31
3.5.	Gjennomsnittlig utbetaling pr. måned med bidrag. Familietype. 1988	32
3.6.	Bidrag pr. måned etter antall måneder med bidrag. Familietype. 1988	33
3.7.	Stønadstilfelle med økonomisk stønad. 1970-1988	33
3.8.	Stønadstilfelle med økonomisk stønad. Prosentendring fra foregående år. 1970/71-1987/88	33
3.9.	Aldersgruppenes andel av stønadstilfellene. 1970-1988	34
3.10.	Stønadstilfelle pr. 1 000 innbyggere. Fylke. 1988	34
3.11.	Gjennomsnittlig stønad pr. stønadstilfelle. Fylke. 1988	34
4.1.	Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar. 1970-1988	45
4.2.	Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar. Fylke. 1988	45
4.3.	Mottakere av hjemmehjelp eller husmorvikar, pr. 1 000 innbyggere 67 år og over. Fylke. 1988	46
4.4.	Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar, etter husholdningstype. Prosent. Fylke. 1988	46
4.5.	Antall timer hjemmehjelp eller husmorvikar pr. hjulpet hjem. Fylke. 1988	47
4.6.	Andel av kommunene som har ulike hjelpetilbud. 1988. Prosent	47
5.1.	Aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. 1970-1988	52
5.2.	Beboere i aldershjem, kommunale boliger med heldøgns service og trygdeboliger, etter alder. 1988	53
5.3.	Plasser i aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. 1970-1988	53
5.4.	Beboere pr. 1 000 innbyggere 67 år og over i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke. 1988	54
5.5.	Beboere i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Prosent. Fylke. 1988	54
5.6.	Beboere i institusjoner og boliger for eldre og uføre i ulike kommunestørrelser. Prosent. 1988	55
6.1.	Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter lovgrunnlag for hjelpen. Prosent. 1988	62
6.2.	Barnevernsklienter pr. 1 000 barn i ulike aldersgrupper. 1988	63
6.3.	Barnevernsklienter i løpet av året. Barn i alt, i fosterhjem og i barnevernsinstitusjon. 1981-1988	64
6.4.	Nye barnevernsklienter i ulike aldersgrupper, etter årsak til inngrep fra barnevernet. Prosent. 1988	64
6.5.	Nye barnevernsklienter med ulik familiesituasjon, etter årsak til inngrep fra barnevernet. Prosent. 1988	64
6.6.	Barn 0-17 år 1986 og nye barnevernsklienter 1988, etter familiesituasjon. Prosent	65
6.7.	Nye barnevernsklienter etter første vernetiltak. Prosent. 1981-1988	65
6.8.	Barnevernsklienter pr. 31.12. Barn i alt under tiltak, i fosterhjem og i barnevernsinstitusjon. 1981-1988	66

	Side
6.9. Barnevernsklienter 31.12 pr. 1 000 barn under 20 år. Fylke. 1987 og 1988	66
6.10. Barnevernsklienter i løpet av året pr. 1 000 barn under 20 år i ulike kommunestørrelser. 1988	67
7.1. Edruskapsklienter etter lovgrunnlag. Prosent. 1988	77
7.2. Edruskapsklienter og befolkningen 16-79 år, etter alder/ekteskapelig status/familiefase. Prosent. 1988	78
7.3. Edruskapsklienter i ulike aldersgrupper, etter type misbruksproblem. Prosent. 1988	78
7.4. Edruskapsklienter etter hvilke typer hjelp de har mottatt. Prosent. 1988	79
7.5. Edruskapsklienter, sosialhjelpklienter og befolkningen, etter arbeidssituasjon. Prosent. 1988 ..	79
7.6. Andel med uførepensjon i ulike aldersgrupper blant edruskapsklienter, sosialhjelpklienter og i befolkningen. 1988	80
7.7. Edruskapsklienter pr. 10 000 innbyggere 16-79 år i ulike kommunestørrelser. 1988	81
7.8. Edruskapsklienter i ulike kommunestørrelser, etter type misbruksproblem. Prosent. 1988	81
8.1. Andel av kommuner med krisesenter. Fylke. 1988	91
8.2. Andel av kommuner med krisetelefon. Fylke. 1988	91
8.3. Registrerte servicesentre for eldre. 1975-1988	92
8.4. Innbyggere 67 år og over pr. servicesenter. Fylke. 1988	92
9.1. Personale i sosialtjenesten. 1984-1988	95
9.2. Personale i sosialtjenesten pr. 1 000 innbyggere. Fylke. 1988	96
9.3. Timer pr. hjemmehjelper og husmorvikar. Kommunestørrelse. 1988	96
9.4. Pårørende som hjemmehjelpere. Andel av utførte timeverk og hjelpere. Kommunestørrelse. 1988	97
10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, faste og løpende priser. 1977-1988	101
10.2. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester. Prosentendring fra foregående år. 1977/78-1987/88. Faste priser	102
10.3. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, etter utgiftsområde. 1977-1988	102
10.4. Brutto driftsutgifter til hjelpeordninger for hjemmene pr. innbygger i ulike kommunestørrelser. 1988	103
10.5. Andel av driftsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene dekket av egenandeler. Kommunestørrelse. 1988	103
10.6. Utgifter til sosialhjelp pr. innbygger. Fylke. 1988	104
10.7. Utgifter til sosialhjelp pr. innbygger i ulike kommunestørrelser. 1988	104
10.8. Andel av økonomisk bidrag ytt til flyktninger og asylsøkere i ulike kommunestørrelser. 1988	105
10.9. Andel av brutto driftsutgifter til sosialhjelp utbetalt som bidrag og lån i ulike kommunestørrelser. 1988	105

TABELLREGISTER

Side

2.1.	Kommuner med delegering av myndighet fra de sosiale nemndene til sosialadministrasjonene. Fylke/kommunestørrelse. 1988	28
3.1.	Stønadstilfelle med økonomisk stønad, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1970-1988	35
3.2.	Stønadsmottakere som har fått økonomisk sosialhjelp i en eller flere kommuner, etter tallet på kommuner de har fått hjelp i og alder. 1988	36
3.3.	Stønadsmottakere etter viktigste kilde til livsopphold og familiefase. 1988	36
3.4.	Stønadsmottakere etter arbeidssituasjon og familiefase. 1988	37
3.5.	Stønadsmottakere etter statsborgerskap og alder. 1988	37
3.6.	Gjennomsnittlig bidrag pr. måned med utbetaling. Tall for bidragets varighet og familiefase. 1988	38
3.7.	Stønadsmottakere i 1988 etter forhold til sosialkontoret i 1987 og familiefase	39
3.8.	Stønadsmottakere med bidrag etter bidragets varighet og familiefase. 1988	40
3.9.	Stønadstilfelle etter stønadens art og fylke/kommunestørrelse. 1988	41
3.10.	Verdien av økonomisk sosialhjelp, etter stønadens art. Fylke. 1988	42
3.11.	Stønadsmottakere etter forhold til trygdesystemet og familiefase. 1988	43
4.1.	Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar. 1970-1988	48
4.2.	Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar, og tallet på timeverk pr. hjem. Fylke. 1988	48
4.3.	Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp, etter alder. Fylke. 1988	49
4.4.	Hjem som fikk hjelp av husmorvikar, etter alder. Fylke. 1988	49
4.5.	Uføre og alderspensjonister som fikk hjelp av hjelpeordninger for hjemmene, etter husholdningsstørrelse. Fylke. 1988	50
4.6.	Kommuner med andre hjelpeordninger for hjemmene. Fylke. 1988	50
5.1.	Beboere i aldershjem etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1988	56
5.2.	Beboere i aldershjemsavdelinger i kombinerte institusjoner, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1988	57
5.3.	Beboere i alders- og trygdeboliger, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1988	58
5.4.	Beboere i kommunale boliger med heldøgns service, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1988	59
5.5.	Plasser i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke. 1970-1988	60
6.1.	Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter kombinasjoner av lovgrunnlag og alder. 1988	68
6.2.	Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter alder og tiltak. 1988	68
6.3.	Barn under barnevern i løpet av året, ved utgangen av året og nye barn. Tall for alder. Absolutte tall og pr. 1 000 barn 0-19 år. 1988	69
6.4.	Barn under barnevern i løpet av året, etter tiltak. Fylke. 1981-1988	70
6.5.	Nye barn under barnevernstiltak, etter hvilket tiltak som ble iverksatt først. Fylke. 1981-1988 .	71
6.6.	Nye barn under barnevernstiltak, etter grunn til å iverksette tiltak og alder. 1981-1988	72
6.7.	Nye barn under barnevernstiltak, etter grunn til å iverksette tiltak og foreldreforhold. 1988	72
6.8.	Nye barn under barnevernstiltak, etter alder og hvilket tiltak som ble iverksatt først. 1988	73
6.9.	Nye barn under barnevernstiltak, etter alder og hvem som tok opp saken. 1988	73

	Side
6.10. Barn under barnevernstiltak 31.12., etter tiltak. Fylke. 1981-1988	74
6.11. Barn under barnevernstiltak 31.12., etter alder og tiltak. 1988	75
6.12. Barn under barnevern i løpet av året og barn i befolkningen, etter alder og kommunestørrelse. 1988	75
7.1. Edruskapsklienter etter familiefase og tiltak. 1988	82
7.2. Edruskapsklienter og befolkningen, 16-79 år. Tall for alder/ekteskapelig status/familiefase. 1988	83
7.3. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem, kjønn og alder. 1988	84
7.4. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem og kombinasjoner av tiltak. 1988	85
7.5. Edruskapsklienter etter arbeidssituasjon og familiefase. Sosialhjelpsklienter og befolkningen, etter arbeidssituasjon. 1988	85
7.6. Edruskapsklienter etter forhold til trygdesystemet og alder. 1987-1988	86
7.7. Edruskapsklienter, sosialhjelpsklienter og befolkningen med uføretrygd i ulike aldersgrupper. 1988	87
7.8. Edruskapsklienter etter familiefase og hvem som har tatt opp saken. 1987-1988	88
7.9. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem og fylke/kommunestørrelse. 1987-1988	89
8.1. Kommuner med krisesenter og krisetelefon. Fylke. 1988	93
8.2. Registrerte servicesentre for eldre. Fylke. 1976-1988	93
9.1. Personale i sosialtjenesten. Fylke. 1984-1988	98
9.2. Tallet på hjemmehjelpere, utførte timeverk og gjennomsnittlig timeverk. Fylke/kommunestørrelse. 1988	99
9.3. Tallet på husmorvikarer, utførte timeverk og gjennomsnittlig timeverk. Fylke/kommunestørrelse. 1988	100
10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester (kommuneregnskapets hovedkapittel 1.4). 1977-1988. 1 000 kr	106
10.2. Brutto driftsutgifter til ulike hjelpeordninger for hjemmene, og driftsutgifter dekket av egenandeler. Fylke/kommunestørrelse. 1988. 1 000 kr	107
10.3. Brutto driftsutgifter til sosialhjelp, etter fylke/kommunestørrelse. 1988. 1 000 kr	108

INDEX OF FIGURES

	Page
2.1. Percentage of the municipalities with delegation of authority to the social administration. Size of municipality. 1988	25
3.1. Recipients of social care per 1 000 population in various age groups. 1988	30
3.2. Recipients of social care, by main source of income. Type of family. Per cent. 1988	30
3.3. Recipients of social care, by labour force status. Type of family. Per cent. 1988	31
3.4. Norwegian and foreign recipients of social care, by age. Per cent. 1988	31
3.5. Average allowance per month with allowance. Type of family. 1988	32
3.6. Allowance per month by number of months with allowance. Type of family. 1988	33
3.7. Cases of social care with economic assistance. 1970-1988	33
3.8. Cases of social care with economic assistance. Change in per cent from preceding year. 1970/71-1987/88	33
3.9. Each age group's percentage of total number of cases. 1970-1988	34
3.10. Cases of social care per 1 000 population. County. 1988	34
3.11. Average economic assistance per case of social care. County. 1988	34
4.1. Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute. 1970-1988	45
4.2. Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute. County. 1988	45
4.3. Recipients help from home-helper or housewife's substitute, per 1 000 population 67 years and over. County. 1988	46
4.4. Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute, by type of household. Per cent. County. 1988	46
4.5. Number of hours per home with help from home-helper or housewife's substitute. County. 1988	47
4.6. Percentage of the municipalities with other home-help services. 1988	47
5.1. Old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service. 1970-1988	52
5.2. Residents in old people's homes, apartments with full-time service and old-age apartments, by age. 1988	53
5.3. Beds in old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service. 1970-1988	53
5.4. Residents per 1 000 population 67 years and over in institutions and apartments for the aged and disabled. County. 1988	54
5.5. Residents in institutions and apartments for the aged and disabled. Per cent. County. 1988	54
5.6. Residents in institutions and apartments for the aged and disabled. Size of municipality. Per cent. 1988	55
6.1. Children with assistance from social services, by legal basis for assistance. Per cent. 1988	62
6.2. Children under protection per 1 000 children in different age groups. 1988	63
6.3. Children under protection during the year. Children total, in foster homes and children's homes. 1981-1988	64
6.4. New cases of children placed under protection in different age groups, by reason for intervention. Per cent. 1988	64
6.5. New cases of children placed under protection with different family situation, by reason for intervention. Per cent. 1988	64

	Page
6.6. Children 0-17 years 1986 and new cases of children placed under protection in 1988, by family situation. Per cent	65
6.7. New cases of children placed under protection, by type of initial protective measure. Per cent. 1981-1988	65
6.8. Children under protection per 31 Dec. Children total, in foster home and in children's home. 1981-1988	66
6.9. Children under protection per 31 Dec. per 1 000 children under 20 years. County. 1987 and 1988	66
6.10. Children under protection during the year per 1 000 children under 20 years in municipalities of various sizes. 1988	67
7.1. Recipients of care for alcoholics by legal basis for assistance. Per cent. 1988	77
7.2. Recipients of care for alcoholics and the population 16-79 years, by age/marital status/family cycle phase. Per cent. 1988	78
7.3. Recipients of care for alcoholics, by type of addiction. Per cent. 1988	78
7.4. Recipients of care for alcoholics by type of assistance. Per cent. 1988	79
7.5. Recipients of care for alcoholics or economic assistance and the population by labour force status. Per cent. 1988	79
7.6. Percentage with disability pension among recipients of care for alcoholics or economic assistance and in the population. 1988	80
7.7. Recipients of care for alcoholics per 10 000 population 16-79 years. Size of municipality. 1988	81
7.8. Recipients of care for alcoholics in municipalities of various sizes, by type of addiction. Per cent. 1988	81
8.1. Percentage of municipalities with crisis centre. County. 1988	91
8.2. Percentage of municipalities with crisis telephone. County. 1988	91
8.3. Registered service centres for the aged. 1975-1988	92
8.4. Population 67 years and over per service centre. County. 1988	92
9.1. Social service personnel. 1984-1988	95
9.2. Social service personnel per 1 000 population. County. 1988	96
9.3. Hours per home-helper and housewife's substitute. Size of municipality. 1988	96
9.4. Relatives as home-helpers. Percentage of man-hours and helpers. Size of municipality. 1988 ...	97
10.1. Gross expenditure for social services, fixed and current prices. 1977-1988	101
10.2. Gross expenditure for social services. Change in per cent from preceding year. 1977/78-1987/88. Fixed prices	102
10.3. Gross expenditure for social services, by purpose. 1977-1988	102
10.4. Gross expenditure for home-help services per capita. Size of municipality. 1988	103
10.5. Percentage of expenditure for home-help services covered by the recipients. Size of municipality. 1988	103
10.6. Social care expenditure per capita. County. 1988	104
10.7. Social care expenditure per capita. Size of municipality. 1988	104
10.8. Percentage of economic assistance paid to refugees and asylum applicants. Size of municipality. 1988	105
10.9. Percentage of gross expenditure paid as allowance or loan. Size of municipality. 1988	105

INDEX OF TABLES

	Page
2.1. Municipalities with delegation of authority to the social administration. County/size of municipality. 1988	28
3.1. Cases of social care with economic assistance, by age and county/size of municipality. 1970-1988	35
3.2. Recipients of social care with assistance in one or more municipalities, by number of municipalities from which they have received assistance and age. 1988	36
3.3. Recipients of social care by main source of income and family cycle phase. 1988	36
3.4. Recipients of social care by labour force status and family cycle phase. 1988	37
3.5. Recipients of social care by citizenship and age. 1988	37
3.6. Average allowance per month with allowance. Figures for duration of allowance and family cycle phase. 1988	38
3.7. Recipients of social care in 1988 by assistance from the social service department also in 1987 and family cycle phase	39
3.8. Recipients of social care by duration of allowance and family cycle phase. 1988	40
3.9. Cases of social care by nature of assistance and county/size of municipality. 1988	41
3.10. Value of economic assistance, by nature of assistance. County. 1988	42
3.11. Recipients of social care by relationship to the social security system and family cycle phase. 1988	43
4.1. Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute. 1970-1988	48
4.2. Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute, and man-hours per home. County. 1988	48
4.3. Homes receiving help from home-helper, by age. County. 1988	49
4.4. Homes receiving help from housewife's substitute, by age. County. 1988	49
4.5. Disabled and old-age pensioners receiving help from home-help services, by size of household. County. 1988	50
4.6. Municipalities with other home-help services. County. 1988	50
5.1. Residents in old people's homes by age and county/size of municipality. 1988	56
5.2. Residents in old-age departments in combined institutions, by age and county/size of municipality. 1988	57
5.3. Residents in old-age apartments, by age and county/size of municipality. 1988	58
5.4. Residents in municipal apartments with full-time service, by age and county/size of municipality. 1988	59
5.5. Beds in institutions and housings for the aged and disabled. County. 1970-1988	60
6.1. Children with assistance from social services, by legal basis for assistance and age. 1988	68
6.2. Children with assistance from social services, by age and type of assistance. 1988	68
6.3. Children under protection during the year, at the end of the year and new cases of children placed under protection. Figures for age. Absolute figures and per 1 000 children 0-19 years. 1988	69
6.4. Children under protection during the year, by type of assistance. County. 1981-1988	70
6.5. New cases of children placed under protection, by type of initial assistance. County. 1981-1988	71

	Page
6.6. New cases of children placed under protection, by reason for intervention and age. 1981-1988	72
6.7. New cases of children placed under protection, by reason for intervention and parental situation. 1988	72
6.8. New cases of children placed under protection, by age and type of initial assistance. 1988	73
6.9. New cases of children placed under protection, by age and who reported the case. 1988	73
6.10. Children under protection at the end of the year, by type of assistance. County. 1981-1988 ...	74
6.11. Children under protection at the end of the year, by age and type of assistance. 1988	75
6.12. Children under protection during the year and children in the population, by age and size of municipality. 1988	75
7.1. Recipients of care for alcoholics by family cycle phase and type of assistance. 1988	82
7.2. Recipients of care for alcoholics and the population, 16-79 years. Figures for age/marital status/family cycle phase. 1988	83
7.3. Recipients of care for alcoholics by type of addiction, sex and age. 1988	84
7.4. Recipients of care for alcoholics by type of addiction and type of assistance. 1988	85
7.5. Recipients of care for alcoholics by labour force status and family cycle phase. Recipients of social care and population, by labour force status. 1988	85
7.6. Recipients of care for alcoholics by relationship to the social security system and age. 1987-1988	86
7.7. Recipients of care for alcoholics, recipients of social care and the population with disability pension in different age groups. 1988	87
7.8. Recipients of care for alcoholics by family cycle phase and who reported the case. 1987-1988 .	88
7.9. Recipients of care for alcoholics by type of addiction and county/size of municipality. 1987-1988	89
8.1. Municipalities with crisis centre and crisis telephone. County. 1988	93
8.2. Registered service centres for the aged. County. 1976-1988	93
9.1. Social service personnel. County. 1984-1988	98
9.2. Number of home-helpers, man-hours worked and average man-hours. County/size of municipality. 1988	99
9.3. Number of housewife's substitutes, man-hours worked and average man-hours. County/size of municipality. 1988	100
10.1 Gross expenditure for social services (municipal accounts). 1977-1988. 1 000 kroner	106
10.2. Gross expenditure for different home-help services, and expenditure covered by the recipients. County/size of municipality. 1988. 1 000 kroner	107
10.3. Gross expenditure for social care, by county/size of municipality. 1988. 1 000 kroner	108

Summary in English

Introduction

This publication contains a survey of the annual activities of the municipal social services departments in 1988; social care, social home-help services, institutions for the aged and disabled, child welfare, public care of alcoholics and drug addicts, and crisis centers and crisis telephones for maltreated women. The publication also includes statistics on service centers for the aged.

Its main concern is to describe the groups receiving the various kinds of assistance, the number of recipients in 1988 compared to preceding years. It also gives information on social service personnel and the costs of running the social services.

Sources

In 1986 a new registration system was brought into use, where all recipients and types of assistance are recorded consecutively on individual forms designed for this information. Most of the fields on these forms are to be filled in for all recipients. There is also an additional set of fields which can be used by the social services departments to get more comprehensive statistics for their own use. This publication does not include statistics based on this additional information.

The statistics on economic assistance, child welfare and public care of alcoholics and drug abusers are based on the individual forms mentioned above, while the statistics on social home-help services, beds in institutions for the aged and disabled, and social service personnel are based on a yearly report from each of the local authority social services departments. The information on gross expenditure is based

partly on these reports, and partly on the municipal accounts.

Error sources

There were 20 municipalities which did not send individual forms, and 15 municipalities which did not give the annual report for 1988, for which the data was supplemented with statistics from previous years.

The completion of the forms and reports is sometimes incomplete and in some cases they also contain errors. Despite extensive error checking and data correction, errors may still be present in the sources.

Due to a major reorganization of the local authorities in the middle of 1988, it was not possible to collect data for the annual report from Oslo for 1988. Because of this the annual report data for Oslo is based on the 1987 statistics.

The figures for child welfare are somewhat too low, because it has not been possible to obtain correct return about child welfare in Bergen after the reorganization of the statistics in 1986. The child welfare data from Bergen is therefore based on the statistics from 1987.

Social care (economic assistance)

The legal basis for economic assistance is the Social Care Act of 1964. According to this act a person may be granted economic assistance if he is unable to care for himself or his dependents. Economic assistance may also be granted as an aid for adjusting to difficult living conditions. Both allowance, loan and guarantee

for loan may be granted under the provision of this act.

There were a total of 144 000 cases of social care with economic assistance in 1988. This was an increase of 15 per cent from 1987.

Some recipients receive assistance from more than one municipality, which means that the number of cases is higher than the number of recipients, which is 134 000. Approximately 84 per cent of the 8 000 recipients who received assistance from more than one municipality, received assistance from two municipalities. The recipients receiving assistance from several municipalities are mainly found among the younger age groups.

There were 32 recipients of social care per 1 000 population. These rates vary considerably between the different age groups. The highest rates were found among the age group 20-29 years; 77 per 1 000 population, and the lowest rates among the group 67 years and over; 13 cases per 1 000 population.

Pension and social security allowance were the main source of income for more than 41 per cent of the recipients, and social care for 27 per cent. Salary was the main source of income for just below 22 per cent of the recipients. Salary was the main source of income for nearly one half of the married recipients with children, while this was the case for 38 per cent of the single men with children, and 17 per cent of the single persons without children. About 61 per cent of the single women with children had pension or social security allowance as their main source of income. For single women without children this was the case for 52 per cent. Social care was the most common source of income among single men without children.

Approximately 19 per cent of the recipients were employed, and 38 per cent were not in the labour force.

There were nearly 13 200 recipients, or 11 per cent, with foreign citizenship. A total of 12 per cent of all foreign citizens 16 years and over living in Norway received social care in 1988. The corresponding figure for Norwegian citizens was 3 per cent. The foreign recipients were mainly younger than the Norwegian recipients.

126 200 recipients of economic assistance received this assistance as allowances, and 24 800 received it as loan or guarantee for loan. The disbursements for

economic assistance totalled to 2 687 million kroner, which is an increase of 32 per cent from 1987. Of this 2 424 million kroner were disbursed as allowances, which equaled an average of 19 200 kroner per recipient.

It seems to be a correlation between duration of assistance and value of assistance. Those who received assistance only for one month received an average of 3 145 kroner per month, which increased up to an average of 4 477 kroner per month for those receiving assistance in twelve months.

There has been a pronounced change in the age distribution of the recipients of social care since 1970, where younger people tend to increase their percentage of the total number of recipients. About 41 per cent of the recipients in 1970 were less than 40 years of age, and 40 per cent were 50 years and over. In 1988 these figures were 71 and 15 per cent, respectively.

The percentage of the population receiving social care varies considerably between the counties. Oslo and Finnmark rank at the top, with 63 and 53 cases of social care per 1 000 population, respectively. In Sogn og Fjordane there were only 17 cases per 1 000 population.

Average disbursement per recipient also varies geographically. In Oslo the average disbursement per recipient was 28 000 kroner, which was the highest of all the counties. Lowest average disbursements were 8 500, which were found in Finnmark.

Social home-help services

The aim of the home-help services is to give assistance to homes needing it due to temporary or permanent illness, or - when help is needed, to take care of the daily domestic work in a proper way.

The statistics cover the housewife's substitute services, home-help for the aged and disabled, and other home-help services.

The housewife's substitute service aims primarily at helping families with children when the parents are incapable of being in charge of home and children.

The home-help service for the aged and disabled gives assistance to aged or disabled in their daily work and activities at home.

Other services include various arrangements which aim at relieving other needs for assistance, for instance meal distribution, cleaning services etc.

A total of 25 800 homes received assistance from the housewife's substitute services in 1988. About 11 300 of these homes were families with children, and 650 of these were families with disabled children. In other words, less than half of the homes receiving assistance from housewife's substitute were families with children.

There has been a steady decrease in the total number of homes receiving assistance from the housewife's substitute services since 1979, while the number of homes receiving assistance from the home-help services has increased. The total number of homes receiving either kind of assistance has been quite stable since 1980, which means that the difference between these two kinds of services is no longer clear. Because of this these two kinds of services will be treated together in the following.

There were a total of 148 400 homes receiving assistance from the social home-help services in 1988. 110 600 of these were old-age pensioners, 18 500 were disabled, and 12 600 were families with children.

About 30 per cent of the population 67 years and over in Finnmark received assistance from the social home-help services, while only 13 per cent received such assistance in Oslo.

Each home received an average of 152 man-hours with assistance from the social home-help services (75 man-hours with housewife's substitutes and 168 man-hours home-helpers).

Residents in apartments and institutions for the aged and disabled

Old people's homes and *old-age departments in combined institutions* are institutions for old-age pensioners. *Old-age apartments* are separate apartments specially designed for the aged and disabled. *Municipal apartments with full-time service* are apartments with service available 24 hours a day.

In the end of 1988 there were a total of 697 old peoples homes, 23 500 old-age apartments, and 2 400 apartments with full-time service.

Nearly 44 800 aged and disabled lived in some kind of municipal housing or institution; 16 900 in old people's homes, 2 700 in apartments with full-time service, and 25 200 in old-age apartments.

3-4 per cent of the residents in the old people's homes are disabled, while this was the case for 16 and 13 per cent of the residents in apartments with full-time service and old-age apartments, respectively. The residents in the latter are also a bit younger than the residents in the old people's homes.

There has been a steady increase in the number of beds in these apartments and institutions since 1970.

Child welfare

According to the Child Welfare Act the municipal boards for health and welfare should intervene when children are not properly cared and provided for by their parents. Intervention may also be necessary when the child is seriously maladjusted to society, i.e. when the child is delinquent or in other ways behaving deviantly. Finally, the board can intervene when handicapped children do not get the care and treatment they need at home. In most municipalities the social services department executes the duties of the elected boards for health and welfare.

When the social services department learns that a child is in a difficult situation, an investigation is carried out. The social workers talk to parents and children in order to find out what is causing the problems and what can be done to solve them. Various preventive measures may be effectuated. If this does not solve the problems, the children are taken in care, i.e. placed in a foster home or children's home.

The Child Welfare Act has traditionally been seen as a measure to handle "bad" children or parents. This stigma sometimes makes social workers reluctant to intervene, or they help children and families without specifically using the Child Welfare Act or any other legislation. This is a problem, because the social services departments are obliged to report for the central statistic only protective measures based on the Child Welfare Act (or the Social Care Act or the Act of Temperance). They may report other help, and some of the departments do, but others do not. It is therefore impossible to give a complete picture of all children helped, because assistance without reference to the laws will be underreported. This publication gives some information on all children under 18 who have been reported helped, but concentrates mainly

on children and youth under 23 who have been helped according to the Child Welfare Act.

A total of 18 600 children were helped. Economic assistance (5 600) and person selected to support child (4 800) were the protective measures most often used.

During 1988 a total of 14 700 children and youth received help based on the Child Welfare Act, 2 700 were new cases and 12 500 were under protection at the end of the year. Relative to the total number of children in the population 13 children per thousand were under protection during the year. The age groups 5-7 years and 15-17 years were more frequently than others under protection.

From 1987 to 1988 there was a 4 per cent increase in the number of children under protection during the year. However, the number of children under protection decreased compared to 1985 and earlier years, particularly the number of children under preventive measures. Some of the decrease may be the effect of the new design for the statistic in 1986.

In more than 60 per cent of the cases the reasons for intervention used in new cases of children placed under protection had to do with the children's environment. The older the child is, however, the more often the youngster's own behaviour is the reason for intervention. The child's behaviour also is a more common reason for intervention towards children living with both parents, whereas children with single parents more often are placed under protection for reasons in their environment.

More than half of the children under protection had parents that were unmarried, separated or divorced, compared to 13 per cent of all children.

Of all the new children placed under protection in 1988, 16 per cent were taken in care and placed directly in a foster home or children's home, compared to 14 per cent in 1987. The rest were initially helped through some preventive measure.

The number of children under protection at the end of the year varied from 3 per thousand to 16 per thousand in different counties. In small municipalities (less than 5 000 inhabitants) 7 per thousand of the children were under protection, compared to 15 per thousand in municipalities with a population of 50 000 or more.

Public care of alcoholics and drug addicts

The boards for health and welfare, or in practical terms, the local social services departments are responsible for helping alcoholics and drug addicts. The Act of Temperance has been associated with intervention against the client's will, therefore the social workers do not often refer to this legislation when they help people with drinking or drug addiction problems. When they help clients to get treatment in institutions for alcoholics, the social workers are supposed to ground this help in the Act of County Authorities' Responsibility for Institutions for Alcoholics and Drug Addicts, but they do not always do that, or at least they do not always report any legal basis for the assistance on the statistic form. In the following, recipients of assistance for alcoholics and drug addicts are defined as all those receiving help according to either of the acts in the temperance legislation plus all persons who have been helped admitted to institutions for alcoholics and drug addicts without any reference to the temperance legislation. In 1988 a total of 3 350 persons were helped by the social services department according to this definition, which was a decrease compared to 1987, when 3 800 persons were helped.

People with drug addiction or drinking problems may have been helped according to other legislation, receiving economic assistance or advice and guidance according to the Social Care Act. In this chapter only those conforming to the above definition are included. The real number of alcoholics and drug addicts receiving help from the social services may therefore be considerably higher than 3 350.

More than 40 per cent of the recipients were between 25 and 40 years, compared to less than 30 per cent of the adult population (16-79 years). Three out of four recipients were men. Only 7 per cent of the recipients were married, while this was true for 55 per cent of the adult population.

Alcohol was the only type of addiction for 67 per cent of the recipients, while 18 per cent were drug addicts and 15 per cent abused both alcohol and drugs. Compared to 1987 there was an increase in the relative number of drug addicts and persons with both types of addiction. Of the recipients under 25 years nearly 80 per cent were drug addicts or were addicted to both alcohol and drugs. Among the old recipients, 60 years or more, practically everybody abused alcohol only.

More than 70 per cent of the recipients were helped to get admittance to an institution for alcoholics or drug addicts, and more than 80 per cent received economic assistance. A considerable part of the recipients thus received both these types of assistance. About 20 per cent of the recipients were reported as having received advice and guidance. The real figure is higher, as advice and guidance is a type of assistance that the social services departments are not obliged to report in the statistics.

More than 60 per cent of the recipients were unemployed and not seeking employment, while this was true for 40 per cent of the recipients of economic assistance and 30 per cent of the adult population. Nearly half of the recipients were pensioners receiving some kind of benefit from the National Insurance System. The proportion of disability pensioners was 26 per cent among the recipients of care for alcoholics and drug addicts, compared to 13 per cent of the recipients of economic assistance and 8 per cent in the adult population.

In small municipalities (less than 5 000 inhabitants) there were relatively few recipients of care for alcoholics and drug addicts, 7 per 10 000 population, compared to 17 per 10 000 population in municipalities with 50 000 inhabitants or more.

Other services

Other services include crisis centers for maltreated women, which provide temporary housing for maltreated women and their children. *Crisis telephones* provide persons in a difficult living situation with someone to talk to at all hours. *Service centers* for the aged and disabled are often run by voluntary organizations, but the municipalities have, in most cases, taken over the financial responsibilities. These centers offer a wide variety of services for the aged and disabled.

A total of 4 900 persons stayed at the crisis centers for a shorter or longer period of time in 1988. About 41 per cent of these were children. The total number of nights spent at the centers was 70 600. This is more than a 100 per cent increase since 1982.

10 per cent of the municipalities have their own crisis center. In addition, 71 per cent of the municipalities run a center in co-operation with a neighbouring municipality.

Crisis telephones are found in 10 per cent of the municipalities, but there is an additional 53 per cent of the municipalities where the inhabitants have access to a crisis telephone in a neighbouring municipality.

Service centers for the aged and disabled are found in all counties, and there were a total of 270 registered service centers in the whole country in 1988. During the last 10 years we have witnessed a steady increase in the number of centers.

Social service personnel

The statistics is based on information on number of man-hours worked and number of employees, which is recalculated to man-years worked, and covers all social service personnel, both full-time and part-time workers.

Social service personnel per 31 December 1988 equalled a bit more than 35 000 man-years worked. About 8 200 man-years were worked in old people's homes and 10 400 in combined institutions. The home-helpers worked 7 500 man-years, and the housewife's substitute worked 1 000 man-years. In addition there were 1 700 man-years worked in other old-age care, and 173 man-years by detached youth workers.

For the whole country social service personnel worked 8 man-years per 1 000 population.

Compared to the population, the social service personnel vary considerably between the counties, from 14 man-years per 1 000 population in Oslo, down to 6 man-years in Akershus, Troms and Rogaland.

The housewife's substitutes work more man-hours than the home-helpers, 1 239 and 602 man-hours, respectively. This difference is even more pronounced if we take into consideration the size of the municipality. Compared to the home-helpers the housewife's substitutes are more commonly found in the smaller municipalities than in the larger municipalities.

15-16 per cent of the man-hours worked by the home-helpers in Nord-Trøndelag and Sogn og Fjordane were worked by relatives, while this was the case for less than 1 per cent of the man-hours in Oslo. Relatives as home-helpers are more common in the smaller municipalities.

Gross expenditure for the social services

According to the municipal accounts, gross expenditure for the social services were nearly 18 billion kroner in 1988. By purpose, expenses for child welfare (kindergartens excluded) were 980 million, expenses for social care were 3.3 billion kroner, home-help services were 2.2 billion, and services for the aged and disabled were a bit more than 5 billion. Expenses for administration and other expenses were 1.3 billion each. The remaining 3.7 billion were kindergarten expenses.

In 1977 the gross expenditure was less than 4 billion, but converted to fixed prices (1988=100), the gross expenditure was just over 9 billion in 1977.

During the last 10 years period we have witnessed a steady increase in the percentage of the total expenses for social care and child welfare.

Compared to the population, the home-help services expenses equaled 528 kroner per inhabitant. Expenses per inhabitant tend to be somewhat higher in the smaller municipalities than in the larger municipalities. About 9 per cent of the expenses for the home-help services are covered by the recipients themselves. Also the percentage of the expenses covered by the recipients tends to be higher in the smaller municipalities.

Social care expenses were 662 kroner per inhabitant. In this case we see an opposite picture; these expenses per inhabitant were considerably higher in the larger municipalities than in the smaller ones. These expenses equaled 1 577 kroner per inhabitant in Oslo, but only 244 kroner in Sogn og Fjordane.

About 24 per cent of the total economic assistance were disbursed to refugees and applicants for political asylum. This percentage was 26 in the largest municipalities, and 18 in the smallest municipalities.

1. Innledning

1.1. Opplegg og gjennomføring

Statistikkens omfang

NOS Sosialstatistikk 1988 gir en oversikt over virksomheten i den kommunale sosialtjenesten, med hovedvekt på å beskrive hvor mange personer, og hvilke grupper som mottar de ulike tjenester og ytelser fra sosialtjenesten.

Sosialstatistikken omfatter økonomisk sosialhjelp, praktisk hjelp i hjemmene, plasser i institusjon eller spesiell bolig, spesielle tiltak for barn og ungdom, tiltak for rusmiddelmissbrukere og andre tjenester.

Publikasjonen gir også en oversikt over ressursbruken i sosialtjenesten, da begrenset til personale og utgifter.

Statistikkgrunnlag

Grunnlaget for sosialstatistikken er årlige oppgaver over ytelser og tjenester fra sosialkontorene.

For områdene økonomisk sosialhjelp, barnevern og edruskapsvern blir det hentet inn individoppgaver, mens opplysninger som vedrører praktisk hjelp i hjemmene, plasser i institusjoner og opplysninger om personale hentes inn ved hjelp av en årsmelding fra sosialkontorene. Opplysninger om driftsutgifter og kostnader hentes delvis fra årsmeldingen og delvis fra kommuneregnskapene.

Fra 1986 ble det innført et nytt registreringssystem, der klienter og iverksatte tiltak registreres fortløpende på et registreringsskjema. De aller fleste rubrikkene

på dette skjemaet skal fylles ut for alle klienter. I tillegg er det også noen rubrikker for opplysninger som sosialkontorene kan fylle ut hvis de ønsker en mer fullstendig statistikk til eget bruk. Statistikkoppgavene er en kopi av registreringsskjemaet, og skilles fra originalen før den sendes Statistisk sentralbyrå ved årets slutt. Registreringsskjemaet og årsmeldingsskjemaet med rettleiding finnes bakerst i denne publikasjonen.

Oppgavene fra sosialkontorene blir hentet inn med hjemmel i lov om sosial omsorg, §§ 20d og 22, med tilhørende forskrift om sosialstatistikk, lov om barnevern § 13 og lov om edruskapsvern og edruskapsnemnder § 18.

1.2. Innsamlings- og bearbeidingsfeil

Det var 20 av kommunene som enten ikke sendte inn klientskjema for 1988, eller sendte data som var av for dårlig kvalitet til å kunne benyttes. For disse er det benyttet data fra tidligere årganger. For én kommune gjelder dette kun barnevern, og for fire kommuner kun økonomisk sosialhjelp.

Det var 15 kommuner som ikke sendte inn årsmeldingsskjema for 1988. For 12 av disse kommunene ble det benyttet 1987-tall, mens det ble benyttet 1986-tall for to kommuner og 1985-tall for én kommune.

Statistisk sentralbyrå regner med at det kan være en viss underrapportering av enkeltklienter til sosialstatistikken, spesielt av barneverns- og edruskapsklienter. Grunnen til at edruskapsklientene trolig ikke alltid blir registrert, er at individstatistikk på dette området er forholdsvis nytt. Statistikk av denne typen ble for

første gang hentet inn for 1986. Det er heller ikke alltid at sosialkontorene fatter vedtak etter edruskapslovgivningen når de hjelper rusmiddelmissbrukere.

Underrapportering til barnevernsstatistikken har sammenheng med at registreringskjemaet fra og med 1986 ikke lenger har egne felt for å krysse av for omsorgstiltak (barnevernslovens §18), forebyggende tiltak (§19) og ettervern (§ 51). Alle tiltak etter barnevernsloven skal imidlertid hjemles i §16a-d (årsak til inngrep fra barnevernet), men noen sosialkontor forbinder §16 bare med omsorgsovertakelser. Fordi skjema bare har avkryssing for §16, oppstår det i noen tilfelle tvil om barn med forebyggende tiltak skal registreres eller ikke.

Bergen var en av de kommunene der det registrerte tallet på barnevernsklienter ble vesentlig lavere etter omleggingen av statistikken. Kommunen foretok selv en kontrollundersøkelse i 1988. Ved manuell optelling i de enkelte sosialdistrikt kom man fram til at 1 950 barn hadde fått hjelp etter vedtak med grunnlag i barnevernsloven i løpet av 1988. Av disse var 990 under vernetiltak ved utgangen av året. Disse tallene har det imidlertid ikke vært mulig å få fram via distriktsosialkontorenes edb-system eller andre oppgaver som Statistisk sentralbyrå har fått. Siden den interne undersøkelsen i Bergen bare gir totaltall, er det valgt å benytte data for 1987 i statistikken. I 1987 var det 900 barnevernsklienter i Bergen i løpet av året, og 800 ved utgangen av året. Hvis den manuelle

optellingen i Bergen er riktig, vil landstallet for barnevernsklienter i løpet av 1988 være om lag 7 prosent for lavt som følge av at det er benyttet tall for 1987 for Bergen. Tallet på barnevernsklienter ved utgangen av året vil være om lag 1 prosent for lavt.

Det er hittil svært få kommuner som har levert oppgaver over barnevernsklienter på edb-medium, men det kan være et generelt problem å få med de barnevernsklientene som er i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon gjennom flere år, slik at det ikke blir tatt noe vedtak om dem i løpet av statistikkåret.

I 1988 ble det gjennomført en større omorganisering av den kommunale forvaltning i Oslo, den såkalte bydelsreformen. Omorganiseringen trådte i kraft fra 1. juli 1988, og medførte at man ikke klarte å framskaffe data av tilstrekkelig kvalitet til årsmeldingen for de enkelte bydelene. Det er derfor benyttet 1987-tall for årsmeldingsdataene for Oslo.

Utfyllingen av statistikkoppgavene er ofte mangelfull. I mange av oppgavene er ett eller flere spørsmål ubesvart, og ofte er de utfylte opplysningene unøyaktige eller direkte feilaktige. SSB legger ned et stort arbeid i å kontrollere og rette opp feil og mangler ved datagrunnlaget, og til en viss grad sendes oppgaver tilbake til kommunene for oppretting. Dette forhindrer likevel ikke at det kan finnes feil i det materialet som statistikken bygger på.

2. Kommunal sosialtjeneste

2.1. Lovgrunnlag og organisering av den kommunale sosialtjenesten

Det er i hovedsak tre lover som regulerer den kommunale sosialtjeneste. Først og fremst er det lov om sosial omsorg av 5. juni 1964 som trekker opp generelle retningslinjer for virksomheten i og organiseringen av den kommunale sosialtjeneste. Dernest er det lov om barnevern av 17. juli 1953, og lov om edruskapsvern og edruskapsnemnder av 26. februar 1932. Mens den førstnevnte loven omhandler den kommunale sosialtjenesten generelt, er de to sistnevnte lovene rettet inn mot mer eller mindre avgrensede grupper med spesielle problemer og behov. Disse tre lovene vil ofte til en viss grad overlape hverandre, og i noen tilfelle kan det være vanskelig å si klart hvilken lov en sak vil komme inn under.

Ifølge lov om sosial omsorg skal den kommunale sosialtjenesten ledes av et valgt helse- og sosialstyre på minst 5 medlemmer.

Fra 1. januar 1988 skal helse- og sosialstyret også ha ansvaret for lov om barnevern og lov om edruskapsvern. Loven krever ikke lenger egne barneverns- og edruskapsnemnder, men de kan likevel finnes i form av spesielle klientutvalg.

Helse- og sosialstyret skal ha samme funksjonstid som kommunestyret, og det er kommunestyret som velger medlemmene og utpeker leder og nestleder. Helse- og sosialstyret skal i utgangspunktet ha 5 medlemmer. Hvis det anses nødvendig kan kommunestyret fastsette et høyere antall medlemmer.

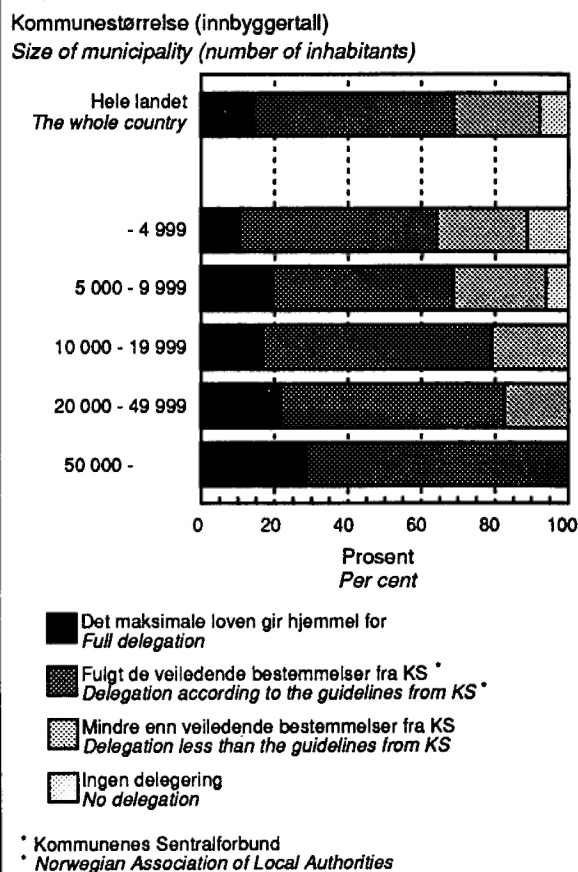
Helse- og sosialstyret er det overordnede organ som skal samordne arbeidet etter de tre sosiallovene, og

den daglige drift og administrasjon av dets arbeid skal ifølge loven legges til et sosialkontor.

Figur 2.1

Andel av kommunene som har delegert myndighet til sosialadministrasjonen i ulike kommunestørrelser. 1988

Percentage of the municipalities with delegation of authority to the social administration. Size of municipality. 1988

I de senere år er avgjørelsesmyndigheten i helse- og sosialtjenesten i stadig større grad delegert til sosialkontoret. Dette betyr at helse- og sosialstyret ikke lenger befatter seg så mye med avgjørelser i enkelt-saker, men heller med utarbeidelse og oppfølging av planer og målsetninger. Av de kommunene vi har data for, er det under 8 prosent som ikke har delegert myndighet til sosialkontoret i det hele tatt, mens vel 55 prosent har fulgt de veiledende bestemmelser fra Kommunenes Sentralforbund (KS). I overkant av 13 prosent har delegert mindre enn de veiledende bestemmelser fra KS, mens 14 prosent har delegert det maksimale som loven gir adgang til.

Det ser ut til at det i første rekke er de store kommunene som har delegert myndighet til sosialadministrasjonen, noe som for så vidt er forståelig ut fra at de store kommunene har så store saksmengder, at det vil være nærmest umulig for helse- og sosialstyret å behandle alle sakene. I figur 2.1 ser vi at det blant kommuner med mindre enn 5 000 innbyggere, er under 11 prosent som har delegert myndighet med det maksimale loven gir hjemmel for, mens dette gjelder for vel 29 prosent av de største kommunene. Det er bare blant de minste kommunene at vi finner kommuner som ikke har delegert myndighet i det hele tatt, - litt over 11 prosent.

2.2. Den kommunale sosialtjenestens formål og oppgaver

I lov om sosial omsorg heter det at helse- og sosialstyret skal utføre de oppgaver som det er pålagt i lov eller av kommunestyret, ha tilsyn med sosiale institusjoner i kommunen og ta initiativ til tiltak som kan styrke det sosiale vern for kommunens innbyggere. Dette vil si at de oppgaver som er nevnt her kan betraktes som generelle retningslinjer for helse- og sosialstyrets arbeidsområde, og at det enkelte kommunestyre kan pålegge helse- og sosialstyret ytterligere oppgaver. De oppgaver som ligger til helse- og sosialstyrets arbeidsområde kan altså variere fra kommune til kommune. Dette vil også bety at det kan finnes forskjeller fra kommune til kommune med hensyn til hvilke tilbud og tjenester som stilles til rådighet for befolkningen.

Når det ovenfor sies at helse- og sosialstyret skal utføre de oppgaver det er pålagt i lov, henviser det til de mer konkrete bestemmelser i lov om sosial omsorg, barnevernsloven og lov om edruskapsvern. Etter disse bestemmelsene går det fram at helse- og sosialstyret skal yte nødvendig hjelp til den som er i en vanskelig livssituasjon eller ikke er i stand til å

forsørge eller dra omsorg for seg selv. Som nevnt ovenfor skal også helse- og sosialstyret stå for utarbeidelsen av tiltak som kan styrke det sosiale vern for kommunens innbyggere. Dermed ser en at helse- og sosialstyret har et tosidig ansvar; det skal sørge for at enkeltmennesket får den hjelp vedkommende trenger for å opprettholde en rimelig levestandard og livssituasjon, samtidig som det skal arbeide med tiltak som skal forbedre det generelle sosiale vern for alle kommunens innbyggere.

2.3. Hvem kan få hjelp fra den kommunale sosialtjenesten?

Den kommunale sosialtjenesten er en service som i utgangspunktet er tilgjengelig for alle personer i kommunen, og det er ingen spesielle grupper eller personer som ifølge lovverket har noen fortrinnsrett til hjelp fra sosialtjenesten. I prinsippet er alle personer som *oppholder* seg i kommunen berettiget til hjelp fra sosialkontoret hvis de trenger det. Etter loven har alle rett til å få råd og veiledning, og som vi skal se senere, har en også rett til økonomisk støtte eller institusjonsplass etter visse betingelser. I loven er det imidlertid tatt inn et forbehold om at personer som ikke har sin faste bopel i kommunen kan bes om å henvende seg til sosialkontoret på sitt hjemsted, såfremt dette ikke må antas å være til skade for vedkommende.

I tillegg til at den enkelte har krav på visse typer hjelp, har også kommunen plikt til å gripe inn med tiltak rettet mot barn og rusmiddelbrukere i bestemte situasjoner.

I stor grad trekker lovverket altså opp generelle retningslinjer, som kan være gjenstand for vurderinger fra sak til sak. Samtidig vil det på riks- eller lokalpolitisk plan kunne gis forskrifter om hvordan lovverket skal fortolkes, eller at visse grupper eller saksområder skal prioriteres. Lovverkets bestemmelser kan altså praktiseres noe forskjellig fra år til år eller fra kommune til kommune.

2.4. Hjelpetiltak som sosialkontorene har til rådighet

Når en snakker om sosialhjelp tenker en oftest på økonomisk støtte til vanskeligstilte. Men økonomisk støtte til vanskeligstilte er bare en av flere oppgaver som påligger sosialetaten. Etter lov om sosial omsorg skal helse- og sosialstyret gi *opplysninger, råd og veiledning* til den som trenger det for å bli selvhjulpel eller for å kunne overvinne eller tilpasse seg en vanskelig livssituasjon, *yte økonomisk støtte* til

den som ikke er i stand til å sørge for sitt livsopphold, og sørge for *opphold i egnet institusjon* for personer som har behov for hjelp. I tillegg kan det også gis økonomisk støtte til f.eks. *yrkesopplæring*, og andre uspesifiserte behov. I tillegg til disse lovregulerte bestemmelsene, kan det som tidligere nevnt, også fattes lokale vedtak om hjelpetilbud. Lovens bestemmelser er for øvrig nokså generelle, slik at det i stor grad blir opp til sosialkontorene selv å tolke disse bestemmelsene på en mest mulig hensiktsmessig måte. Med andre ord vil det kunne være vanskelig å si om et hjelpetiltak er uttrykkelig hjemlet i lovverket eller ikke.

Sosialkontorenes hjelpetilbud omfatter ikke bare økonomisk hjelp, men også praktisk hjelp, råd og veiledning, og formidling av hjelp fra andre offentlige etater. Disse hjelpetilbudene er delvis rettet mot hele befolkningen, og delvis mot avgrensede målgrupper.

Det at kommunestyret kan pålegge sosialetaten oppgaver ut over det som er fastsatt i lovverket gir mulighet for store variasjoner fra kommune til kommune med hensyn til hvilke tilbud som måtte finnes for slike avgrensede målgrupper. Dette gjelder kanskje først og fremst tilbud til eldre og funksjonshemmede som ikke omtales spesielt i lovverket. De fleste kommuner har likevel spesielle hjelpeordninger rettet inn nettopp mot disse gruppene, som f.eks. hjemmehjelpsordninger, ambulerende vaktmester o.l.

2.5. Tvangstiltak

Både lov om barnevern og lov om edruskapsvern gir lovhjemler for å benytte tvangstiltak i særskilte tilfeller. De aktuelle paragrafene er barnevernslovens §§ 5, 11 og 58, og lov om edruskapsvern, §§ 6, 6a, 7, 9 og 16. Disse vil omtales nærmere under de respektive kapitler.

Tabell 2.1. Kommuner med delegering av myndighet fra de sosiale nemndene til sosialadministrasjonene.
Fylke/kommunestørrelse. 1988 *Municipalities with delegation of authority to the social administration. County/size of municipality. 1988*

	Det maksimale loven gir hjemmel for <i>Full delegation</i>	Fulgt opplegget i de veiledende bestemmelser fra KS ¹ <i>Delegation according to the guidelines from KS¹</i>	Mindre enn de veiledende bestemmelser fra KS <i>Delegation less than the guidelines from KS</i>	Ingen delegasjon <i>No delegation</i>
Hele landet <i>The whole country</i>	57	218	93	31
FYLKE COUNTY				
Østfold	3	14	4	1
Akershus	3	7	5	-
Oslo	1	-	-	-
Hedmark	5	12	4	1
Oppland	9	12	2	1
Buskerud	1	12	3	-
Vestfold	4	8	1	-
Telemark	4	10	1	-
Aust-Agder	-	8	3	4
Vest-Agder	1	10	3	-
Rogaland	4	10	6	2
Hordaland	4	13	11	3
Sogn og Fjordane	-	16	6	3
Møre og Romsdal	2	16	12	5
Sør-Trøndelag	4	11	5	2
Nord-Trøndelag	3	11	5	3
Nordland	3	24	12	3
Troms	3	16	4	1
Finnmark	3	8	6	2
KOMMUNESTØRRELSE				
Innbyggertall				
SIZE OF MUNICIPALITY				
Number of inhabitants				
- 4 999	25	125	57	26
5 000 - 9 999	16	41	21	5
10 000 - 19 999	9	33	11	-
20 000 - 49 999	5	14	4	-
50 000 -	2	5	-	-

¹ Kommunenes Sentralforbund.

¹ Norwegian Association of Local Authorities.

3. Kontantytelser (økonomisk stønad)

3.1. Innledning

Ulike trygdeordninger skal sikre den enkelte et livsgrunnlag ved bortfall av inntekt; ved sykdom, arbeidsløshet, uførhet, tap av forsørger osv. Men selv om trygdeordningene er godt utbygd i vårt land, dekker de ikke alle behov til enhver tid. Det kan være at trygdeytelsene ikke er tilstrekkelige til å dekke de reelle utgifter til livsopphold, eller at en trygdet får uforutsette store utgifter. I tillegg er det også noen som helt faller utenfor trygdeordningene. Økonomisk sosialhjelp er ment å skulle fange opp slike tilfelle, og skal være et økonomisk sikkerhetsnett for den enkelte.

Hjelp i form av kontantytelser gis etter § 3.1 i lov om sosial omsorg. Etter denne paragrafen kan det "til den som ikke er i stand til å sørge for sitt livsopphold eller til å dra omsorg for seg selv", gis økonomisk sosialhjelp i følgende former:

- lån, garanti for lån eller bidrag til yrkesopplæring, til å komme i gang med et erverv eller til andre formål med sikte på å gjøre vedkommende selvhjulpen
- bidrag, eller i unntakstilfelle lån til livsopphold
- lån eller bidrag til andre formål, i den utstrekning det anses nødvendig.

I tillegg til dette sier § 3.2 at det i særlige tilfelle, selv om vilkårene ovenfor ikke er til stede, kan ytes økonomisk hjelp til personer som trenger det for å kunne overvinne eller tilpasse seg en vanskelig livssituasjon.

Loven gir stort rom for skjønn, både med hensyn til hvilke krav som skal stilles for å få sosialhjelp, og med hensyn til stønadens art og størrelse. Dette gir rom for ulik praksis fra sosialkontor til sosialkontor. Ved forskrifter og rundskriv gir Sosialdepartementet anbefalinger om fortolkning og praktisering av lovverket, blant annet er det foreslått *normerte satser* for kontantytelser. Dette vil, dersom anbefalingene blir fulgt, bidra til en mer ensartet praksis i de forskjellige kommunene.

Kontantytelser kan gis enten i form av bidrag eller lån, eller også som garanti for lån. Lån og garanti for lån registreres sammen på de registrerings skjema som brukes, slik at det ikke vil være mulig å skille mellom disse to formene for hjelp. Lån og garanti for lån er derfor slått sammen i statistikken.

Behandlingstiden for søknader om trygdeytelser kan i enkelte tilfelle være lang, og personer som venter på behandling av slike søknader kan få behov for hjelp til livsopphold i ventetiden. Forutsetningene for å innvilge sosialhjelp er gjerne at ytelsen skal tilbakebetales i den grad det blir overlapping med etterbetalt trygdeytelse. Det er imidlertid varierende praksis med hensyn til hvorvidt slike forskudd på trygdeytelser gis som bidrag eller som lån, men dette går ikke fram av statistikken.

I henhold til lovverket kan helse- og sosialstyret i stedet for kontante utbetalinger også gi hjelp i form av naturalytelser, hvis en finner at vedkommende på grunn av særlige forhold er best tjent med å få hjelpen på en slik måte. Naturalytelser innebærer at sosialkontoret, i stedet for å betale ut et kontantbeløp til vedkommende, dekker kostnaden ved anskaffelsen av de bestemte varer eller tjenester som hjelpen har

som formål å dekke. Det kan i slike tilfelle benyttes *rekvisisjon* eller en annen tjenlig framgangsmåte. Vi kjenner ikke omfanget av bruk av slike naturalytelser, og de blir regnet som kontantytelser i statistikken.

3.2. Mottakere av økonomisk hjelp

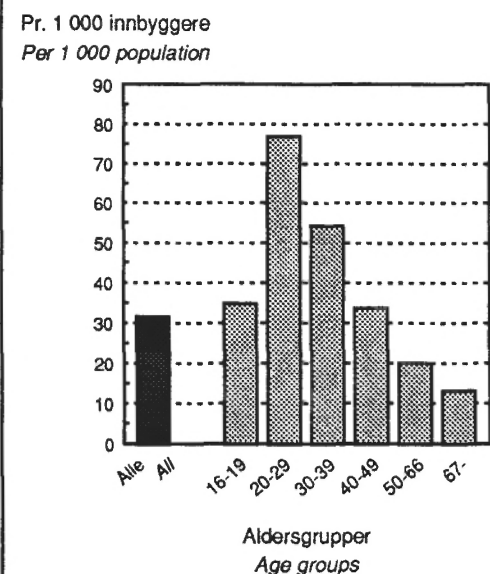
Det ble gitt sosialhjelp i form av kontantytelser i vel 144 400 tilfelle i 1988. Dette er en økning på om lag 15 prosent i forhold til 1987. Noen stønadsmottakere får i løpet av året hjelp i mer enn én kommune, og tallet på *stønadstilfelle* vil derfor være høyere enn tallet på *stønadsmottakere*, som i 1988 var i overkant av 134 000. Av disse var det vel 8 000 personer, eller 6 prosent, som fikk økonomisk sosialhjelp i mer enn én kommune. De aller fleste, vel 84 prosent, fikk hjelp fra 2 kommuner. Det er i de lavere aldersgrupper at en finner størst andel stønadsmottakere med hjelp i mer enn én kommune, og da spesielt i aldersgruppen 20-29 år.

I forhold til befolkningen 16 år og over var det i 1988 32 stønadsmottakere pr. 1 000 innbyggere. Det tilsvarende tallet i 1987 var 28. I figur 3.1 ser vi at andelen av befolkningen som får økonomisk sosialhjelp er høyest i aldersgruppen 20-29 år, der det var hele 77 mottakere pr. 1 000 innbyggere. Denne andelen avtar med stigende alder, og var således bare 13 mottakere pr. 1 000 innbyggere i aldersgruppen 67 år og over. I forhold til 1987 har det vært en viss økning i denne andelen for alle aldersgrupper. Størst

Figur 3.1

Stønadsmottakere pr. 1 000 innbyggere i ulike aldersgrupper. 1988

Recipients of social care per 1 000 population in various age groups. 1988

økning har det likevel vært i aldersgruppen 20-29 år, der det var 68 mottakere pr. 1 000 innbyggere i 1987.

Når det er gitt økonomisk hjelp til en familie, blir familien regnet som en stønadsmottaker. Stønadsmottakere pr. 1 000 familier gir derfor et riktigere bilde av hvor stor del av befolkningen som får økonomisk sosialhjelp. Fordi barn over 18 år kan få sosialhjelp på selvstendig grunnlag selv om de bor hos foreldrene, har vi regnet hjemmeboende voksne barn (som enslige, det vil si enpersonfamilier) inn i tallet på familier totalt. I 1988 var det vel 60 av 1 000 norske familier som fikk økonomisk sosialhjelp. Andelen stønadsmottakere er klart høyest i familietyperen mor med barn, der 166 av 1 000 familier fikk kontantytelser fra sosialkontoret. Blant ektepar med og uten barn var det henholdsvis 40 og 30 av 1 000 familier som mottok sosialhjelp i 1988.

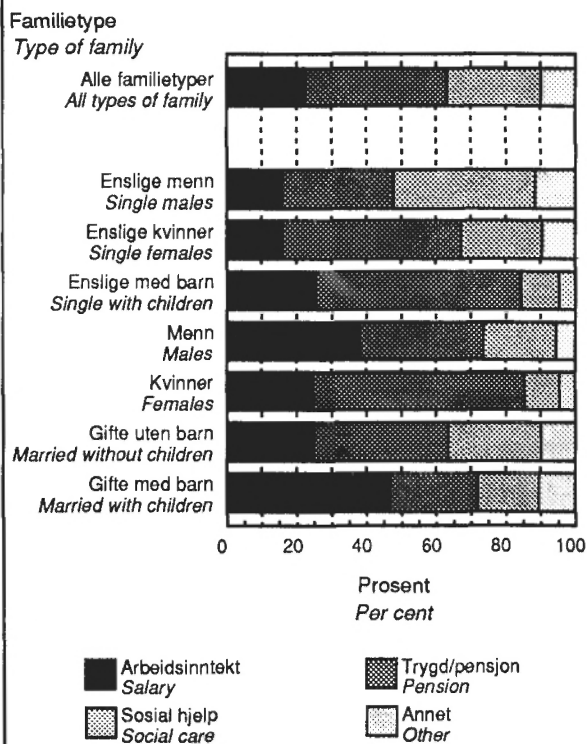
Viktigste kilde til livsopphold

Vel 41 prosent av stønadsmottakerne i 1988 hadde trygd eller pensjon som viktigste kilde til livsopphold, nær 27 prosent hadde sosialhjelp, og i underkant av 22 prosent hadde arbeidsinntekt som viktigste kilde til livsopphold.

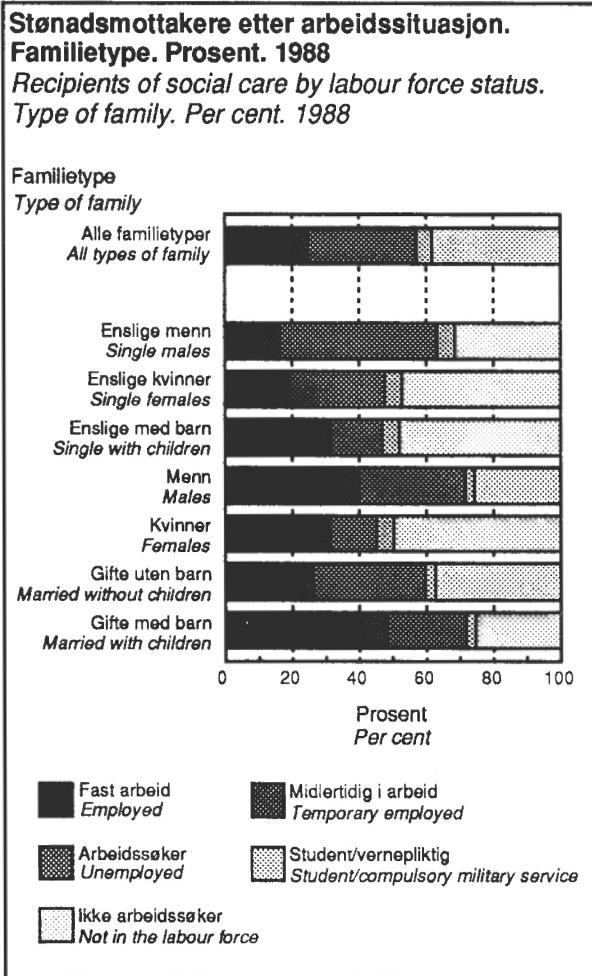
Figur 3.2

Stønadsmottakere etter viktigste kilde til livsopphold. Familietype. Prosent. 1988

Recipients of social care, by main source of income. Type of family. Per cent. 1988

Figur 3.3

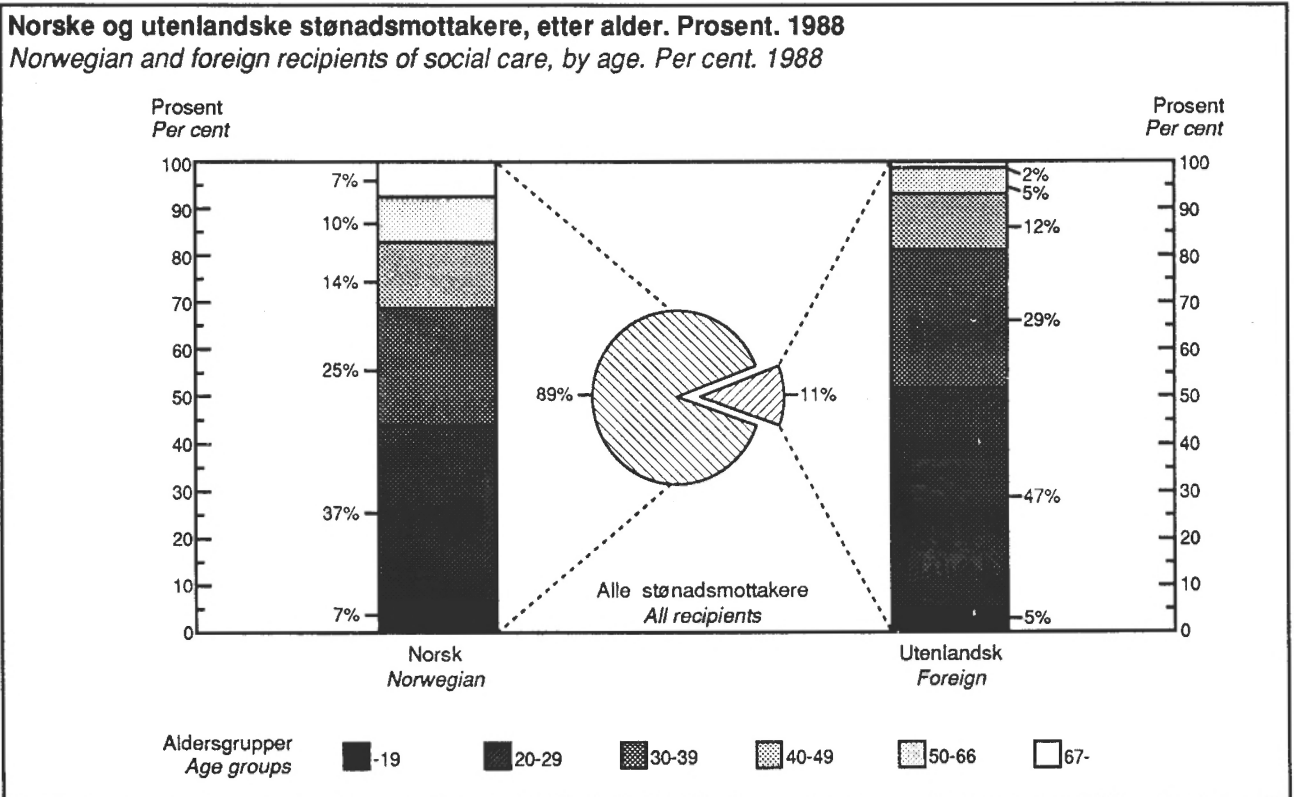

Nær halvparten av de gifte stønadsmottakerne med barn hadde arbeidsinntekt som viktigste kilde til livsopphold. Også blant enslige menn med barn var det mange som hadde arbeidsinntekt som viktigste kilde til livsopphold, vel 38 prosent. Av de enslige uten barn hadde godt og vel 17 prosent arbeidsinntekt som viktigste livsgrunnlag. Blant enslige kvinner med og uten barn, hadde henholdsvis 61 og 52 prosent trygd eller pensjon som viktigste kilde til livsopphold. Trygd eller pensjon var også den hyppigst forekommende kilde til livsopphold blant gifte og samboende uten barn. Det var bare for enslige menn uten barn at sosialhjelp ble oftest oppgitt som den viktigste kilde til livsopphold, vel 41 prosent (figur 3.2).

Forhold til arbeidslivet

Vel 19 prosent av stønadsmottakerne var i fast arbeid, mens omtrent 38 prosent var ikke arbeidssøkende (figur 3.3). Det var flest med fast arbeid blant gifte med barn, vel 41 prosent. Blant enslige menn og kvinner var det henholdsvis 11 og 13 prosent som var i fast arbeid. Av de enslige med barn var det betydelig flere av mennene som hadde fast arbeid enn av kvinnene, henholdsvis 34 og 25 prosent.

Figur 3.4

Utenlandske statsborgere

Omtrent 13 200, eller 11 prosent, av stønadsmottakerne i 1988 var utenlandske statsborgere. (For 10 900 stønadsmottakere var statsborgerskap uopp-gitt, men det er grunn til å tro at de fleste av disse var norske.) Aldersfordelingen for de utenlandske stønadsmottakerne viser en betydelig større andel i de lave aldersgruppene enn hva som gjelder for norske stønadsmottakere (figur 3.4). Rundt regnet 12 prosent av alle utenlandske statsborgere 16 år og over registrert i Norge mottok økonomisk sosialhjelp i 1988, mens det tilsvarende tallet for norske statsborgere var 3 prosent. Disse tallene må ses på bakgrunn av at en stor del av de utenlandske statsborgerne er flyktninger og asylsøkere, og at sosialkontorene har det lokale ansvar for tilpasning til norske forhold.

Stønadsmottakere med hjelp både i 1987 og 1988

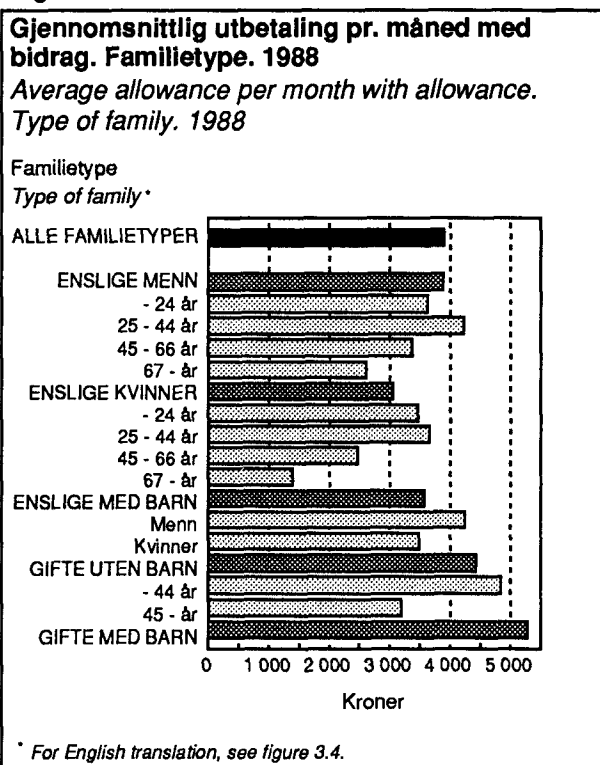
Av de 134 100 mottakere av økonomisk sosialhjelp i 1988, mottok 51 500 hjelp også i 1987. Det var ikke store forskjeller mellom ulike grupper av stønadsmottakere, men det var noe større andel med hjelp i 1987 i de lavere aldersgruppene. Særlig uttalt var dette i aldersgruppene under 25 år, der tallet på de som mottok hjelp også i 1987 var høyere enn tallet på nye mottakere i 1988.

Blant gifte og samboende var det en høyere andel som hadde fått hjelp også i 1987 blant de uten barn, sammenlignet med par med barn.

Utbetalinger

Av stønadsmottakerne i 1988 var det vel 126 200 som fikk bidrag, og i overkant av 24 800 som fikk lån eller garanti for lån. De totale utbetalingene av økonomisk sosialhjelp beløp seg til 2 680 millioner kroner, som er en økning på 32 prosent fra 1987. Av dette ble 2 424 millioner utbetalt som bidrag, og dette tilsvarer i gjennomsnitt 19 200 kroner pr. bidragsmottaker. Hvor mye den enkelte bidragsmottaker fikk utbetalt i løpet av året er selvsagt avhengig av hvor lenge behovet for hjelp varte. Regnet pr. måned fikk bidragsmottakerne i gjennomsnitt utbetalt 3 894 kroner i bidrag. Det var gifte eller samboende med barn under 18 år som fikk de høyeste månedlige bidrag med 5 279 kroner (figur 3.5). Gifte eller samboende uten barn fikk 4 927 kroner, og enslige med barn under 18 år fikk 3 568 kroner pr. måned. Enslige menn fikk større gjennomsnittlige utbetalinger pr. måned enn enslige kvinner, henholdsvis 3 889 kroner

Figur 3.5

og 3 053 kroner. Dette forholdet gjelder enten de har barn eller ikke. Mens enslige menn, sammenlignet med enslige kvinner, fikk 16 prosent høyere gjennomsnittlige utbetalinger pr. måned i 1987, hadde denne forskjellen økt til 27 prosent i 1988.

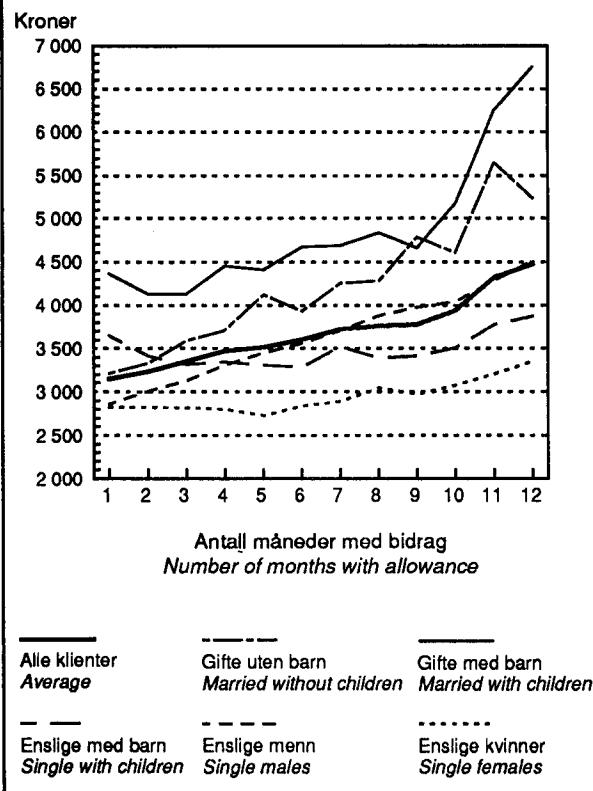
Forholdet mellom utbetalingens varighet og gjennomsnittlig utbetaling pr. måned synes å være slik at jo lengre det utbetales bidrag, jo større månedlige beløp (figur 3.6). De som fikk engangshjelp, dvs. hjelp registrert i bare én måned, fikk i gjennomsnitt utbetalt 3 145 kroner. Utbetaling pr. måned økte jevnt med økt varighet, til 4 477 kroner i gjennomsnitt for dem som fikk hjelp i 12 måneder.

Den prosentvise økningen i månedlige utbetalinger etter som varigheten økte, var størst for gruppen gifte og samboende. For enslige med barn ser det ikke ut til å være noen slik sammenheng mellom hjelpens varighet og utbetalingenes størrelse. Derimot finner vi en markant sammenheng for gruppen enslige menn uten barn. Når det utbetales hjelp i bare én måned får enslige kvinner uten barn omtrent like store gjennomsnittlige utbetalinger som enslige menn uten barn. Når varigheten øker ser vi imidlertid at de månedlige utbetalinger øker sterkere for menn enn for kvinner, der enslige menn som får hjelp i 12 måneder får månedlige utbetalinger som ligger vel 35 prosent høyere enn det de enslige kvinnene får.

Figur 3.6

Bidrag pr. måned etter antall måneder med bidrag. Familietype. 1988

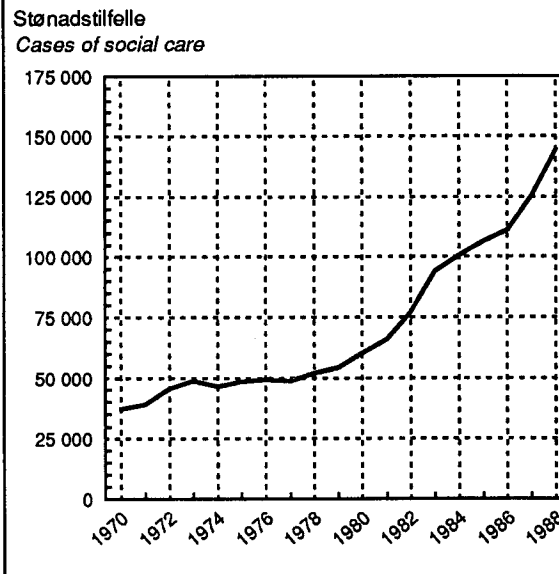
Allowance per month by number of months with allowance. Type of family. 1988

Figur 3.7

Stønadstilfelle med økonomisk stønad. 1970-1988

Cases of social care with economic assistance. 1970-1988

Alderssammensetningen i gruppen som mottar sosialhjelp har endret seg merkbart siden 1970. I figur 3.9 ser en en tendens til at de høyeste aldersgruppene utgjør en stadig mindre andel av de som mottar sosialhjelp. Mens aldersgruppene under 40 år utgjorde omtrent 41 prosent av stønadstilfellene i 1970, er

3.3. Utvikling over tid

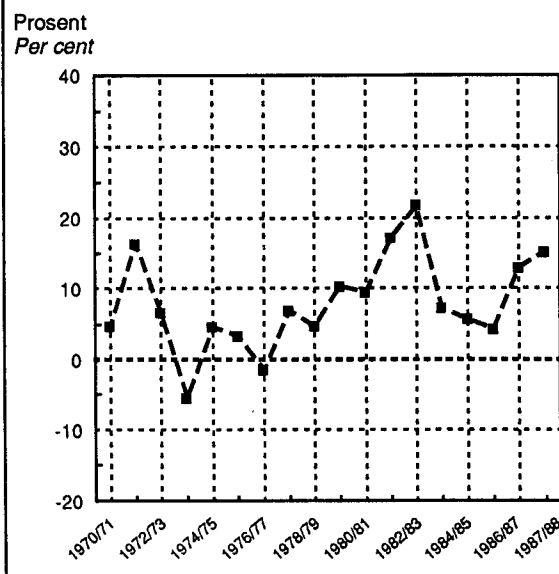
I 1970 var det omtrent 37 000 stønadstilfelle, som utgjorde 12 tilfelle pr. 1 000 innbyggere. Dette tallet holdt seg noenlunde stabilt gjennom hele syttiårene, men tok deretter til å øke (figur 3.7). Denne figuren gir inntrykk av at det har vært en vedvarende sterk økning i antall stønadstilfelle fra begynnelsen av åttitallet. Den prosentvise endringen fra år til år var imidlertid sterkest i periodene 1981/82 og 1982/83, med henholdsvis 17,2 og 21,8 prosent. Fra 1983 fram til og med 1986 var den prosentvise økningen betydelig lavere, og viste en nedadgående tendens, før den igjen begynte å stige. Økningen fra 1987 til 1988 var i overkant av 15 prosent (figur 3.8).

Andelen av befolkningen som fikk sosialhjelp var i 1988 omtrent 2,8 ganger så stor som i 1970, mens tallet på stønadstilfelle var nærmere 4 ganger så stort. Dette at tallet på stønadstilfelle har økt mer enn andelen av befolkningen, kan skyldes både at befolkningstallet har økt, og at de som fikk hjelp i 1988 fikk hjelp flere ganger enn de som fikk hjelp i 1970.

Figur 3.8

Stønadstilfelle med økonomisk stønad. Prosentendring fra foregående år. 1970/71-1987/88

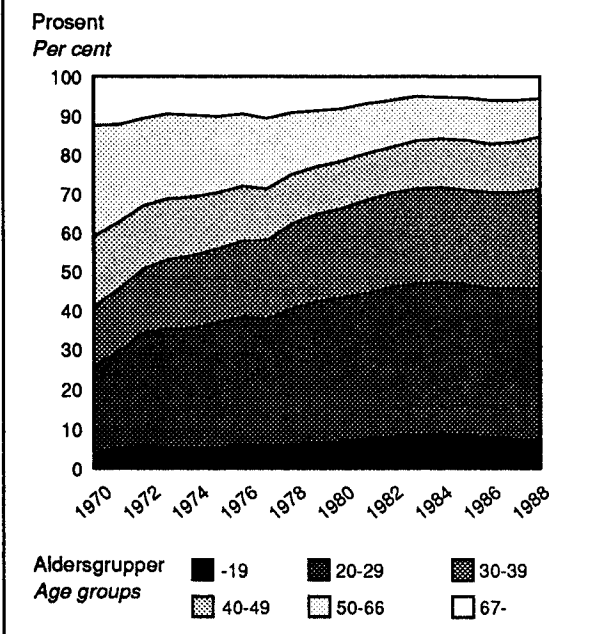
Cases of social care with economic assistance. Change in per cent from preceding year. 1970/71-1987/88

Figur 3.9

Aldersgruppernes andel av stønadstilfellene. 1970-1988

Each age group's percentage of total number of cases. 1970-1988

dette tallet i dag steget til 71. Aldersgruppene over 50 år utgjorde i 1970 over 40 prosent av tilfellene, mens de i dag utgjør bare 15 prosent. Alderspensionistene utgjorde i overkant av 12 prosent i 1970. I dag utgjør denne gruppen under 6 prosent av stønadstilfellene.

3.4. Geografiske forskjeller

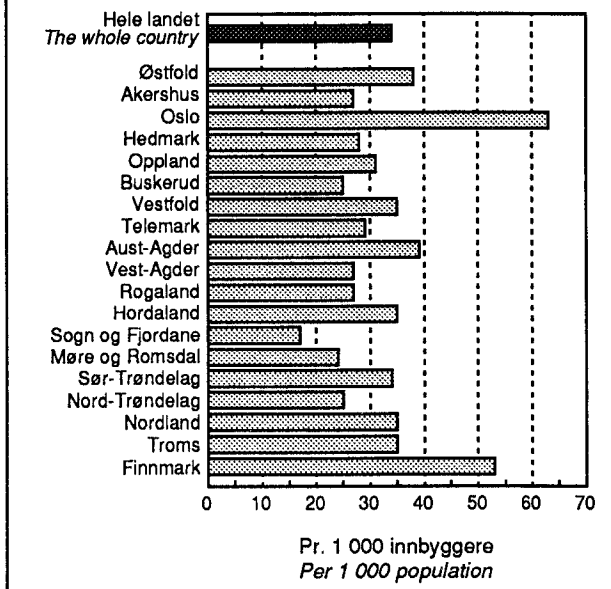
Det er til dels store forskjeller fra fylke til fylke med hensyn til andel av befolkningen som får økonomisk sosialhjelp. Oslo og Finnmark ligger klart høyest med henholdsvis 63 og 53 stønadstilfelle pr. 1 000 innbyggere, mens Sogn og Fjordane ligger lavest med 17 tilfelle pr. 1 000 innbyggere (figur 3.10). Andelen av befolkningen som mottar økonomisk sosialhjelp har økt fra 1987 til 1988 i alle fylker, og sterkest økning finner vi i Aust-Agder, der økningen var på 9 tilfelle pr. 1 000 innbyggere. Økningen var lavest i Vest-Agder med bare 1 tilfelle pr. 1 000 innbyggere.

Hvis en derimot ser på gjennomsnittlig stønad pr. stønadstilfelle, er bildet noe annerledes. Oslo ligger fremdeles høyest, med over 28 000 kroner pr. tilfelle,

Figur 3.10

Stønadstilfelle pr. 1 000 innbyggere. Fylke. 1988

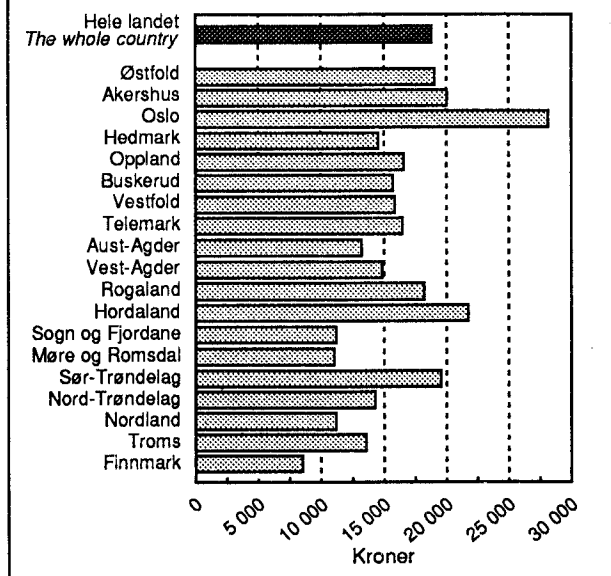
Cases of social care per 1 000 population. County. 1988

Figur 3.11

Gjennomsnittlig stønad pr. stønadstilfelle. Fylke. 1988

Average economic assistance per case of social care. County. 1988

men Finnmark ligger lavest med bare 8 500 kroner pr. tilfelle (figur 3.11).

Tabell 3.1. Stønadstilfelle med økonomisk stønad, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1970-1988
Cases of social care with economic assistance, by age and county/size of municipality. 1970-1988

	I alt Total	Alder Age						Uopp- gitt Unknown
		-19	20-29	30-39	40-49	50-66	67-	
1970	37298	1433	7831	5652	6592	10365	4497	928
1971	39054	1961	9225	6061	6606	9584	4676	941
1972	45461	2585	12686	7461	7241	10070	4799	619
1973	48463	2450	14423	8536	7449	10452	4556	597
1974	45791	2209	13826	8481	6748	9555	4444	528
1975	47906	2480	14939	9023	6764	9286	4824	590
1976	49466	2890	15720	9524	6791	9063	4615	863
1977	48702	2733	15149	9600	6260	8549	5120	1291
1978	52086	3067	17538	11149	6437	8051	4765	1079
1979	54519	3355	19184	11951	6584	7611	4649	1185
1980	60136	3974	21263	13540	7117	7817	4851	1574
1981	65823	4725	23711	15370	7779	8221	4454	1563
1982	77126	6045	28670	18207	8977	9080	4721	1426
1983	93905	7735	35287	22496	11549	10268	4705	1865
1984	100681	8736	37927	23996	12487	10368	5207	1960
1985	106439	8688	40065	25345	13372	11297	5733	1939
1986	110992	8565	41736	27102	13999	12126	6924	540
1987	125361	8944	47708	30971	16325	13102	7908	403
1988	144378	10065	55810	36605	19361	14056	7977	504
FYLKE COUNTY								
Østfold	9139	673	3486	2220	1286	967	489	18
Akershus	11021	657	4325	3012	1513	1003	449	62
Oslo	28615	1133	10975	7910	4083	2770	1676	68
Hedmark	5323	425	1799	1353	785	634	320	7
Oppland	5602	402	2003	1422	789	609	369	8
Buskerud	5590	388	2178	1443	809	546	203	23
Vestfold	6876	485	2745	1751	901	683	289	22
Telemark	4707	392	1881	1137	641	446	190	20
Aust-Agder	3746	427	1447	844	518	352	147	11
Vest-Agder	3902	382	1639	1048	474	264	86	9
Rogaland	9057	743	3698	2196	1083	768	503	66
Hordaland	14177	992	5440	3296	1724	1399	1315	11
Sogn og Fjordane	1804	178	690	445	222	161	77	31
Møre og Romsdal	5752	490	2265	1390	767	557	270	13
Sør-Trøndelag	8388	590	3467	2070	1049	782	355	75
Nord-Trøndelag	3123	295	1157	785	440	286	149	11
Nordland	8420	727	3165	2057	1084	822	544	21
Troms	5193	348	2017	1299	662	557	293	17
Finnmark	3943	338	1433	927	531	450	253	11
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggertall								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Number of inhabitants								
- 4 999	16514	1434	5631	3935	2404	1964	1081	65
5 000 - 9 999	17743	1579	6598	4499	2440	1751	808	68
10 000 - 19 999	26965	2373	10568	6764	3552	2451	1206	51
20 000 - 49 999	26628	1860	10698	6522	3456	2522	1477	93
50 000 -	56528	2819	22315	14885	7509	5368	3405	227

Tabell 3.2. Stønadsmottakere som har fått økonomisk sosialhjelp i en eller flere kommuner, etter tallet på kommuner de har fått hjelp i og alder. 1988 *Recipients of social care with assistance in one or more municipalities, by number of municipalities from which they have received assistance and age. 1988*

Alder Age	I alt Total	Med hjelp i en kom- mune ¹ Assistance from one municipi- pality ¹	Med hjelp i flere kommuner Assistance from more than one municipality					
			I alt Total	2	3	4	5	6-
I alt Total	134121	126187	7934	6630	938	209	75	82
- 19	9304	8662	642	548	79	11	3	1
20 - 24	26849	24377	2472	2086	290	60	18	18
25 - 29	23778	22056	1722	1432	219	41	14	16
30 - 34	19295	18057	1238	1004	156	46	18	14
35 - 39	14540	13743	797	672	80	26	10	9
40 - 44	11462	10981	481	396	59	14	1	11
45 - 49	6852	6597	255	217	28	2	2	6
50 - 54	4902	4747	155	126	14	5	7	3
55 - 59	4169	4094	75	65	5	-	2	3
60 - 64	3327	3272	55	47	6	2	-	-
65 - 69	2865	2841	24	20	2	1	-	1
70 - 74	2246	2235	11	10	-	1	-	-
75 - 79	1975	1971	4	4	-	-	-	-
80 -	2053	2050	3	3	-	-	-	-
Uoppgitt Unknown	504	504	-	-	-	-	-	-

¹ Tallet inkluderer 5 228 stønadstilfelle med uoppgitt fødselsnummer.

¹ Includes 5 228 cases with unknown national identity number.

Tabell 3.3. Stønadsmottakere etter viktigste kilde til livsopphold og familiefase. 1988
Recipients of social care by main source of income and family cycle phase. 1988

Familiefase Family cycle phase	I alt Total	Arbeids- inntekt Salary	Trygd/ pensjon Pension	For- sørgt Depen- dent	Sosial- hjelp Social care	Stipend/ lån Scholar- ship/ loan	Annet Other	Uopp- gitt Unknown
I alt Total	134121	27163	50037	3747	32791	3293	5010	11946
Enslige menn <i>Single males</i>	40747	5869	12178	1079	15269	1173	2093	3060
- 24 år <i>years</i>	14066	1994	1990	872	6300	498	1069	1319
25 - 44 "	19502	3314	5356	129	7770	666	897	1369
45 - 66 "	5776	540	3591	76	1123	8	116	321
67 - "	1303	7	1230	2	19	-	7	38
Uoppgitt Unknown	100	14	11	-	57	1	4	13
Enslige kvinner <i>Single females</i>	31157	4551	14919	827	6692	828	1081	2214
- 24 år <i>years</i>	9836	1816	1571	676	3758	470	653	855
25 - 44 "	9719	2011	3902	51	2306	349	319	779
45 - 66 "	6727	717	4850	99	593	8	53	407
67 - "	4855	6	4589	1	28	-	55	170
Uoppgitt Unknown	20	1	7	-	7	1	1	3
Enslige med barn under 18 år <i>Single parents</i>	22104	5246	12105	190	2245	343	431	1540
Menn <i>Males</i>	1501	533	499	10	293	31	34	101
Kvinner <i>Females</i>	20340	4668	11499	177	1894	303	393	1402
Uoppgitt Unknown	263	45	107	3	58	9	4	37
Giftede og samboende uten barn under 18 år <i>Married and cohabiting without children</i>	13864	3178	4887	481	3397	313	468	1136
- 44 år <i>years</i>	9453	2661	1893	353	2949	310	420	864
45 - "	4335	505	2982	126	422	1	46	252
Uoppgitt Unknown	76	12	12	2	26	2	2	20
Giftede og samboende med barn under 18 år <i>Married and cohabiting with children</i> .	16964	7322	3943	986	2730	274	370	1339
Uoppgitt Unknown	9283	996	2005	184	2458	362	567	2656

Tabell 3.4. Stønadsmottakere etter arbeidssituasjon og familiefase. 1988 *Recipients of social care by labour force status and family cycle phase. 1988*

Familiefase <i>Family cycle phase¹</i>	I alt <i>Total</i>	Fast arbeid <i>Employed</i>	Midler- tidig arbeid <i>Temporary employed</i>	Arbeids- søker <i>Unemployed</i>	Student/ verne- pliktig <i>Student/ compulsory military service</i>	Ikke arbeids- søker <i>Not in the labour force</i>	Uopp- gitt <i>Unknown</i>
I alt	134121	22081	6515	37289	5407	44100	18729
Enslige menn	40747	3916	1928	17104	1889	11395	4515
- 24 år	14066	1104	796	7957	1177	1670	1362
25 - 44 "	19502	2391	959	8008	692	5331	2121
45 - 66 "	5776	408	162	1059	13	3302	832
67 - "	1303	5	7	60	1	1055	175
Uopp-gitt	100	8	4	20	6	37	25
Enslige kvinner	31157	3635	1467	7854	1347	12845	4009
- 24 år	9836	1136	741	4510	916	1503	1030
25 - 44 "	9719	1733	567	2426	400	3236	1357
45 - 66 "	6727	754	151	584	28	4201	1009
67 - "	5130	18	8	339	4	4099	662
Uopp-gitt	20	2	-	8	1	6	3
Enslige med barn under 18 år .	22104	4996	1152	2990	1008	9328	2630
Menn	1501	466	80	429	37	349	140
Kvinner	20340	4485	1059	2525	951	8869	2451
Uopp-gitt	263	45	13	36	20	110	39
Giftede og samboende uten barn under 18 år	13864	2505	644	3973	376	4443	1923
- 44 år	9453	2039	542	3500	364	1829	1179
45 - "	4335	455	101	453	10	2595	721
Uopp-gitt	76	11	1	20	2	19	23
Giftede og samboende med barn under 18 år	16964	6315	1001	3661	424	3869	1694
Uopp-gitt	9283	713	323	1706	363	2220	3958

¹ For English translation, see table 3.3.

Tabell 3.5. Stønadsmottakere etter statsborgerskap og alder. 1988 *Recipients of social care by citizen-ship and age. 1988*

Alder <i>Age</i>	I alt <i>Total</i>	Norsk <i>Norwegian</i>	Uten- landsk <i>Foreign</i>	Uopp- gitt <i>Unknown</i>	Andel utenlandske statsborgere <i>Percentage foreign citizens</i>
I alt <i>Total</i>	134121	109987	13225	10909	11
- 19	9304	7730	683	891	8
20 - 24	26849	21909	2819	2121	11
25 - 29	23778	18521	3283	1974	15
30 - 34	19295	15504	2333	1458	13
35 - 39	14540	11919	1523	1098	11
40 - 44	11462	9606	1029	827	10
45 - 49	6852	5751	536	565	9
50 - 54	4902	4201	317	384	7
55 - 59	4169	3607	218	344	6
60 - 64	3327	2909	151	267	5
65 - 69	2865	2540	84	241	3
70 - 74	2246	2022	46	178	2
75 - 79	1975	1728	37	210	2
80 -	2053	1796	43	214	2
Uopp-gitt <i>Unknown</i>	504	244	123	137	34

Tabell 3.6. Gjennomsnittlig bidrag pr. måned med utbetaling. Tall for bidragets varighet og familiefase.
1988 *Average allowance per month with allowance. Figures for duration of allowance and family cycle phase. 1988*

Familiefase <i>Family cycle phase¹</i>	Gjennomsnittlig bidrag pr. måned <i>Average allowance per month</i>	Tallet på måneder med bidrag <i>Number of months with allowance</i>											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Alle familiefaser <i>All family cycle phases .</i>	3894	3145	3237	3352	3469	3518	3603	3722	3756	3772	3933	4316	4477
Enslige menn	3889	2864	3007	3128	3306	3454	3561	3706	3874	3970	4040	4282	4506
- 24 år	3624	2666	2788	2974	3020	3101	3270	3578	3562	3464	3764	4121	4508
25 - 44 "	4228	3222	3226	3456	3653	3715	3892	3955	4090	4483	4316	4560	4747
45 - 66 "	3368	2471	3108	2704	3023	3584	3268	2953	3725	3315	3499	3514	3721
67 - "	2604	2731	2105	1837	2244	2896	2243	3169	4343	2978	2234	2345	2452
Uoppgitt	5978	1204	4548	5931	7955	7065	4244	6380	7027	-	5848	12884	7491
Enslige kvinner	3053	2825	2825	2814	2804	2727	2837	2891	3042	2973	3070	3205	3352
- 24 år	3467	2844	2818	3010	3041	2944	3162	3313	3553	3430	3772	3948	4155
25 - 44 "	3658	3510	3468	3361	3374	3255	3406	3576	3415	3402	3500	3873	3978
45 - 66 "	2474	2780	2683	2363	2298	2380	2268	2274	2456	2566	2461	2408	2547
67 - "	1392	2172	1746	1546	1345	1069	1429	1148	1278	1227	1404	1266	1192
Uoppgitt	3924	2344	9759	3720	2873	2512	2170	8663	2748	-	7136	-	874
Enslige med barn under 18 år	3568	3645	3417	3319	3343	3307	3286	3522	3389	3417	3506	3770	3869
Menn	4246	4088	3934	3639	3789	3942	3266	3797	4383	4319	4446	4588	4864
Kvinner	3491	3620	3310	3295	3244	3247	3223	3495	3334	3362	3436	3649	3764
Uoppgitt	6751	2730	7265	3366	7436	5356	8190	4558	3392	6239	6034	9180	8136
Gifte og samboende uten barn under 18 år	4427	3211	3336	3593	3708	4120	3932	4249	4277	4783	4606	5651	5235
- 44 år	4846	3585	3491	3839	3968	4330	4270	4505	4693	5363	5072	6048	5783
45 - "	3192	2677	2896	2875	2900	3232	2981	3146	2953	2855	3019	4298	3594
Uoppgitt	7597	1624	6375	6655	5570	11065	5799	11697	8337	6585	-	8965	5201
Gifte og samboende med barn under 18 år	5279	4365	4122	4123	4447	4411	4669	4683	4833	4655	5165	6247	6753
Uoppgitt	4790	2578	3534	4527	4611	4860	5105	5098	4453	4506	5087	6309	5643

¹ For English translation, see table 3.3.

Tabell 3.7. Stønadsmottakere i 1988 etter forhold til sosialkontoret i 1987 og familiefase *Recipients of social care in 1988 by assistance from the social service department also in 1987 and family cycle phase*

Familiefase <i>Family cycle phase</i> ¹	I alt <i>Total</i>	Ny i 1988 <i>New in 1988</i>	Klient ved sosialkontoret også i 1987 <i>Recipient also in 1987</i>	Uoppgitt forhold til sosialkontoret i 1987 <i>Unknown</i>
I alt	134121	70954	51574	11593
Enslige menn	40747	22276	15588	2883
- 24 år	14066	6493	6591	982
25 - 44 "	19502	11405	6766	1331
45 - 66 "	5776	3618	1718	440
67 - "	1303	720	462	121
Uoppgitt	100	40	51	9
Enslige kvinner	31157	16571	12305	2281
- 24 år	9836	4191	5002	643
25 - 44 "	9719	5804	3162	753
45 - 66 "	6727	4101	2100	526
67 - "	4855	2467	2029	359
Uoppgitt	20	8	12	-
Enslige med barn under 18 år	22104	13287	7316	1501
Menn	1501	809	596	96
Kvinner	20340	12355	6633	1352
Uoppgitt	263	123	87	53
Gifte og samboende uten barn under 18 år	13864	6512	6072	1280
- 44 år	9453	4375	4220	858
45 - "	4335	2116	1808	411
Uoppgitt	76	21	44	11
Gifte og samboende med barn under 18 år	16964	8497	7139	1328
Uoppgitt	9283	3811	3152	2320

¹ For English translation, see table 3.3.

Tabell 3.8. Stønadsmottakere med bidrag etter bidragets varighet og familiefase. 1988
Recipients of social care by duration of allowance and family cycle phase. 1988

Familiefase Family cycle phase ¹	I alt Total	Tallet på måneder med bidrag Number of months with allowance												Uopp- gitt Un- known
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
I alt	126185	30912	16807	12287	9495	7447	7258	5553	5130	4532	4646	4425	14742	2951
Enslige menn	38436	8737	5353	3797	2911	2295	2150	1720	1585	1348	1417	1397	4911	815
- 24 år	13304	3118	2018	1524	1082	890	728	594	533	438	393	385	1342	259
25 - 44 "	18495	3668	2406	1678	1362	1058	1073	881	817	711	823	814	2836	368
45 - 66 "	5333	1460	728	500	390	272	298	201	199	163	179	179	630	134
67 - "	1204	452	191	90	72	64	45	34	35	36	17	18	99	51
Uopp-gitt	100	39	10	5	5	11	6	10	1	-	5	1	4	3
Enslige kvinner.....	29739	7502	3927	2817	2190	1745	1620	1273	1187	1057	1053	1100	3593	675
- 24 år	9403	2213	1497	1042	822	636	548	390	394	309	279	267	824	182
25 - 44 "	9276	1834	1107	866	684	563	523	429	412	381	391	427	1486	173
45 - 66 "	6411	1565	759	579	430	356	353	289	268	251	254	266	871	170
67 - "	4632	1887	562	329	251	188	195	164	112	116	128	140	411	149
Uopp-gitt	17	3	2	1	3	2	1	1	1	-	1	-	1	1
Enslige med barn under 18 år	20991	3827	2410	2012	1636	1358	1485	1090	1055	1063	1018	909	2664	464
Menn	1386	305	173	138	113	98	91	79	55	40	47	52	158	37
Kvinner	19370	3469	2199	1853	1499	1254	1376	1005	989	1016	962	846	2482	420
Uopp-gitt	235	53	38	21	24	6	18	6	11	7	9	11	24	7
Gifte og samboende uten barn under 18 år	12807	3774	1845	1289	889	702	663	507	462	361	388	363	1229	335
- 44 år	8831	2239	1306	944	660	532	474	374	336	276	300	270	919	201
45 - "	3903	1518	529	341	224	165	182	127	121	84	88	89	307	128
Uopp-gitt	73	17	10	4	5	5	7	6	5	1	-	4	3	6
Gifte og samboende med barn under 18 år	15576	3761	2132	1638	1283	930	977	696	578	499	562	446	1672	402
Uopp-gitt	8634	3310	1140	734	586	417	363	267	263	204	207	210	673	260

¹ For English translation, see table 3.3.

Tabell 3.9. Stønadsstilfelle etter stønadens art og fylke/kommunestørrelse. 1988 *Cases of social care by nature of assistance and county/size of municipality. 1988*

	Alle ¹ All ¹	Bidrag Allowance	Lån/ garanti Loan/ guarantee for loan	Tilfelle med trygde- forskudd Cases with pension paid in advance	Stønads- tilfelle pr. 1 000 innbyggere Cases per 1 000 population
Hele landet <i>The whole country</i>	144378	135328	25256	12542	34
FYLKE COUNTY					
Østfold	9139	8597	1713	235	38
Akershus	11021	10400	1831	948	27
Oslo	28615	28212	3376	2687	63
Hedmark	5323	5028	837	270	28
Oppland	5602	5254	827	171	31
Buskerud	5590	5229	642	89	25
Vestfold	6876	6544	1414	360	35
Telemark	4707	4296	662	268	29
Aust-Agder	3746	3484	699	293	39
Vest-Agder	3902	3639	488	150	27
Rogaland	9057	8635	1161	133	27
Hordaland	14177	12848	3408	3206	35
Sogn og Fjordane	1804	1579	498	154	17
Møre og Romsdal	5752	5326	1182	269	24
Sør-Trøndelag	8388	8001	1013	544	34
Nord-Trøndelag	3123	2794	760	266	25
Nordland	8420	7579	2128	1016	35
Troms	5193	4550	1476	1207	35
Finnmark	3943	3333	1141	276	53
KOMMUNESTØRRELSE					
Innbyggertall					
SIZE OF MUNICIPALITY					
Number of inhabitants					
- 4 999	16514	13920	5338	1974	25
5 000 - 9 999	17743	16095	4077	1385	25
10 000 - 19 999	26965	25198	4828	1690	30
20 000 - 49 999	26628	25556	3822	1156	33
50 000 -	56528	54559	7191	6337	49

¹ Det kan være utbetalt stønad både som bidrag, lån og garanti for lån i samme stønadstilfelle.

¹ *The case of social care may be counted several times.*

Tabell 3.10. Verdien av økonomisk sosialhjelp, etter stønadens art. Fylke. 1988 Value of economic assistance, by nature of assistance. County. 1988

Fylke County	I alt Total	Utbetalt som Paid as		Av dette utbetalt som trygde- forskudd Of which pension paid in advance	Gjennom- snittlig stønad pr. tilfelle Average paid per case
		Bidrag Allowance	Lån/ garanti Loan/ guarantee for loan		
		1 000 kroner			Kroner
Hele landet The whole country	2 680 426	2 424 150	256 276	166 811	18 868
Østfold	170 422	158 186	12 236	1 894	19 142
Akershus	215 938	193 558	22 380	10 654	20 104
Oslo	804 229	757 564	46 666	64 700	28 208
Hedmark	77 188	71 462	5 726	2 052	14 583
Oppland	91 845	85 688	6 157	1 527	16 657
Buskerud	84 887	78 713	6 174	510	15 758
Vestfold	108 595	97 094	11 501	2 281	15 897
Telemark	74 005	68 710	5 295	1 971	16 519
Aust-Agder	49 023	45 495	3 527	1 408	13 267
Vest-Agder	56 734	53 982	2 752	1 010	14 887
Rogaland	162 886	154 982	7 905	938	18 226
Hordaland	297 631	228 323	69 308	51 312	21 785
Sogn og Fjordane ...	20 073	16 745	3 327	1 074	11 195
Møre og Romsdal	63 197	56 957	6 239	1 411	11 077
Sør-Trøndelag	162 707	154 434	8 273	3 978	19 596
Nord-Trøndelag	44 020	37 899	6 121	1 463	14 301
Nordland	93 439	79 995	13 444	6 146	11 196
Troms	70 243	56 607	13 636	11 102	13 608
Finnmark	33 365	27 755	5 609	1 378	8 527

Tabell 3.11. Stønadsmottakere etter forhold til trygdesystemet og familiefase. 1988 Recipients of social care by relationship to the social security system and family cycle phase. 1988

Familiefase Family cycle phase ¹	Alle All	Har søkt trygd ² Applied for social security allowance ²	Har trygd Receiving social security allowance								
			Alle ³	Syke- penger Sick- ness allo- wance	A- trygd Un- employ- ment bene- fit	Att- før- ings- penger Rehabi- litation allowance	Uføre- trygd Dis- ability pen- sion	Over- gangs- stønad Bene- fits to single parents	Etter- latte- pensjon Sur- vivors' bene- fits	Alders- trygd Old- age pen- sion	Annen trygd Other pen- sion
I alt	134121	5380	55090	3369	8880	7112	16521	12214	1110	6067	1335
Enslige menn	40747	2513	13773	1030	3964	2311	5480	25	30	972	233
- 24 år	14066	886	2653	205	1662	530	198	4	11	3	90
25 - 44 "	19502	1351	6363	650	2019	1500	2260	19	6	2	58
45 - 66 "	5776	272	3623	170	272	277	2857	2	12	13	71
67 - "	1303	4	1123	1	10	3	161	-	1	953	14
Uoppgitt	100	-	11	4	1	1	4	-	-	1	-
Enslige kvinner	31157	1018	15032	553	1395	1854	5602	1161	658	3805	355
- 24 år	9836	436	1946	172	775	457	118	372	7	2	91
25 - 44 "	9719	426	4142	260	473	1063	1550	760	63	4	91
45 - 66 "	6727	151	4804	119	115	330	3678	26	500	22	122
67 - "	4855	4	4133	1	31	3	255	2	87	3776	51
Uoppgitt	20	1	7	1	1	1	1	1	1	1	-
Enslige med barn											
under 18 år	22104	731	13871	517	648	945	1360	10116	357	24	394
Menn	1501	68	614	71	175	92	147	128	13	4	16
Kvinner	20340	656	13138	443	469	848	1202	9900	339	19	374
Uoppgitt	263	7	119	3	4	5	11	88	5	1	4
Gifte og samboende											
uten barn under 18 år	13864	514	5241	387	1109	694	2094	78	10	885	129
- 44 år	9453	399	2338	269	957	508	545	75	8	4	47
45 - "	4335	115	2888	118	148	185	1544	1	2	878	82
Uoppgitt	76	-	15	-	4	1	5	2	-	3	-
Gifte og samboende											
med barn under 18 år	16964	464	5139	778	1500	1088	1270	511	20	28	177
Uoppgitt	9283	140	2034	104	264	220	715	323	35	353	47

² I tillegg er det 1 646 av stønadsmottakere som allerede har en trygd som har søkt en annen type trygd.

³ Hver person kan ha mottatt flere typer trygd, slik at summen av trygder blir større enn personer i alt med trygd.

¹ For English translation, see table 3.3.

² In addition, 1 646 persons receiving one type of benefit have applied for another type of benefit.

³ Each person may have received several types of benefits. Hence, the sum total of benefits is larger than the number of persons receiving benefits.

4. Hjelpeordninger for hjemmene

4.1. Innledning

Det som her omtales som hjelpeordninger for hjemmene er ikke regulert i eget lovverk, men snarere tilbud som er gitt i henhold til lokalpolitiske beslutninger. Sosialdepartementet har gitt visse veiledende retningslinjer for deler av denne virksomheten, men kommunene er likevel ikke pålagt å tilby slike tjenester. Sosialdepartementet har imidlertid slått fast at kommunene har plikt til å opplyse søkere som har fått avslag på søknad om hjemmehjelp, at det også kan søkes om hjemmehjelp etter § 3 i lov om sosial omsorg.

Størsteparten av disse tilbudene drives i kommunal regi, men i noen tilfelle er de iverksatt og drevet av frivillige organisasjoner. Noen ganger drives også slik virksomhet gjennom ulike former for samarbeid mellom offentlige etater og frivillige organisasjoner. Ettersom dette er ordninger som ikke er regulert i lovs form, vil det kunne være til dels store variasjoner mellom kommunene både med hensyn til hvilke tilbud som finnes, og i hvor stor grad de er utbygd.

Formålet med hjelpeordningene for hjemmene er å gi hjelp til hjem som trenger det for at det daglige stell i hjemmet skal bli ivaretatt på en forsvarlig måte. Dette kan være på grunn av sykdom, permanent eller midlertidig uførhet, eller andre forhold som gjør vedkommende ute av stand til å utføre deler av det ordinære husarbeidet.

4.2. Tjenester og tilbud

Hjelpeordninger for hjemmene omfatter en rekke ulike tjenester, blant annet hjemmehjelp for eldre og funksjonshemmede, husmorvikartjeneste, samt an-

nen virksomhet som har til formål å yte hjelp til hjem som er i en vanskelig situasjon.

Husmorvikartjenesten tar i første rekke sikte på å hjelpe familier med barn når foreldrene ikke er i stand til å utføre det daglige stell av hjem og barn. Betegnelsen "husmorvikar" tyder på at det her oftest er snakk om hjelp når det er *barnemoren* som har redusert førlighet i en eller annen form, f.eks. i forbindelse med fødsel eller sykdom. Det viser seg imidlertid at det er sterkt varierende praksis med hensyn til bruken av disse tjenestene i de forskjellige kommunene.

Hjemmehjelp er i første rekke hjelp til eldre og uføre som har vanskelig for å klare de daglige gjøremål i hjemmet. Dette er ordninger som i stor grad kan tilpasses den enkeltes behov, slik at det er vanskelig å redegjøre for hjemmehjelpenes arbeidsoppgaver generelt.

Andre hjelpetiltak omfatter tilbud som kan sies å være mer spesialisert. Dette kan være rengjøringspatroljer, ambulerende vaktmester, distribusjon av ferdigløst mat, eller avlastning for familier med medlemmer som har behov for særlig omsorg. I tillegg kan kommunene også ha andre tilbud, som f.eks. varslingsanlegg, sosiale tjenester knyttet til landpostbud, frisør, fotpleie og lignende.

4.3. Mottakere av hjelp fra hjelpeordningene for hjemmene

Det var i alt vel 25 800 hjem som fikk hjelp fra husmorvikartjenesten i 1988. Omtrent 11 300 av disse, eller 44 prosent, var barnefamilier, og 650 av disse var familier med funksjonshemmede barn. Vel 8 300

var alderspensjonister, mens i overkant av 3 000 var uføre.

Hvilken husholdningstype som fikk husmorvikarhjelp varierer imidlertid sterkt fra fylke til fylke. Oslo, Akershus og Vest-Agder var de fylkene med høyest andel barnefamilier blant de som fikk husmorvikar, jevnt over rundt 70 prosent. Sør-Trøndelag var det fylke som hadde lavest andel barnefamilier, under 30 prosent av hjemmene. Det er vanskelig å si noe generelt om hva dette skyldes, men én mulig forklaring kan være at det i noen områder kan være en reell overdekning av husmorvikarer, slik at de også i stor grad benyttes til tjenester for andre grupper. En annen mulighet er at dette gjenspeiler forskjellig prioritering av de ulike mottakergruppene.

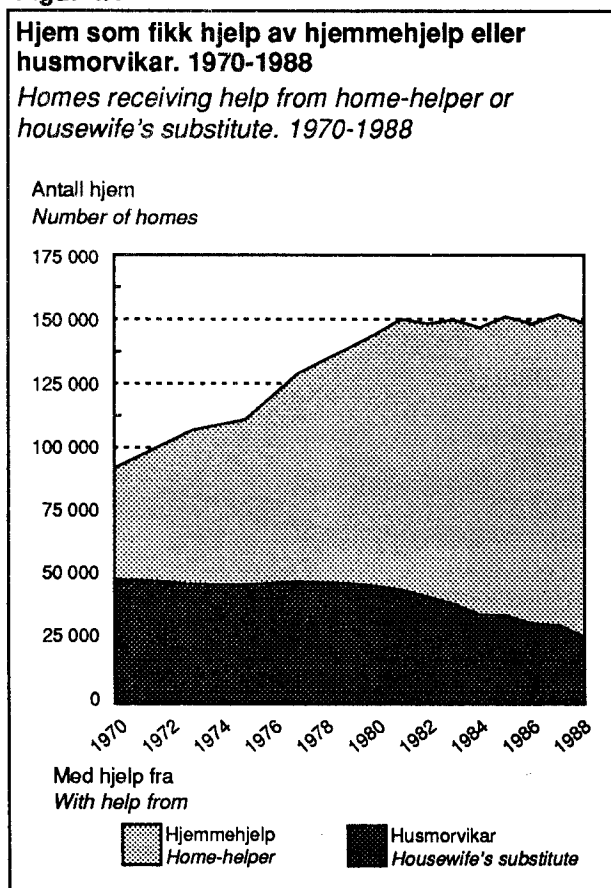
Mindre enn halvparten av hjemmene som fikk husmorvikar i 1988 var altså barnefamilier. Det ser med andre ord ut til at husmorvikartjenesten, som opprinnelig ble bygget opp som et tilbud først og fremst til barnefamilier, etter hvert har fått andre oppgaver, og at husmorvikarene i stor grad også brukes i den øvrige hjemmehjelpen. I figur 4.1 ser vi at det har vært en jevn økning i bruken av hjemmehjelp helt siden 1970. Bruken av husmorvikartjenester holdt seg derimot nokså stabil gjennom 1970-årene, før den begynte å

avta rundt 1980. Reduksjonen i bruken av husmorvikarer har siden oppveid økningen i bruk av hjemmehjelp, slik at summen av antall hjem som har fått husmorvikarhjelp og hjemmehjelp har holdt seg nokså stabil siden 1980.

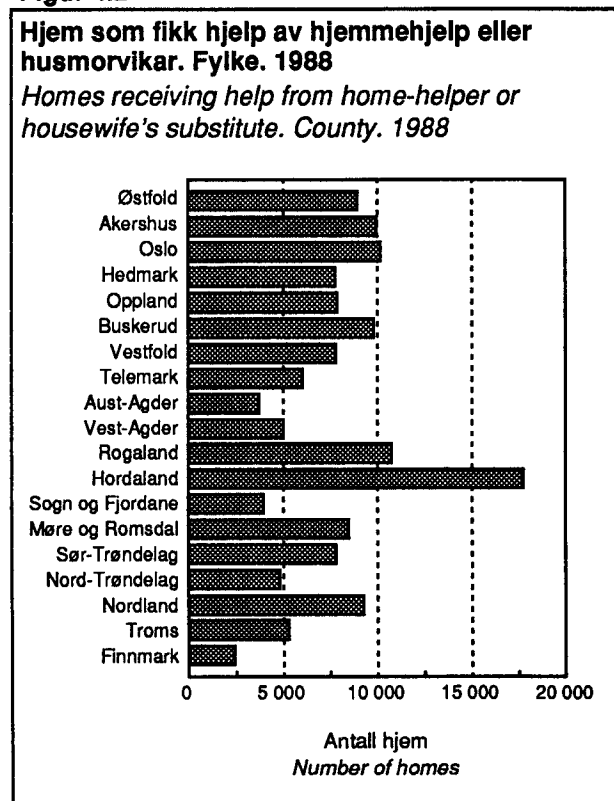
Forklaringen på at bruken av husmorvikartjenestene stadig reduseres kan være at økt yrkesaktivitet blant kvinner har redusert behovet for de tjenester husmorvikarene tradisjonelt har ytt. Etter hvert som behovet for husmorvikartjenester har avtatt, er husmorvikarene trukket inn i det øvrige hjemmehjelpsarbeidet, og det er tydelig at skillet mellom husmorvikartjenesten og hjemmehjelpen i praksis er i ferd med å viskes ut. Heretter vil vi derfor behandle husmorvikartjenesten og hjemmehjelpen samlet.

Det totale antall hjem som mottar husmorvikartjenester eller hjemmehjelp varierer naturlig nok fra fylke til fylke, etter som innbyggertallet i de enkelte fylker også varierer. Som figur 4.2 viser, er det imidlertid ikke uten videre de mest folkerike områdene som gir hjelp til flest hjem. For eksempel ser vi at det ble gitt slik hjelp til betydelig flere hjem i Hordaland enn i Oslo, til tross for at innbyggertallet i Hordaland er over 10 prosent lavere enn i Oslo. I fylkene Østfold, Akershus, Rogaland og Nordland ble det gitt

Figur 4.1

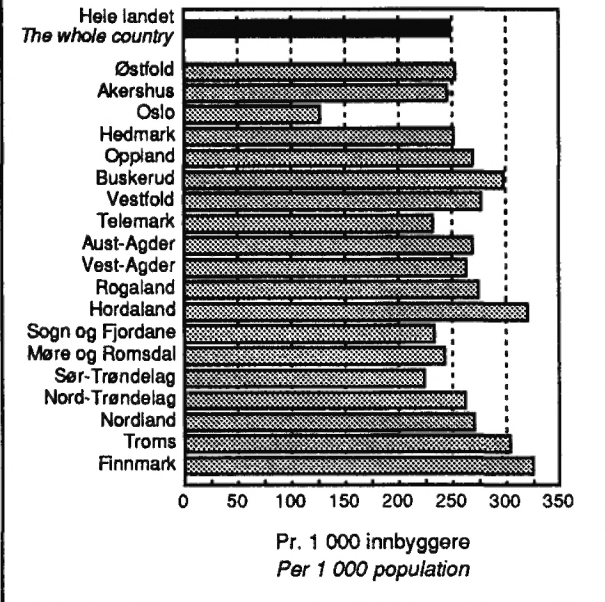

Figur 4.2

Figur 4.3

Mottakere av hjemmehjelp eller husmorvikar, pr. 1 000 innbyggere 67 år og over. Fylke. 1988
Recipients of help from home-helper or housewife's substitute, per 1 000 population 67 years and over. County. 1988

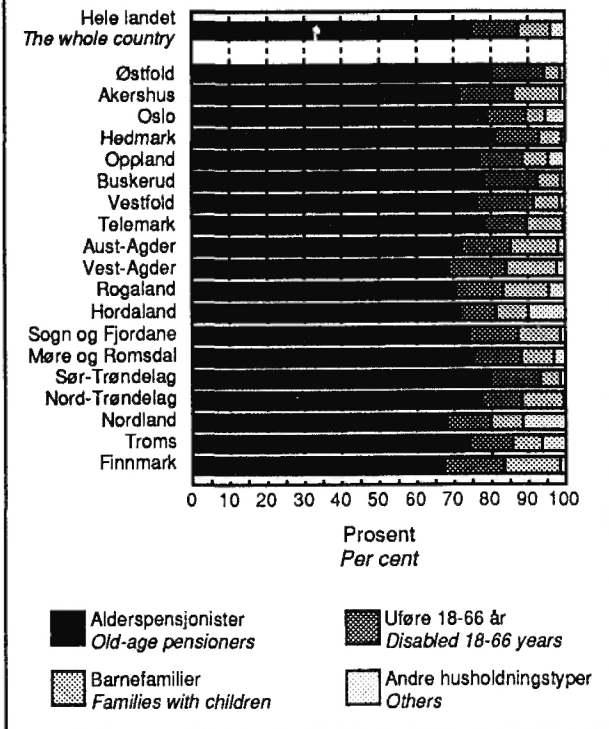
hjelp til bortimot like mange hjem som i Oslo, men alle disse fylkene har faktisk mindre enn halvparten så mange eldre (67 år og over) som Oslo har. Dette indikerer med andre ord at det er store forskjeller mellom fylkene når det gjelder *dekningsgraden*, det vil si hvor stor andel av de eldre som får slik hjelp. Dette kommer til uttrykk i figur 4.3, der vi ser at flest eldre får slik hjelp i Finnmark, Troms og Hordaland. Over 30 prosent av de eldre får slik hjelp i disse fylkene, mot bare 13 prosent i Oslo som er lavest av alle fylker.

Husholdningstype

Av de totalt 148 400 hjem som fikk husmorvikar eller hjemmehjelp, var det 110 600 alderspensjonister, 18 500 uføre, 12 600 barnefamilier, og 5 700 var andre husholdningstyper. I figur 4.4 ser vi hvordan mottakerhjemmene fordeler seg med hensyn til husholdningstype innenfor hvert fylke. I de fleste fylkene utgjør hjem med alderspensjonister 70-80 prosent av mottakerhjemmene, mens barnefamilieene jevnt over utgjør under 15 prosent. Innledningsvis så vi at Oslo hadde en meget høy andel barnefamilier av de hjem som fikk husmorvikar, mens barnefamilieene utgjør bare 5 prosent når vi slår sammen husmorvikartjeneste og hjemmehjelp. Dette skyldes at tallet på hjem som mottar hjemmehjelp er nærmere 4 ganger

Figur 4.4

Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar, etter husholdningstype. Prosent. Fylke. 1988
Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute, by type of household. Per cent. County. 1988

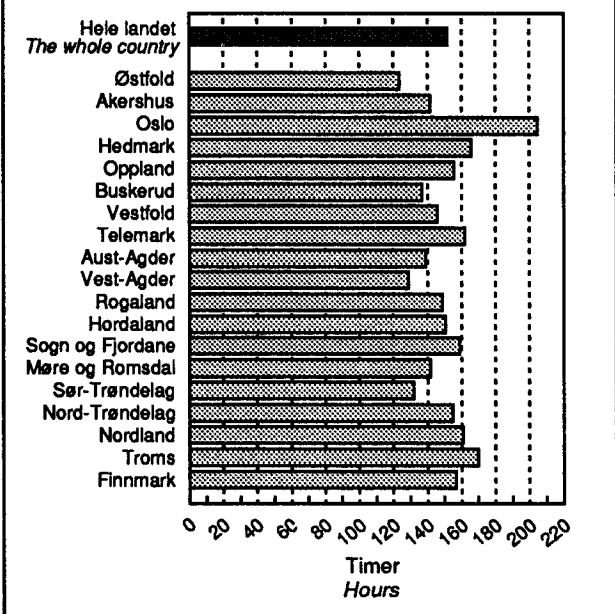
så høyt som tallet på hjem som mottar husmorvikar, og at dette forholdet mellom bruk av husmorvikarer og hjemmehjelp er forskjellig fra fylke til fylke. For eksempel utgjør hjem som mottar husmorvikar i Østfold og Oslo henholdsvis bare 9 og 6 prosent av alle hjem, mens denne andelen i de fleste andre fylker er mellom 15 og 25 prosent. Dette medfører da at andelen barnefamilier blant alle hjem som mottar hjelp blir såpass lav i fylker som Oslo og Østfold.

Timer med hjelp til hvert hjem

I gjennomsnitt ble det ytt 75 timer husmorvikarhjelp, og 168 timer hjemmehjelp pr. hjulpet hjem. For hjemmehjelpen og husmorvikartjenesten samlet blir gjennomsnittet 152 timer på landsbasis. Her finner vi imidlertid til dels store variasjoner fra fylke til fylke. Oslo og Troms ligger høyest med henholdsvis 205 og 170 timer pr. hjem, mens Østfold og Vest-Agder ligger lavest med henholdsvis 124 og 129 timer pr. hjem (figur 4.5). I de mindre kommunene ytes det noen flere timer husmorvikarhjelp pr. hjem enn i de større kommunene, men når vi ser på hjemmehjelp og husmorvikarer samlet viskes denne forskjellen ut.

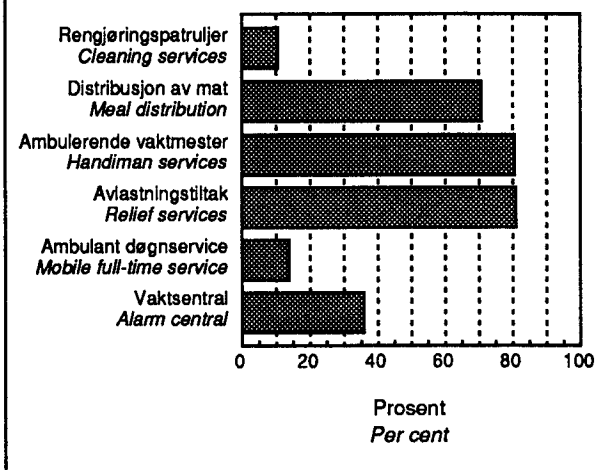
Figur 4.5

Antall timer hjemmehjelp eller husmorvikar pr. hjulpet hjem. Fylke. 1988
Number of hours per home with help from home-helper or housewife's substitute. County. 1988

Figur 4.6

Andel av kommunene som har ulike hjelpe-tilbud. 1988. Prosent
Percentage of the municipalities with other home-help services. 1988

Andre hjelpeordninger

Datagrunnlaget for det som omtales som andre hjelpeordninger, er til dels dårlig når det gjelder mottakere. Dette gjør at en ikke finner å kunne publisere tall over mottakere av denne type tjeneste. Dessuten er det store forskjeller fra kommune til kommune med hensyn til hvorvidt slike tjenester er utbygd. Som en

ser i figur 4.6, er det ennå langt igjen til at dette er fullt utbygde hjelpetilbud over hele landet. Det er ambulerende vaktmester og avlastningstiltak som hittil er best utbygd, men fremdeles er det nær 20 prosent av kommunene som ikke har slike tjenester. Figuren sier imidlertid ikke noe om hvor mange mottakere som er omfattet av de ulike hjelpeordningene.

Tabell 4.1. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar. 1970-1988 *Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute. 1970-1988*

År Year	I alt Total	Hjem som fikk hjelp av <i>Homes receiving help from</i>	
		Hjemmehjelp <i>Home-helper</i>	Husmorvikar <i>Housewife's substitute</i>
1970	91961	43787	48174
1971	97091	48938	48153
1972	102041	53599	48442
1973	106950	60348	46602
1974	107872	60595	47277
1975	111062	64548	46514
1976	115706	68431	47275
1977	128711	81239	47472
1978	134899	87926	46973
1979	138856	92102	46754
1980	144228	98390	45838
1981	149850	105534	44316
1982	148188	106619	41569
1983	149664	110781	38883
1984	146613	112196	34417
1985	151006	116667	34339
1986	148223	117093	31130
1987	151706	121225	30481
1988	148383	122627	25756

Tabell 4.2. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar, og tallet på timeverk pr. hjem. Fylke. 1988 *Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute, and man-hours per home. County. 1988*

Fylke County	Hjem som fikk hjelp <i>Homes receiving help</i>			Hjem pr. 1 000 innbyggere 67 år og over <i>Homes per 1 000</i> <i>population 67 years and over</i>			Timeverk pr. hjem <i>Man-hours per home</i>		
	I alt Total	Hjemme- hjelp <i>Home- helper</i>	Husmor- vikar <i>Housewife's substitute</i>	I alt	Hjemme- hjelp	Husmor- vikar	Hjemme- eller husmor- vikar	Hjemme- hjelp	Husmor- vikar
Hele landet <i>The whole country</i>	148383	122627	25756	248	205	43	152	168	75
Østfold	8999	8209	790	253	231	22	124	128	80
Akershus	10000	8449	1551	245	207	38	142	151	95
Oslo	10205	9552	653	127	119	8	205	212	95
Hedmark	7812	6611	1201	251	213	39	166	185	64
Oppland	7898	6663	1235	269	227	42	156	171	70
Buskerud	9850	8567	1283	298	259	39	137	144	86
Vestfold	7829	7066	763	277	250	27	146	155	70
Telemark	6070	5166	904	232	197	35	162	175	83
Aust-Agder	3780	3068	712	269	218	51	139	155	72
Vest-Agder	5028	4105	923	263	214	48	129	135	105
Rogaland	10786	8029	2757	274	204	70	149	168	95
Hordaland	17793	13317	4476	320	239	80	151	180	63
Sogn og Fjordane ..	4015	3118	897	233	181	52	159	186	66
Møre og Romsdal ...	8521	6892	1629	243	196	46	142	160	68
Sør-Trøndelag	7826	6544	1282	224	187	37	132	141	84
Nord-Trøndelag	4866	4027	839	262	217	45	155	167	96
Nordland	9303	7111	2192	270	206	64	161	199	35
Troms	5320	4236	1084	303	241	62	170	197	63
Finnmark	2482	1897	585	325	249	77	156	175	94

Tabell 4.3. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp, etter alder. Fylke. 1988 Homes receiving help from home-helper, by age. County. 1988

Fylke County	I alt Total	Uføre	Alderspensjonister			90 år og over years and over	Familier	Andre	Andre	Uopp- gitt Un- known
		Disabled	Old-age pensioners				med funk- sjons- hemmede barn	barne- familier	Andre familier	
		16-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-89 år		Families with disabled children	families with children	Other families	
Hele landet The whole country	122627	15413	102335	53342	43056	5937	339	919	2821	800
Østfold	8209	1168	6930	3448	3121	361	16	43	52	-
Akershus	8449	1234	6353	3112	2930	311	33	83	59	687
Oslo	9552	1054	8046	8046	-	-	4	48	400	-
Hedmark	6611	772	5804	2789	2673	342	11	15	9	-
Oppland	6663	771	5604	2732	2466	406	9	24	255	-
Buskerud	8567	1242	7209	3526	3237	446	22	57	37	-
Vestfold	7066	1064	5715	2671	2680	364	22	181	84	-
Telemark	5166	608	4529	2138	2070	321	5	18	6	-
Aust-Agder	3068	393	2602	1279	1140	183	14	13	46	-
Vest-Agder	4105	703	3334	1724	1409	201	21	27	20	-
Rogaland	8029	1032	6753	3350	2978	425	28	40	176	-
Hordaland	13317	1290	10706	4906	5128	672	21	67	1128	105
Sogn og Fjordane ..	3118	392	2623	1036	1353	234	23	55	20	5
Møre og Romsdal ...	6892	773	5808	2601	2777	430	34	99	178	-
Sør-Trøndelag	6544	807	5673	2487	2732	454	8	45	11	-
Nord-Trøndelag	4027	417	3519	1764	1562	193	42	40	9	-
Nordland	7111	917	6013	2966	2703	344	17	32	129	3
Troms	4236	463	3568	1821	1551	196	7	13	185	-
Finnmark	1897	313	1546	946	546	54	2	19	17	-

Tabell 4.4. Hjem som fikk hjelp av husmorvikar, etter alder. Fylke. 1988 Homes receiving help from housewife's substitute, by age. County. 1988

Fylke County	I alt Total	Uføre	Alderspensjonister			90 år og over years and over	Familier	Andre	Andre	Uopp- gitt Un- known
		Disabled	Old-age pensioners				med funk- sjons- hemmede barn	barne- familier	Andre familier	
		16-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-89 år		Families with disabled children	families with children	Other families	
Hele landet The whole country	25756	3054	8277	4339	3490	448	647	10678	2905	195
Østfold	790	102	293	154	132	7	14	317	64	-
Akershus	1551	121	310	152	135	23	74	989	57	-
Oslo	653	16	1	1	-	-	17	480	139	-
Hedmark	1201	155	528	298	201	29	30	421	67	-
Oppland	1235	129	500	242	234	24	33	477	95	1
Buskerud	1283	142	359	157	179	23	25	482	81	194
Vestfold	763	110	285	141	124	20	25	327	16	-
Telemark	904	70	240	124	98	18	21	544	29	-
Aust-Agder	712	112	123	67	47	9	41	408	28	-
Vest-Agder	923	78	120	77	42	1	43	593	89	-
Rogaland	2757	353	866	496	318	52	84	1165	289	-
Hordaland	4476	442	1996	906	981	109	70	1344	624	-
Sogn og Fjordane .	897	134	353	217	120	16	31	346	33	-
Møre og Romsdal ..	1629	321	613	350	226	37	30	578	87	-
Sør-Trøndelag	1282	239	587	317	237	33	18	346	92	-
Nord-Trøndelag ...	839	113	253	168	82	3	17	440	16	-
Nordland	2192	185	328	171	142	15	43	710	926	-
Troms	1084	156	380	221	137	22	25	373	150	-
Finnmark	585	76	142	80	55	7	6	338	23	-

Tabell 4.5. Uføre og alderspensjonister som fikk hjelp av hjelpeordninger for hjemmene, etter husholdningsstørrelse. Fylke. 1988 *Disabled and old-age pensioners receiving help from home-help services, by size of household. County. 1988*

Fylke County	I alt Total	Uføre (16-66 år) Disabled (16-66 years)			Alderspensjonister Old-age pensioners		
		I alt Total	Enperson- husholdninger One person households	Flerperson- husholdninger Multi-person households	I alt	Enperson- husholdninger	Flerperson- husholdninger
Hele landet The whole country	129079	18467	9832	8635	110612	81763	28849
Østfold	8493	1270	698	572	7223	5614	1609
Akershus	8018	1355	676	679	6663	4504	2159
Oslo	9117	1070	825	245	8047	6892	1155
Hedmark	7259	927	518	409	6332	4643	1689
Oppland	7004	900	433	467	6104	4221	1883
Buskerud	8952	1384	763	621	7568	6141	1427
Vestfold	7174	1174	566	608	6000	4607	1393
Telemark	5447	678	404	274	4769	3519	1250
Aust-Agder	3230	505	200	305	2725	1957	768
Vest-Agder	4235	781	405	376	3454	2542	912
Rogaland	9004	1385	657	728	7619	5490	2129
Hordaland	14434	1732	971	761	12702	9508	3194
Sogn og Fjordane .	3502	526	238	288	2976	1734	1242
Møre og Romsdal ..	7515	1094	508	586	6421	4501	1920
Sør-Trøndelag	7306	1046	497	549	6260	4576	1684
Nord-Trøndelag ...	4302	530	283	247	3772	2551	1221
Nordland	7443	1102	660	442	6341	4721	1620
Troms	4567	619	335	284	3948	2895	1053
Finmark	2077	389	195	194	1688	1147	541

Tabell 4.6. Kommuner med andre hjelpeordninger for hjemmene. Fylke. 1988 *Municipalities with other home-help services. County. 1988*

Fylke County	Kommuner i alt Municipalities, total	Kommuner som har Municipalities with						
		Pårørende som hjemme- hjelp Relatives as home- helper	Ren- gjørings- patrulje Cleaning services	Distri- busjon av mat Meal distri- bution	Ambu- lerende vaktmester Handiman services	Avlast- nings- tiltak Relief services	Ambulant døgn- service Mobile full-time services	Vakt- sentral Alarm
Hele landet The whole country	448	377	48	318	361	364	61	161
Østfold	25	24	1	24	24	20	3	5
Akershus	22	20	5	21	22	19	5	11
Oslo	1	1	1	1	1	1	1	1
Hedmark	23	18	2	17	18	18	5	8
Oppland	26	22	6	15	23	25	5	16
Buskerud	21	17	4	20	21	18	2	9
Vestfold	15	12	-	14	13	13	4	6
Telemark	18	18	1	14	17	17	3	4
Aust-Agder	19	16	6	14	16	14	2	7
Vest-Agder	15	14	1	14	13	15	-	6
Rogaland	26	21	2	23	23	23	6	12
Hordaland	34	32	4	20	28	28	6	14
Sogn og Fjordane .	26	23	3	12	12	19	-	5
Møre og Romsdal ..	38	28	3	21	26	32	5	15
Sør-Trøndelag	25	20	1	19	17	22	3	8
Nord-Trøndelag ...	24	22	1	20	16	19	1	6
Nordland	45	34	6	29	40	34	6	15
Troms	25	21	1	8	18	14	2	10
Finmark	20	14	-	12	13	13	2	3

5. Plass i institusjon eller spesiell bolig

5.1. Innledning

Lov om sosial omsorg er generell og gjelder alle befolkningsgrupper, uten å etablere særregler for noen. Eldreomsorgen er således ikke regulert i denne loven, og heller ikke de boligtilbud som her omtales. Det samme gjelder tilsvarende tiltak rettet inn mot funksjonshemmede. Lov om helsetjenesten i kommunene pålegger imidlertid kommunene å hjelpe *pleietrengende* eldre og funksjonshemmede, blant annet ved å sørge for at det finnes tilbud om sykehjem eller boformer for heldøgns omsorg og pleie. Virksomheten etter denne loven dekkes ikke i denne publikasjonen, men finnes i publikasjonen NOS Helsestatistikk.

Eldreomsorg og tiltak for funksjonshemmede er overlatt til det kommunale selvstyre. Økonomiske overføringer til kommunene har vært et viktig statlig styringsredskap for tiltak innen eldreomsorgen og omsorgen for funksjonshemmede. Etter innføring av nytt system for overføringer av inntekter til kommunene, vil utbyggingen av de ulike boligtilbud for eldre og funksjonshemmede i større grad avhenge av de lokale politiske styringsorganer og deres prioriteringer.

5.2. Tjenester og tilbud

Statistikken gir en oversikt over antall institusjonsplasser og klienter i aldershjem og aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem, og antall boliger og klienter i kommunale boliger med heldøgns service og alders- og trygdeboliger.

Aldershjem er beregnet på eldre som er oppegående og i det vesentligste selvhjulpne, men som likevel har

behov for å bo i felleshusholdning hvor de kan slippe husstell og hvor de kan få tilsyn og en viss pleie når de trenger det.

Definisjonen gjelder i prinsippet fortsatt, men i praksis er klientene i aldershjem ofte pleietrengende.

Kombinerte alders- og sykehjem er institusjoner med atskilte avdelinger for aldershjems klienter (pensjonæravdeling) og sykehjems klienter (sykehjemsavdeling). Beboerne i aldershjemsavdelingene i slike institusjoner kan på mange måter sidestilles med beboerne i aldershjem, og også her er mange pleietrengende. Denne statistikken omhandler kun aldershjemsavdelingene i slike institusjoner, etter som sykehjemsavdelingene sorterer under helsevesenet.

De som bor i aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem skiller seg i praksis ikke fra de som bor i rene aldershjem, og disse to gruppene vil derfor bli slått sammen og omtalt som beboere i aldershjem.

Alders- og trygdeboliger er leiligheter eller småhus i rekke som er forbeholdt eldre og funksjonshemmede. I de aller fleste tilfellene er disse boligene beregnet på trygdede, enten de er alderspensjonister eller uføre, og slik sett er de ikke primært et tilbud kun til eldre. Vi vil derfor omtale disse som *trygdeboliger*.

Mange trygdeboliger bygges med én eller annen form for servicetilknypning, fellesrom og fellesaktiviteter. Beboerne her vil i stor grad være selvhjulpne i de fleste daglige gjøremål, og først og fremst ha behov for en mindre og lettstelt bolig med enkel adkomst.

De fleste trygdeboliger er kommunale, mens et mindre antall er private, eller drives i samarbeid mellom kommune og private organisasjoner.

Kommunale boliger med heldøgns service er boliger bygget i tilknytning til en serviceenhet, der beboerne skal kunne få den hjelp og service de måtte ha behov for til enhver tid på døgnet. Servicen omfatter både praktisk og personlig hjelp til avtalte tider, og muligheter til hjelp ved akutte behov.

Dette er et noe nyere boligtilbud enn de foregående, og er derfor ikke utbygd i samme grad.

Som nevnt ovenfor bygges ofte trygdeboliger med en viss servicetilknytning, og de kalles også ofte for serviceboliger. Slike boliger må likevel ikke forveksles med de vi her kaller boliger med heldøgns service, da disse skal ha tilgang på hjelp eller service hele døgnet.

5.3. Institusjoner og boliger for eldre og uføre

Ved utgangen av 1988 var det i alt 697 aldershjem, vel 23 500 trygdeboliger, og i overkant av 2 400 kommunale boliger med heldøgns service.

Fra 1970 til begynnelsen av 1980-årene var det en nedgang i tallet på aldershjem, mens tallet deretter ser ut til å ha økt noe igjen (figur 5.1). Vi ser også at tallet har svingt noe i begge retninger fra år til år, men mye av disse variasjonene skyldes nok også at det har vært endringer i hvordan en har definert aldershjem.

SSB innhentet tall for trygdeboliger første gang i 1984, slik at det er vanskelig å sette opp en lengre tidsserie med tall for slike boliger. Norsk Gerontologisk Institutt har imidlertid beregnet tall for 1974, 1976 og 1980 som også gjengis i tabellen. Ut fra tabellen ser det ut til at det har vært en jevn økning i tallet på slike boliger, og dette er åpenbart en boligtype som prioriteres innen omsorgen for eldre og uføre.

Kommunale boliger med heldøgns service ble ikke registrert før i 1986, og det har ikke vært mulig å finne tall fra andre kilder for tidligere år. I denne omgang vil det derfor ikke være mulig å si noe generelt om utbyggingen av slike boliger.

5.4. Beboere i institusjonene

Ved utgangen av 1988 var det i alt vel 44 800 eldre og uføre som hadde plass i én eller annen form for

Figur 5.1

Aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. 1970-1988
Old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service. 1970-1988

År	Aldershjem	Trygdeboliger	Kommunale boliger med heldøgns service
Year	Old people's homes	Old-age apartments	Apartments with full-time service
1970	776
1971	723
1972	725
1973	726
1974	723	13 543*	..
1975	709
1976	702	15 500*	..
1977	691
1978	682
1979	674
1980	655	18 400*	..
1981	655
1982	678
1983	687
1984	704	20 965	..
1985	747	21 899	..
1986	727	22 092	1 622
1987	740	23 145	1 562
1988	697	23 484	2 426

* Kilde: Norsk Gerontologisk Institutt.

* Source: Norwegian Institute of Gerontology.

.. Oppgave mangler

.. Data not available

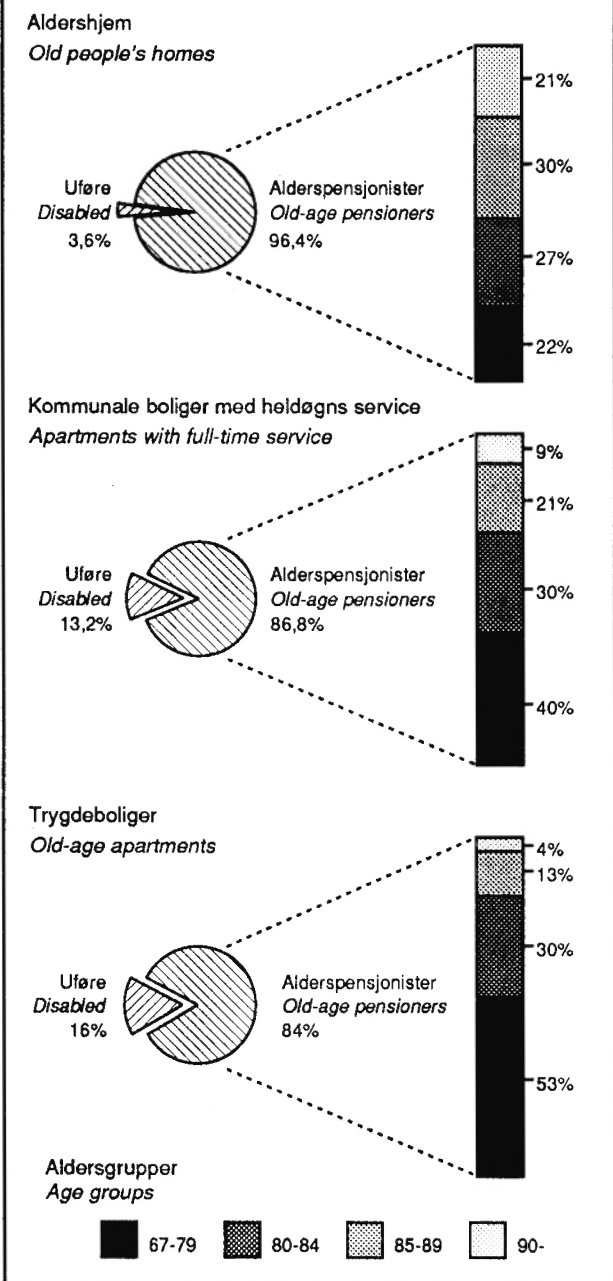
bolig eller institusjon innen sosialtjenesten. Av disse bodde 16 900 i aldershjem, i overkant av 2 700 i kommunale boliger med heldøgns service, og godt og vel 25 200 i trygdeboliger. For aldershjem var tallet på plasser noenlunde likt tallet på klienter, mens tallet på trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service var noe lavere enn tallet på beboere. Dette skyldes i hovedsak at det bor relativt mange par i slike boliger.

Ikke alle som bor i disse boligene er alderspensjonister. Også funksjonshemmede har her et tilbud om bolig, og da særlig i trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. Selv om aldershjem først og fremst er beregnet på alderspensjonister, er situasjonen den i mange kommuner at plassering i slike institusjoner er det eneste tilbud til funksjonshemmede, og denne gruppen utgjør på landsbasis 3-4 prosent av beboerne i disse institusjonene. I trygdeboligene utgjør de uføre 16 prosent av beboerne, mens det tilsvarende tallet for kommunale boliger med heldøgns service er i overkant av 13 prosent.

Figur 5.2

Beboere i aldershjem, kommunale boliger med heldøgns service og trygdeboliger, etter alder. 1988

Residents in old people's homes, apartments with full-time service and old-age apartments, by age. 1988

Under 4 prosent av beboerne i aldershjem er uføre (figur 5.2). Hvis en ser på alderssammensetningen, er det en tendens til at beboerne i trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service er noe yngre enn beboerne i aldershjem. Dette kan forklares ved den høyere andelen av funksjonshemmede, som alle vil være under 67 år (beboere 67 år og over regnes som alderspensionister).

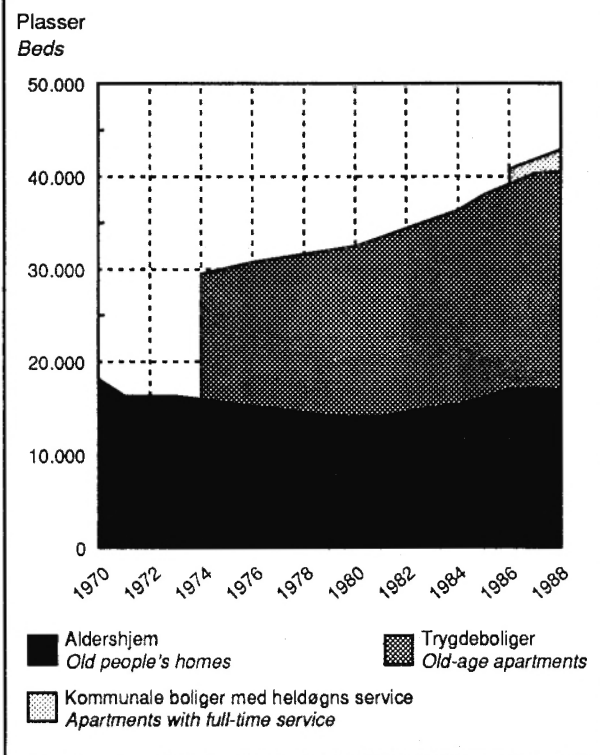
5.5. Utvikling over tid

Som før nevnt har ikke SSB egne tall for trygdeboliger før 1984, og for kommunale boliger ikke før 1986. Ved å bruke tall fra Norsk Gerontologisk Institutt kan vi likevel få et visst inntrykk av hvordan utviklingen har vært for trygdeboliger. Her må det bemerkes at tallene for aldershjem gjelder plasser, mens tallene for trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service gjelder boliger. Tallet på beboere i trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service vil derfor være noe høyere enn tallet på boliger.

Figur 5.3

Plasser i aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. 1970-1988

Beds in old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service. 1970-1988

I forrige avsnitt så vi at tallet på aldershjem gikk noe ned mellom 1970 og 1980, mens tallet på trygdeboliger økte i samme tidsrom. I figur 5.3 ser vi at det har vært en jevn og vedvarende økning i det totale antall plasser for eldre og uføre. Tallet på trygdeboliger har med andre ord økt såpass sterkt at dette har oppveid nedgangen i tallet på aldershjems plasser på 1970-tallet.

5.6. Geografiske forskjeller

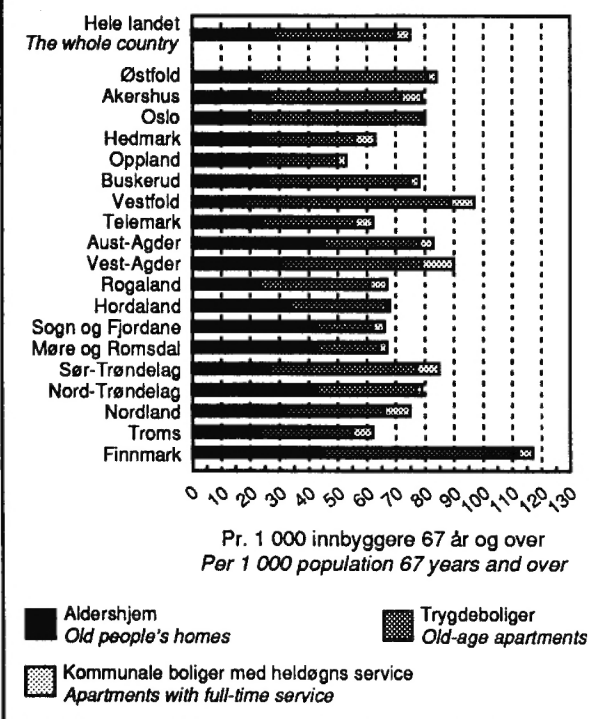
Figur 5.4 viser hvor stor dekningsgrad det er i de enkelte fylker, det vil si hvor stor andel av innbyggerne 67 år og over som bor i institusjon eller bolig for eldre og uføre. Det som kanskje er mest iøynefallende i denne figuren er de store forskjellene mellom fylkene når det gjelder hvor mange av de eldre som har et boligtilbud. Aller best dekning finner vi i Finnmark, der mer enn 1 av 10 innbyggere 67 år og over bor i slike boliger eller institusjoner. Også Vest-Agder og Vestfold har et godt utbygd boligtilbud til de eldre og funksjonshemmede. Lavest dekning finner vi i Oppland der bare 5 prosent av innbyggerne 67 år og over har et slikt boligtilbud.

Vi så tidligere av totaltallene at flesteparten bor i trygdeboliger. I alt 56 prosent av alle som bor i sosialtjenestens institusjoner og boliger for eldre og uføre bor i trygdeboliger, 38 prosent bor i aldershjem, mens bare 6 prosent bor i kommunale boliger med heldøgns service. Også denne fordelingen varierer sterkt fra fylke til fylke. I figur 5.5 ser vi at både Østfold, Oslo og Vestfold har mindre enn 30 prosent

Figur 5.4

Beboere pr. 1 000 innbyggere 67 år og over i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke. 1988

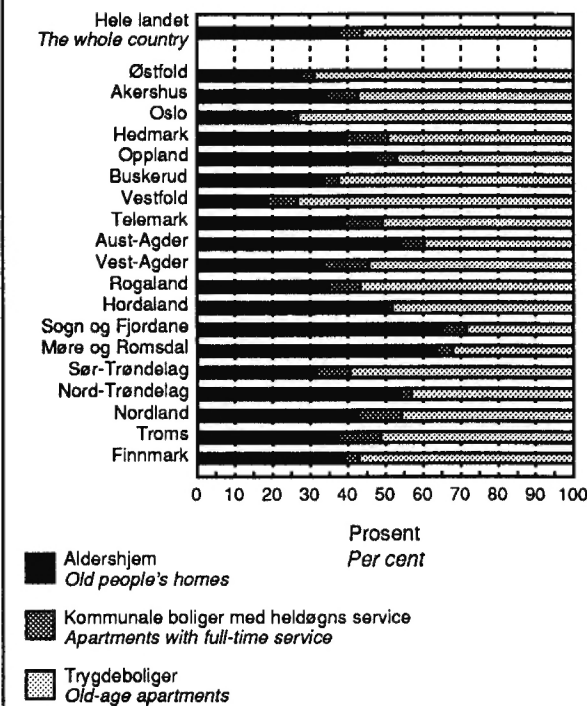
Residents per 1 000 population 67 years and over in institutions and apartments for the aged and disabled. County. 1988

Figur 5.5

Beboere i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Prosent. Fylke. 1988

Residents in institutions and apartments for the aged and disabled. Per cent. County. 1988

av beboerne i aldershjem, og over 60 prosent i trygdeboliger. På motsatt side finner vi Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane, som har under 35 prosent av beboerne i trygdeboliger, men over 60 prosent av beboerne i aldershjem.

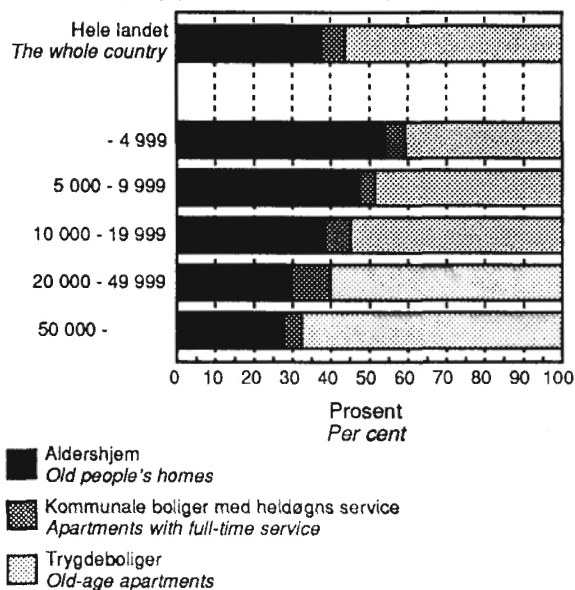
Som nevnt er kommunale boliger med heldøgns service en boform av nyere dato, og ikke i så stor grad utbygd som de øvrige boformene. På landsbasis er det bare 6 prosent av beboerne som bor i slike boliger, og dette tallet varierer lite fra fylke til fylke. Størst andel beboere i slike boliger finner vi i Nordland, Vest-Agder og Hedmark, med i overkant av 10 prosent.

De geografiske forskjellene viser seg enda tydeligere hvis vi ser på hvordan beboerne fordeler seg på de ulike boligtypene innenfor kommunene gruppert etter innbyggertall. I figur 5.6 ser vi et klart mønster der andelen av alle klienter som bor i trygdeboliger øker jevnt med kommunestørrelsen, mens andelen som bor i aldershjem avtar. Over halvparten av klientene bor i aldershjem i de minste kommunene, mens dette gjelder for under 30 prosent i de største kommunene. Det motsatte mønsteret ser vi når det gjelder trygde-

Figur 5.6

Beboere i institusjoner og boliger for eldre og uføre i ulike kommunestørrelser. Prosent. 1988
Residents in institutions and apartments for the aged and disabled. Size of municipality. Per cent. 1988

Kommunestørrelse (innbyggertall)
Size of municipality (number of inhabitants)

boliger, der vel 68 prosent bor i slike boliger i de største kommunene, mens dette gjelder 41 prosent i de minste kommunene. Det synes ikke å være noen slik sammenheng mellom kommunestørrelse og beboere i kommunale boliger med heldøgns service, men dette kan også skyldes at disse i så liten grad er utbygd, at det ikke har dannet seg noe tilsvarende mønster ennå.

Vi så tidligere at dekningsgraden varierte sterkt fra fylke til fylke, og det skulle være rimelig å anta at det også var en sammenheng mellom dekningsgrad og kommunestørrelse. Dette er imidlertid ikke tilfelle, og de fylkesvise variasjonene må derfor kunne tilskrives andre faktorer enn kommunestørrelse.

Det ser med andre ord ut til at de mindre kommunene i større grad bygger institusjoner, mens de større kommunene bygger boliger. En skal være varsom med å trekke raske slutninger av dette. En hypotese kan være at det i mindre kommuner er mer vanlig at de eldre bor hjemme sammen med den øvrige familie, og ikke har behov for annet botilbud før helsemessige årsaker gjør det nødvendig med en institusjonsplassering. De eldre i større kommuner bor derimot oftere alene, og har derfor større behov for boliger med en viss servicetilknypning.

Tabell 5.1. Beboere i aldershjem etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1988 Residents in old people's homes by age and county/size of municipality. 1988

	I alt Total	Uføre	Alderspensionister					Uoppgitt alder
		Disabled	Old-age pensioners					
		16-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-84 år	85-89 år	90 år og over years and over	
Hele landet The whole country	9351	274	7927	1720	2051	2462	1694	1150
FYLKE COUNTY								
Østfold	373	11	362	91	77	110	84	-
Akershus	637	27	561	114	132	169	146	49
Oslo	595	24	571	141	204	140	86	-
Hedmark	427	14	345	107	77	98	63	68
Oppland	327	10	317	73	88	98	58	-
Buskerud	309	12	151	42	48	37	24	146
Vestfold	324	4	105	19	27	44	15	215
Telemark	297	13	246	56	66	66	58	38
Aust-Agder	397	6	207	42	48	61	56	184
Vest-Agder	361	13	348	62	77	139	70	-
Rogaland	720	9	652	129	171	200	152	59
Hordaland	1169	32	1067	210	251	358	248	70
Sogn og Fjordane ..	230	9	221	49	64	64	44	-
Møre og Romsdal ...	1181	24	1035	200	248	334	253	122
Sør-Trøndelag	629	24	565	110	149	180	126	40
Nord-Trøndelag	530	15	515	102	152	159	102	-
Nordland	382	11	263	70	59	79	55	108
Troms	282	9	239	54	71	75	39	34
Finmark	181	7	157	49	42	51	15	17
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggertall								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Number of inhabitants								
- 4 999 ...	1542	44	1294	283	315	423	273	204
5 000 - 9 999 ...	1930	52	1707	350	466	532	359	171
10 000 - 19 999 ...	2063	78	1723	405	393	540	385	262
20 000 - 49 999 ...	1548	30	1151	244	315	344	248	367
50 000 - ...	2268	70	2052	438	562	623	429	146

Tabell 5.2. Beboere i aldershjemsavdelinger i kombinerte institusjoner, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1988 *Residents in old-age departments in combined institutions, by age and county/size of municipality. 1988*

	I alt Total	Uføre	Alderspensionister				90 år og over years and over	Uoppgitt alder Age un- known
		Disabled	Old-age pensioners					
		16-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-84 år	85-89 år		
Hele landet <i>The</i> <i>whole country</i>	7552	260	6381	1455	1723	1876	1327	911
FYLKE COUNTY								
Østfold	447	16	402	92	115	124	71	29
Akershus	448	26	365	116	84	101	64	57
Oslo	1007	18	989	160	280	332	217	-
Hedmark	337	11	201	58	63	48	32	125
Oppland	408	16	308	66	79	95	68	84
Buskerud	566	22	544	126	153	164	101	-
Vestfold	193	-	34	10	7	7	10	159
Telemark	342	12	279	61	73	73	72	51
Aust-Agder	232	12	220	47	72	70	31	-
Vest-Agder	216	16	200	56	46	58	40	-
Rogaland	202	3	178	30	47	61	40	21
Hordaland	735	26	660	155	176	179	150	49
Sogn og Fjordane ..	516	15	413	94	107	122	90	88
Møre og Romsdal ...	314	10	256	67	58	77	54	48
Sør-Trøndelag	305	8	259	61	60	77	61	38
Nord-Trøndelag	270	11	240	51	73	63	53	19
Nordland	726	28	596	138	156	172	130	102
Troms	123	3	120	24	42	26	28	-
Finnmark	165	7	117	43	32	27	15	41
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggertall								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Number of inhabitants								
- 4 999 ...	2797	108	2369	569	626	701	473	320
5 000 - 9 999 ...	1292	49	1000	236	281	283	200	243
10 000 - 19 999 ...	1038	47	919	212	252	255	200	72
20 000 - 49 999 ...	881	26	579	157	150	160	112	276
50 000 - ...	1544	30	1514	281	414	477	342	-

Tabell 5.3. Beboere i alders- og trygdeboliger, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1988 Residents in old-age apartments, by age and county/size of municipality. 1988

	I alt Total	Uføre Disabled	Alderspensionister Old-age pensioners				90 år og over years and over	Uoppgitt alder Age un- known
		16-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-84 år	85-89 år		
Hele landet The whole country	25181	2421	12730	6709	3816	1668	537	10030
FYLKE COUNTY								
Østfold	2070	364	1536	822	461	188	65	170
Akershus	1825	175	705	421	187	77	20	945
Oslo	4700	-	-	-	-	-	-	4700
Hedmark	952	68	367	201	97	54	15	517
Oppland	734	65	373	214	96	53	10	296
Buskerud	1614	105	601	325	163	86	27	908
Vestfold	2017	221	1245	675	328	192	50	551
Telemark	830	78	472	275	117	56	24	280
Aust-Agder	463	56	276	134	74	43	25	131
Vest-Agder	932	120	799	505	191	89	14	13
Rogaland	1499	213	929	475	272	157	25	357
Hordaland	1822	187	1553	803	695	34	21	82
Sogn og Fjordane ...	326	52	253	123	63	54	13	21
Møre og Romsdal	755	81	438	189	148	78	23	236
Sør-Trøndelag	1756	282	1449	675	417	249	108	25
Nord-Trøndelag	636	92	460	226	147	76	11	84
Nordland	1183	112	707	330	222	123	32	364
Troms	559	36	224	90	64	35	35	299
Finnmark	508	114	343	226	74	24	19	51
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggertall								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Number of inhabitants								
- 4 999	3275	465	2504	1227	678	423	176	306
5 000 - 9 999	3308	490	2171	1155	610	305	101	647
10 000 - 19 999	4424	514	2745	1493	837	327	88	1165
20 000 - 49 999	4882	545	2352	1277	621	343	111	1985
50 000 -	9292	407	2958	1557	1070	270	61	5927

Tabell 5.4. Beboere i kommunale boliger med heldøgns service, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1988
Residents in municipal apartments with full-time service, by age and county/size of municipality. 1988

	I alt Total	Uføre	Alderspensionister				90 år og over years and over	Uoppgitt alder Age un- known
		Disabled	Old-age pensioners					
		16-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-84 år	85-89 år		
Hele landet <i>The</i> <i>whole country</i>	2729	303	1999	798	607	419	175	427
FYLKE <i>COUNTY</i>								
Østfold	110	13	97	43	19	25	10	-
Akershus	267	23	237	91	93	40	13	7
Oslo	106	-	-	-	-	-	-	106
Hedmark	209	10	159	43	56	47	13	40
Oppland	95	8	67	28	22	13	4	20
Buskerud	95	6	89	40	31	13	5	-
Vestfold	215	22	183	86	47	32	18	10
Telemark	161	24	134	50	39	37	8	3
Aust-Agder	76	6	70	24	17	16	13	-
Vest-Agder	204	14	190	103	51	26	10	-
Rogaland	217	48	169	70	43	44	12	-
Hordaland	39	16	23	11	6	4	2	-
Sogn og Fjordane ...	75	23	31	10	12	7	2	21
Møre og Romsdal	100	7	81	34	25	16	6	12
Sør-Trøndelag	264	33	231	92	70	45	24	-
Nord-Trøndelag	37	1	36	9	14	6	7	-
Nordland	299	14	154	38	46	43	27	131
Troms	124	16	31	19	9	2	1	77
Finmark	36	19	17	7	7	3	-	-
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggertall								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Number of inhabitants								
- 4 999	440	48	363	117	117	87	42	29
5 000 - 9 999	282	38	180	52	60	47	21	64
10 000 - 19 999	529	52	437	173	134	96	34	40
20 000 - 49 999	833	112	585	258	174	109	44	136
50 000 -	645	53	434	198	122	80	34	158

Tabell 5.5. Plasser i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke. 1970-1988 *Beds in institutions and housings for the aged and disabled. County. 1970-1988*

Fylke County	I alt Total	Aldershjem Old people's homes	Aldershjems- avdelinger i kombinerte institusjoner Old-age de- partments in combined institutions	Kommunale boliger med heldøgns service Municipal apartments with full- time service	Alders- og trygdeboliger Old-age apartments
1970	18085	11683	6402
1971	16242	10323	5919
1972	16310	10278	6032
1973	16304	10155	6149
1974	29482	9945	5994	..	13543 ¹
1975	15617	9681	5936
1976	30719	9252	5967	..	15500 ¹
1977	14903	8951	5952
1978	14426	8643	5783
1979	14249	8364	5885
1980	32442	8151	5891	..	18400 ¹
1981	14024	8050	5974
1982	14575	8731	5844
1983	15032	9114	5918
1984	36267	9356	5946	..	20965
1985	37974	9933	6142	..	21899
1986	40741	10146	6881	1622	22092
1987	41817	9999	7111	1562	23145
1988	42886	9391	7585	2426	23484
1988					
Østfold	2858	358	453	108	1939
Akershus	2969	581	425	244	1719
Oslo	5911	595	1007	106	4203
Hedmark	1730	428	338	67	897
Oppland	1534	331	411	87	705
Buskerud	2561	307	564	99	1591
Vestfold	2555	307	192	203	1853
Telemark	1576	306	351	140	779
Aust-Agder	1123	400	206	76	441
Vest-Agder	1578	368	223	179	808
Rogaland	2586	743	199	187	1457
Hordaland	3680	1189	740	33	1718
Sogn og Fjordane	1112	230	518	66	298
Møre og Romsdal	2376	1208	335	98	735
Sør-Trøndelag	2924	653	319	254	1698
Nord-Trøndelag	1463	538	290	33	602
Nordland	2490	388	720	294	1088
Troms	1036	278	126	118	514
Finmark	824	183	168	34	439

¹ Kilde: Norsk Gerontologisk Institutt.

¹ Source: Norwegian Institute of Gerontology.

6. Spesielle tiltak for barn og ungdom

6.1. Innledning

Barn og ungdom er først og fremst foreldrenes ansvar, både tradisjonelt og ifølge lov om barn og foreldre. Foreldrene har plikt til å gi barna forsvarlig oppdrags- og forsørgelse, og de skal sørge for at barna får utdanning etter evner og anlegg. Men foreldrene er ikke alene om disse oppgavene. Barnehager, skoler og helse- og sosialtjenesten har også ansvar for at barn får gode oppvekstkår. Statlige overføringer som barnetrygd og overgangsstønad til enslige forsørgere bidrar til at barn blir økonomisk forsørget. I tillegg finnes det de fleste steder en rekke fritidstilbud for barn og ungdom, som f.eks. idrettslag, kor og musikkorps og speidervirksomhet.

Selv om disse ordningene er til god hjelp for foreldre og barn, er de bygget på forutsetningen om at barn har foreldre som tar omsorg for dem, og sørger for at de får dekket både materielle og følelsesmessige behov. Samfunnets ansvar for det enkelte barn tar til når foreldrene faller fra eller ikke er i stand til å ta seg av barna på en forsvarlig måte. Hvis foreldrene eller den som har foreldreansvaret makter sin oppgave så dårlig at barnets helse eller utvikling kommer i fare, har *helse- og sosialstyret* plikt til å gripe inn. Det samme er tilfelle når barna selv gjennom kriminalitet eller annen atferd viser så dårlig tilpasning til miljøet og samfunnet at det er nødvendig med særskilte tiltak. Helse- og sosialstyret kan også gripe inn når barnet er sykt eller funksjonshemmet og foreldrene ikke sørger for at barnet får den behandling og pleie som det har behov for, og som det etter forholdene er mulig å gi.

6.2. Tjenester og tilbud

I første omgang foretar helse- og sosialstyret (i praksis sosialkontoret) undersøkelser og innkaller foreldre og barn til samtale. Ved samtale med barn og foreldre skal styret (sosialkontoret) søke å kartlegge årsakene til at inngrep har vært nødvendig. Sosialkontoret skal undersøke hva som skal til for å rette på forholdene og eventuelt sette i verk ulike *forebyggende* tiltak, f.eks. økonomisk stønad, plass i barnehage eller støttekontakt. Hvis dette ikke fører fram, kan helse- og sosialstyret vedta å *overta omsorgen for barnet* og plassere det i fosterhjem eller barnehjem.

Helse- og sosialstyret er et folkevalgt organ. I de siste ti årene er de fleste av arbeidsoppgavene styret har ansvar for blitt overført til sosialadministrasjonen (sosialkontoret), men det er fortsatt helse- og sosialstyret som må fatte vedtak om å overta omsorgen for et barn mot foreldrenes samtykke og om å frata foreldrene foreldremyndigheten. Sosialkontoret sørger for at de nødvendige tiltakene blir gjennomført.

Barnevernstiltak og annen hjelp til barn fra sosialtjenesten - avgrensingsproblemer og datakvalitet

Barnevernet har både en kontrollside og en hjelpeside. Hjelp fra barnevernet blir av mange oppfattet som et tegn på at man er udugelig som foreldre, som en moralsk fordømmelse og et personlig nederlag - en straff i seg selv. Likevel er det hvert år mange foreldre som henvender seg til barnevernet og får iverksatt tiltak for barna sine. Av de nye barnevernstilfellene i 1985 ble 40 prosent rapportert av foreldrene. Etter endringen av statistikkopplegget fra og med 1986 er det vanskelig å skille mellom foreldre og barn som

“rapportører”. I 1988 ble 45 prosent av de nye barnevernstilfellene rapportert av barn eller foreldre, mens det tilsvarende tallet for 1985 var 46 prosent.

Omleggingen av statistikkopplegget fra og med 1986 har medført at vi ikke på samme måte som tidligere kan skille mellom forebyggende tiltak og andre tiltak. Det vi kan skille ut som helt klare omsorgstiltak, er plassering i fosterhjem og barnevernsinstitusjon. Alle andre tiltak vil her for enkelhets skyld bli omtalt som forebyggende tiltak, men denne gruppen kan omfatte noen som er under omsorg. Begrepene “forebyggende tiltak” og “omsorgstiltak” er derfor ikke helt sammenlignbare med tilsvarende begrep i statistikken før 1986.

Fordi lovgrunnlaget er noe uklart, praksis med hensyn til lovhjemling varierende og skjemaet kanskje uheldig utformet i forhold til barnevernssaker, blir det vanskelig å gi en fullstendig statistikk over hvor mange barn og unge som mottar f.eks. støttekontakt. Noen sosialkontor registrerer tiltaket som barnevernstiltak etter §16.d i barnevernsloven, andre som sosialhjelp som kan ytes etter § 3.2 i lov om sosial omsorg, mens atter andre skaffer hjelp tilsynelatende uten å tenke på det juridiske og økonomiske grunnlaget for tiltaket. Så lenge det bare er tiltak som er iverksatt med hjemmel i lov om barnevern eller § 3 i lov om sosial omsorg som det er obligatorisk å registrere for statistikkformål, blir en fullstendig statistikk umulig.

Fra 16 kommuner ble det ikke sendt inn oppgaver til barnevernsstatistikken for 1988, eller oppgaver som var så ufullstendige at de ikke kunne brukes. For disse kommunene har vi benyttet oppgaver fra tidligere år. Bortsett fra Bergen gjaldt dette mindre kommuner, som ikke betyr så mye for totaltallene. I Bergen ble det foretatt en manuell optelling av barnevernssakene i 1988. Tallet som framkom lå vesentlig høyere enn tilsvarende tall fra de oppgaver SSB fikk inn fra Bergen for 1987. Det var imidlertid ikke mulig å fordele dette tallet etter type tiltak eller andre kjenne-tegn, derfor er tall for 1987 benyttet for Bergen her. Dette problemet er nærmere omtalt i kapittel 1.2 Innsamlings- og bearbeidingsfeil.

6.3. Barn med hjelp fra sosialtjenesten

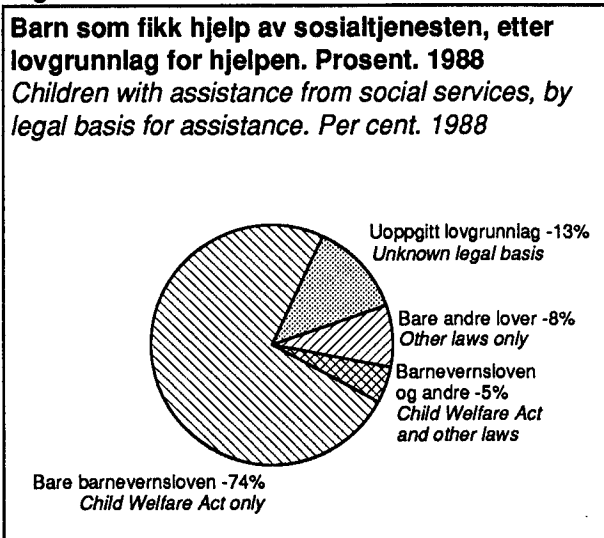
Her vil vi ta utgangspunkt i *alle* barn og unge under 18 år som er registrert som mottakere av hjelp fra sosialtjenesten, uansett lovgrunnlag. I tillegg har vi tatt med ungdom i alderen 18-22 år som har fått hjelp etter lov om barnevern, fordi hjelp til barn etter bar-

nevernsloven kan gis inntil fylte 23 år for ettervern-tiltak. Selv om dette gir et ufullstendig bilde, får vi likevel en bedre oversikt over bredden i tilbudet enn vi ville fått ved å begrense oss til barn med hjelp etter barnevernsloven. Det er imidlertid vanskelig å vite hvor godt dette bildet dekker det som faktisk ytes fra sosialtjenesten overfor barn og ungdom, i og med at registreringen av tiltak som hjemles i § 2 i lov om sosial omsorg, eller som ikke hjemles i noen lov, er frivillig.

Lovgrunnlag for hjelpen

I alt ble om lag 18 600 barn og unge registrert som mottakere av hjelp fra sosialtjenesten i løpet av 1988. Av disse var 14 700 registrert som barnevernsklienter, mens bortimot 2 400 fikk hjelp uten at lovgrunnlag er registrert. I alt 1 600 fikk hjelp bare med grunnlag i sosialomsorgs- eller edruskapsloven. Hvert barn kan ha fått tiltak etter mer enn en lov. Om lag 900 av de 14 700 barnevernsklientene hadde også mottatt tiltak etter sosialomsorgs- eller edruskapsloven.

Figur 6.1

Barn med uoppgitt lovgrunnlag og barn som bare fikk hjelp med grunnlag i andre lover enn barnevernsloven, var alle under 18 år, slik vi har definert barn med hjelp. Likevel var 56 prosent av barn som fikk hjelp etter andre lover 14 år eller eldre, mens dette gjaldt bare 37 prosent av de “rene” barnevernsklientene, det vil si de som bare har fått hjelp etter lov om barnevern. Når vi ser bort fra barnevernsklienter 18 år og over, var aldersfordelingen for barn som fikk hjelp uten at lovgrunnlag ble oppgitt nokså lik aldersfordelingen for de “rene” barnevernsklientene. Dette kan tyde på at de to gruppene er like, men at

ulik praksis ved sosialkontorene fører til at noen blir registrert som barnevernsklienter, andre ikke.

Økonomisk stønad og støttekontakt var de mest brukte tiltakene - vel 5 600 barn og unge fikk økonomisk stønad, mens 4 800 fikk støttekontakt. I alt 4 500 var i fosterhjem og om lag 1 300 i barnevernsinstitusjon i løpet av året. Avlastningstiltak (f.eks. weekend-fosterhjem), tilsynsfører, og plass i barnehage var tiltak som ble satt i verk for henholdsvis 3 800, 3 200 og 2 700 barn. Videre var det vel 500 barn som fikk poliklinisk behandling og noe over 100 som var innom et psykiatrisk sykehus i regi av sosialtjenesten. Hvert barn kan ha hatt mer enn en type tiltak i løpet av året (tabell 6.2).

Aldersgruppene 14 år og over fikk i større grad enn de yngre økonomisk stønad, men også blant barna under 14 år fikk ett av fem økonomisk hjelp. Avlastningstiltak ble derimot brukt oftere for barn under 14 år enn for de eldre. Plass i barnehage ble mest brukt som tiltak overfor barn i alderen 3-6 år. De eldste barna fikk oftere enn de yngre mer enn en type hjelp, men ellers var det forholdsvis små forskjeller mellom aldersgruppene med hensyn til hvilke tiltak som ble iverksatt.

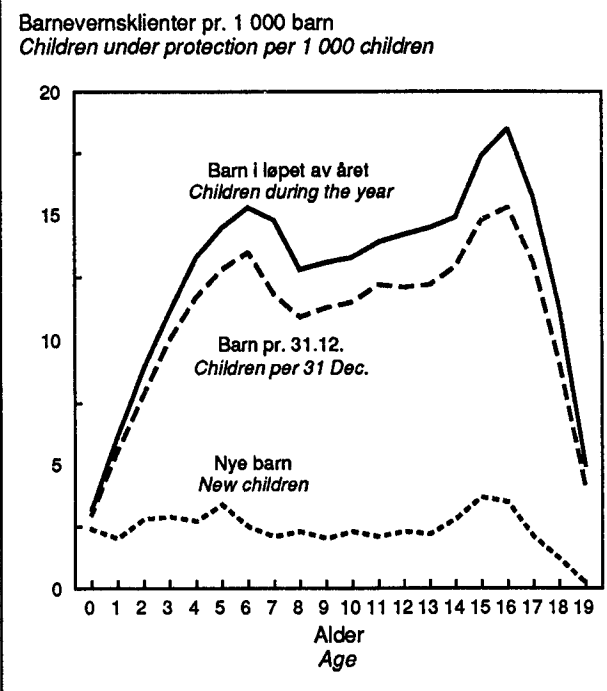
6.3.1. Barnevernsklientene

I alt var det som nevnt 14 700 barn og unge som fikk barnevernstiltak (tiltak med hjemmel i barnevernsloven) en eller annen gang i løpet av 1988. Noen av dem fikk hjelp hele tiden, andre (2 700) kom til i løpet av året, og noen opphørte alle tiltak for, det vil si de sluttet å være barnevernsklienter. For å gi et tilnærmet dekkende bilde av strømmen av barn gjennom barnevernets hjelpetiltak, vil vi her presentere opplysninger både om totalmassen av barnevernsklienter i løpet av året, om de nye barna som kom til som klienter og om status ved utgangen av året, det vil si de 12 500 barna som var under barnevernstiltak den 31. desember 1988.

Regnet pr. 1 000 barn under 20 år var 13 barn under tiltak i løpet av året, 2 barn kom til som nye klienter i barnevernet og 11 barn var under barnevernstiltak ved utgangen av året. Figur 6.2 viser hvor store andeler av barn i ulike aldersgrupper som var innom barnevernet i 1988. 5-åringene og 15-16-åringene ble oftere enn barn i andre aldersgrupper tatt inn som nye barnevernsklienter. Kurvene for barn i alt under barnevern og barn under barnevernstiltak ved utgangen av året topper seg for 5-7-åringene og 15-17-åringene.

Figur 6.2

Barnevernsklienter pr. 1 000 barn i ulike aldersgrupper. 1988
Children under protection per 1 000 children in different age groups. 1988

Det er barn i disse aldersgruppene som oftest er under barnevernstiltak.

Barn under barnevernstiltak i løpet av året

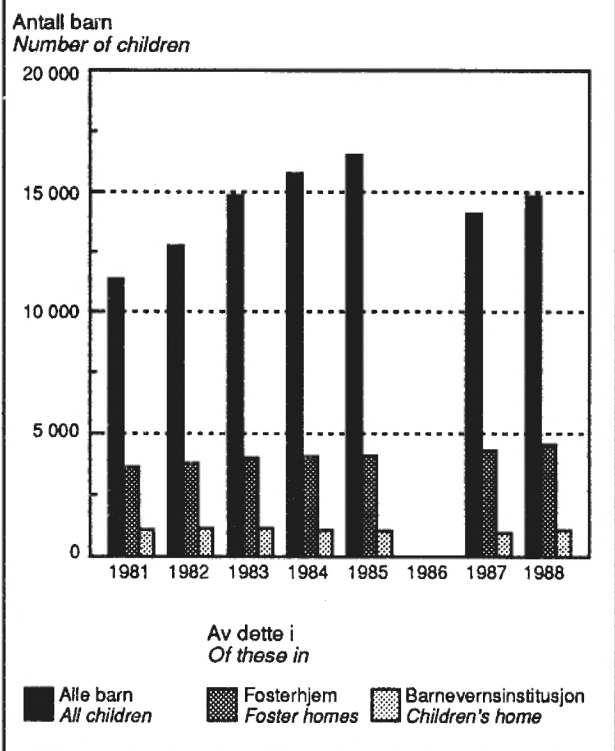
Flere barn var under barnevernstiltak i løpet av 1988 (14 700) enn i 1987, da vel 14 000 barn fikk iverksatt tiltak etter lov om barnevern. Det var økning fra 1987 til 1988 både i antall barn som hadde vært i fosterhjem og barnevernsinstitusjon i løpet av året.

Nye barn under barnevernstiltak

I 1988 satte sosialtjenesten som nevnt i verk barnevernstiltak for 2 700 barn som ikke fikk hjelp i 1987, og som i denne framstillingen blir sett på som nye i barnevernet. Dette er en liten økning i forhold til 1987, da det ble satt i verk tiltak for 2 600 nye barn. I forhold til 1985 og tidligere år er dette en nedgang. En del av nedgangen er nok en følge av statistikkomleggingen. For det første mangler det opplysninger om klientforhold året før for vel 1 100 barn. Noen av disse er nye klienter. Det "riktige" tallet på nye klienter i barnevernet kan derfor være på opp til 3 700, men

Figur 6.3

Barnevernsklienter i løpet av året. Barn i alt, i fosterhjem og i barnevernsinstitusjon. 1981-1988
Children under protection during the year. Children total, in foster homes and children's homes. 1981-1988

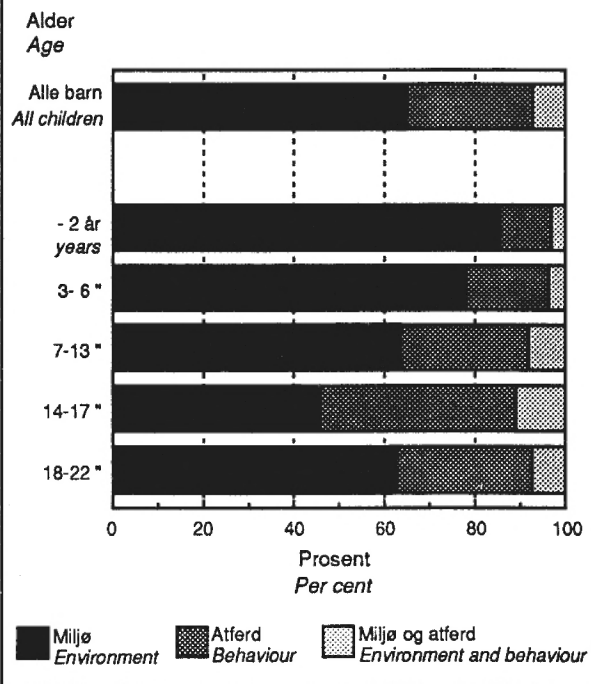
også dette er en sterk nedgang i forhold til 1985, da det ble registrert 5 500 nye barnevernsklienter. For det andre er det en viss forskjell i definisjonen av nye klienter før og etter 1986. I 1981-1985 ble barn som hadde fått hjelp året før, men som ikke var under tiltak ved årets begynnelse, regnet som nye barn.

Det var små endringer fra 1987 til 1988 både i antall nye barn med forebyggende tiltak og med omsorgstiltak. Tallet på nye barn med omsorgsplassering som første vernetiltak økte litt, mens tallet på nye barn med forebyggende tiltak som første tiltak gikk litt ned. Det var også små endringer i tallet på nye barn under barnevern i samtlige fylker. I de fleste fylkene var det en liten økning eller ingen endring, men i Akershus, Oppland og Troms var det nedgang i antall nye barn under barnevernstiltak fra 1987 til 1988.

Det knytter seg spesiell interesse til de nye barna, blant annet fordi opplysninger om dem kan vise hvilke situasjoner barna er i når barnevernet griper inn. Figur 6.4 viser at det i de fleste tilfelle er forhold i

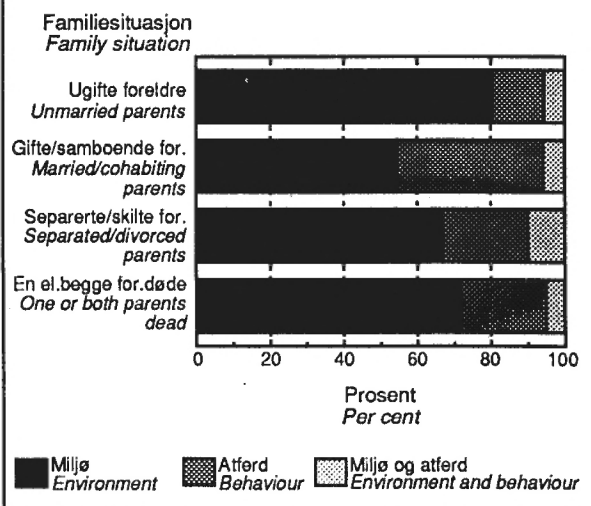
Figur 6.4

Nye barnevernsklienter i ulike aldersgrupper, etter årsak til inngrep fra barnevernet. Prosent. 1988
New cases of children placed under protection in different age groups, by reason for intervention. Per cent. 1988

Figur 6.5

Nye barnevernsklienter med ulike familjesituasjon, etter årsak til inngrep fra barnevernet. Prosent. 1988
New cases of children placed under protection with different family situation, by reason for intervention. Per cent. 1988

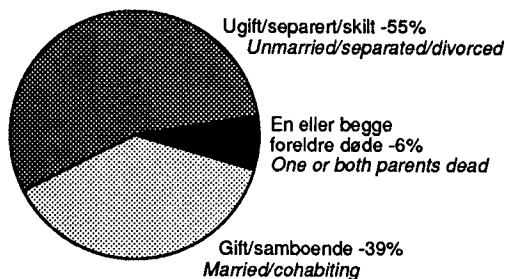

barnas miljø som er årsak til at helse- og sosialstyret griper inn. Dette gjelder særlig for de yngste barna. At problemet ligger i miljøet vil si at foreldrenes omsorg svikter eller at barna ikke blir forsvarlig for- sørget (barnevernslovens § 16 a og c). Jo eldre barna er, desto større andel av dem er satt under barne- vernstiltak, fordi de har avvikende og uønsket atferd eller en funksjonshemming (barnevernslovens § 16 b og d). Blant 14-17-åringene ble over halvparten tatt under vernetiltak på grunn av egen atferd alene eller i kombinasjon med forhold i miljøet.

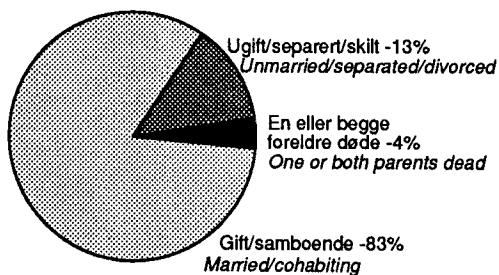
Det er sammenheng mellom barnas familiesituasjon og hva som blir årsak til inngrep fra barnevernet: Blant barn som bor sammen med begge sine foreldre er det like ofte barnas atferd som deres miljø som er utgangspunkt for inngrepet, mens det blant de barna som bare bor sammen med en av sine biologiske foreldre langt oftere er miljø enn atferd som er årsak til nemndinngrep.

Figur 6.6

Barn 0-17 år 1986 og nye barnevernsklienter 1988, etter familiesituasjon. Prosent
Children 0-17 years 1986 and new cases of children placed under protection in 1988, by family situation. Per cent

Nye barnevernsklienter 1988
New children placed under protection 1988

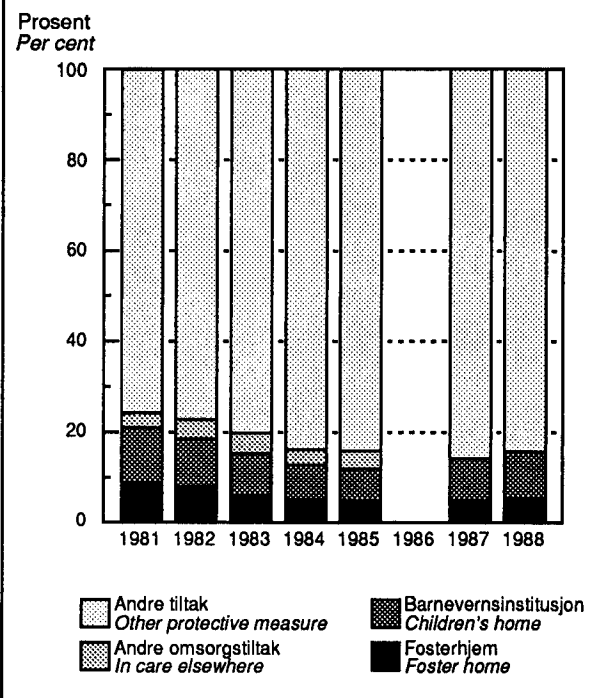

Alle barn 0-17 år 1986
All children 0-17 years 1986

Figur 6.7

Nye barnevernsklienter etter første vernetiltak. Prosent. 1981-1988

New cases of children placed under protection, by type of initial protective measure. Per cent. 1981-1988

De nye barnevernsklientene skiller seg sterkt fra barn flest med hensyn til familiesituasjon. Tabeller utarbeidet ved Norsk institutt for by- og regionforskning på grunnlag av materiale fra SSBs personregister, viser at 83 prosent av alle barn under 18 år bodde sammen med begge sine biologiske foreldre i 1986. Av de nye barnevernsklientene i 1988 var det bare 38 prosent som var i den situasjonen. I alt 6 prosent av barnevernsklientene og vel 4 prosent av samtlige barn hadde mistet en eller begge foreldre ved dødsfall. Den viktigste grunnen til at så få av barnevernsklientene bor sammen med begge foreldrene, er at foreldrene enten er skilt eller aldri har vært gift med hverandre.

Det er også viktig med oversikt over hvilke tiltak som først blir satt inn: Blir forebyggende tiltak forsøkt først, eller blir barna plassert utenfor hjemmet med en gang? Det har lenge vært en tendens til at en i økende utstrekning først forsøker med forebyggende tiltak, slik man også skal i henhold til barnevernsløven, hvis det ikke anses som nytteløst med forebyggende tiltak. I 1987 ser det ut til at denne utviklingen snudde, men på grunn av statistikkomleggingen er det ikke mulig å si dette med sikkerhet. Det er spesielt fosterhjemsplassering som ser ut til å bli mer vanlig som første tiltak, mens plassering i barnevernstinstitusjon har holdt seg på samme nivå, relativt sett, siden 1984.

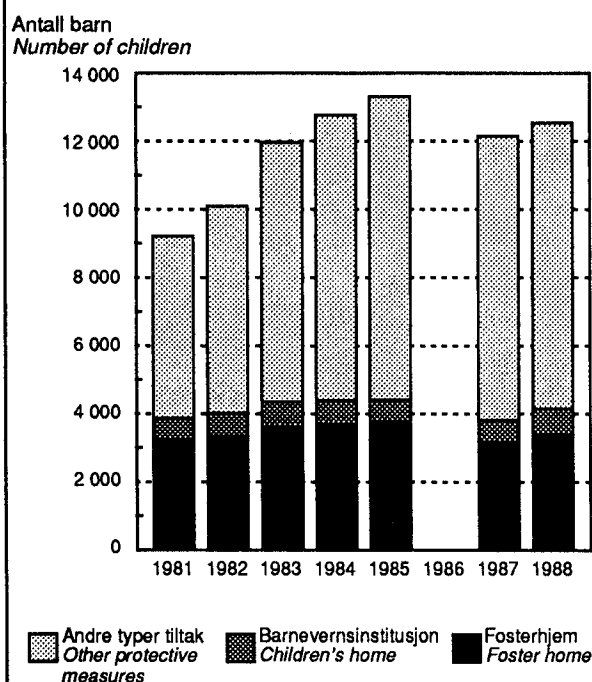
I alt ble 16 prosent av de nye barnevernsklientene plassert direkte i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon, mens det tilsvarende tallet for 1987 var 14 prosent. Andelen er høyest for aldersgruppen under 3 år (23 prosent), men den er også forholdsvis høy for aldersgruppen 14-17 år (21 prosent). For 77 prosent av de nye barna ble det først satt i verk forebyggende tiltak. De vanligste var støttekontakt, plass i barnehage, økonomisk stønad og avlastning. For barn i alderen 3-6 år var plass i barnehage det mest brukte første tiltaket - brukt for 46 prosent av barna. Økonomisk stønad ble mest brukt som første forebyggende tiltak for nye barnevernsklienter som var 14 år eller eldre. I aldersgruppen 18-22 år var dette første tiltak for over halvparten av de nye klientene (tabell 6.8). Alder er her regnet i fylte år ved utgangen av året. Barn som fylte 18 år i løpet av året kan derfor ha blitt tatt inn som nye klienter i barnevernet.

Hvem tar initiativ til kontakt med barnevernet - er det familien, sosialtjenesten eller andre? I 45 prosent av tilfellene der denne opplysningen var gitt, var det barnet selv eller barnets familie som tok opp saken. Denne andelen er størst for aldersgruppen 3-6 år, og noe mindre for aldersgruppene 0-2 år, mens aldersgruppene 7-17 år ligger omtrent på gjennomsnittet.

Figur 6.8

Barnevernsklienter pr. 31.12. Barn i alt under tiltak, i fosterhjem og i barnevernsinstitusjon. 1981-1988

Children under protection per 31 Dec. Children total, in foster home and in children's home. 1981-1988

Sosialkontoret og helsemyndighetene står for en større andel av initiativene til inngrep overfor barn under skolealder, mens skolen og den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjenesten står for en forholdsvis stor del av initiativene til inngrep for aldersgruppene 7-17 år (tabell 6.9).

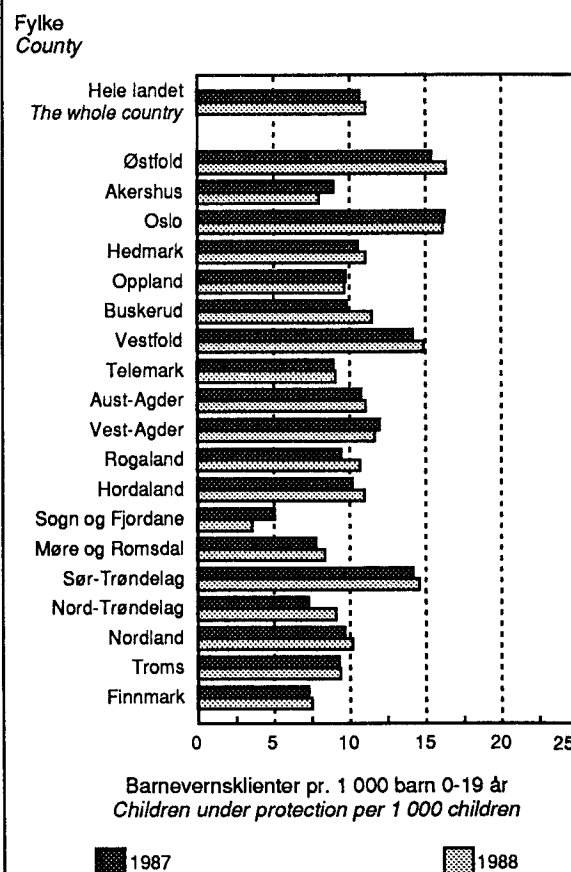
Barn under barnevernstiltak 31. desember 1988

Ved utgangen av 1988 var knapt 12 500 barn under barnevernstiltak. Dette er en liten økning i forhold til 1987, da det tilsvarende tallet var 12 100. I forhold til 1985 er dette en nedgang, men tallet på barn under barnevernstiltak ved utgangen av 1988 var omtrent på samme nivå som ved utgangen av 1984. Tallet på barn som var plassert i barnevernsinstitusjon var imidlertid litt høyere ved utgangen av 1988 enn i 1985 (tabell 6.10). Nedgangen i totaltallet skyldes derfor at færre barn var plassert i fosterhjem og at færre barn var under andre typer tiltak ved slutten av 1988 enn ved slutten av 1985.

Figur 6.9

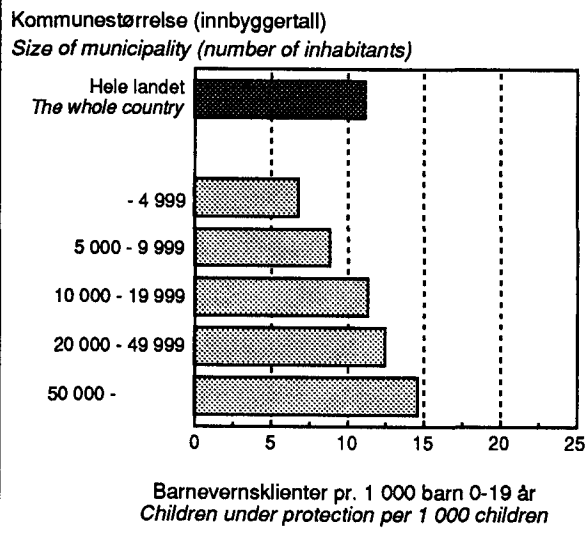
Barnevernsklienter 31.12. pr. 1 000 barn under 20 år. Fylke. 1987 og 1988

Children under protection per 31 Dec. per 1 000 children under 20 years. County. 1987 and 1988

Figur 6.10

Barnevernsklienter i løpet av året pr. 1 000 barn under 20 år i ulike kommunestørrelser. 1988
Children under protection during the year per 1 000 children under 20 years in municipalities of various sizes. 1988

Nedgangen fra 1985 til 1988 gjelder alle aldersgrupper av barn, bortsett fra de eldste, 18-22 år, der det var en liten økning fra 1985 til 1988. Nedgangen var størst i aldergruppene mellom 3 og 13 år (tabell 6.11).

6.4. Geografiske forskjeller

For landet under ett var 11 av 1 000 barn under 20 år under barnevernstiltak pr. 31. desember 1988. Andelen var høyest i Østfold, Oslo, Vestfold og Sør-Trøndelag (14-16 pr. 1 000), og lavest i Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Finnmark (4-8 pr. 1 000). I 1987 var også 11 av 1 000 barn under barnevernstiltak pr. 31. desember. Endringene i de enkelte fylkene er små, men Østfold hadde en økning fra 15 til 16 klienter pr. 1 000 barn, og Akershus og Sogn og Fjordane en nedgang av samme størrelsesorden.

Dersom vi ser på totalt antall barn som har vært innom barnevernet i løpet av året, blir klientandelen noe høyere, vel 13 pr. 1 000 barn. Klientandelen varierer klart med kommunestørrelse. I kommuner med mindre enn 5 000 innbyggere var det 8 barn av 1 000 som var innom barnevernet i løpet av 1988, mens det tilsvarende tallet i kommuner med 50 000 innbyggere eller mer var nesten 18.

Tabell 6.1. Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter kombinasjoner av lovgrunnlag og alder. 1988¹
Children with assistance from social services, by legal basis for assistance and age. 1988¹

Alder Age	I alt Total	Lovgrunnlag Legal basis			Uopp- gitt Unknown
		Bare barne- vernsloven Child Welfare Act only	Barneverns- loven og andre lover Child Welfare Act and other laws	Bare andre lover Other laws only	
I alt Total	18575	13762	906	1553	2354
- 2	1248	956	34	69	189
3- 6	3620	2730	51	211	628
7-13	6384	5003	126	397	858
14-17	5786	3930	301	876	679
18-	1507	1119	388	-	-
Uopp-gitt Unknown ...	30	24	6	-	-

¹ Tallene er noe for lave, fordi det ikke har vært mulig å få fullstendige oppgaver for barnevernet i Bergen etter omleggingen av statistikken i 1986. (Se kapittel 1.2.)

¹ The figures are somewhat too low, because it has not been possible to obtain correct returns about child welfare in Bergen after the reorganization of the statistics in 1986. (See chapter 1.2.)

Tabell 6.2. Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter alder og tiltak. 1988¹
Children with assistance from social services, by age and type of assistance. 1988¹

Tiltak Type of assistance	I alt Total	Alder Age					Uopp- gitt Unknown
		-2	3-6	7-13	14-17	18-	
Alle ² All ²	18575	1248	3620	6384	5786	1507	30
Økonomisk stønad Economic assistance	5644	282	839	1420	2240	847	16
Barnehage Kindergarten	2699	274	1915	458	21	21	10
Støttekontakt Person selected to support child	4822	148	572	2301	1533	261	7
Tilsynsfører Supervision	3244	316	609	1140	830	343	6
Avlastning Relief (week-end foster home etc.)	3841	352	955	1795	647	86	6
Hjelpeordninger for hjemmene Home-help services	723	124	176	256	133	29	5
Hjelp til bolig/-utbedring Assistance in housing/home improvement	322	18	30	37	110	127	-
Hjelp til arbeid Assistance in employment	226	1	-	2	134	88	1
Hjelp til arbeidstrening Assistance in work training	364	2	-	5	231	127	-
Poliklinisk behandling Polyclinical treatment	516	15	51	212	195	42	1
Bo-/arbeidskollektiv Living/working collective	142	-	3	1	72	66	-
Fosterhjem Foster home	4505	273	676	1583	1451	517	5
Barnevernsinstitusjon Children's home ...	1269	96	121	304	585	159	4
Rusmiddel-institusjon Institution for alcoholics and drug addicts	84	10	4	5	33	32	-
Krisesenter Crisis centre for maltreated women	31	3	8	4	9	6	1
Somatisk sykehus General hospital	68	19	11	20	14	4	-
Psykiatrisk sykehus Psychiatric hospital	122	5	8	26	56	25	2
Annen institusjon Other institution	447	16	15	108	242	66	-
Annet Other assistance	2060	114	257	690	754	242	3
Henvist Referred to other agencies	379	26	57	133	149	14	-
Råd/veiledning Advice/guidance	2497	186	380	701	991	236	3
Sosialrapport Social report	367	47	90	125	84	20	1

¹ Se note 1, tabell 6.1. ² Hvert barn kan ha flere tiltak. Summen av tiltakene er derfor større enn antall barn som har fått hjelp.

¹ See note 1, table 6.1. ² Each child may have several types of assistance. Hence, the sum total of types of assistance is larger than the number of children who have received assistance.

Tabell 6.3. Barn under barnevern i løpet av året, ved utgangen av året og nye barn. Tall for alder. Absolutte tall og pr. 1 000 barn 0-19 år. 1988¹ Children under protection during the year, at the end of the year and new cases of children placed under protection. Figures for age. Absolute figures and per 1 000 children 0-19 years. 1988¹

		Barn under barnevern Children under protection					
		I løpet av året During the year		Ved utgangen av året At the end of the year		Nye barn New cases	
Alder Age		Absolutte tall Absolute figures	Pr. 1 000 Per 1 000	Absolutte tall	Pr. 1 000	Absolutte tall	Pr. 1 000
Alle ²	All ²	14668	13,0	12475	11,1	2699	2,4
0 år	years	184	3,2	170	3,0	135	2,4
1 "	"	334	6,2	301	5,6	111	2,0
2 "	"	472	8,9	418	7,9	150	2,8
3 "	"	574	11,1	515	10,0	149	2,9
4 "	"	679	13,3	597	11,7	136	2,7
5 "	"	736	14,5	650	12,8	173	3,4
6 "	"	792	15,3	700	13,5	132	2,5
7 "	"	763	14,8	610	11,8	107	2,1
8 "	"	664	12,8	567	10,9	118	2,3
9 "	"	685	13,1	591	11,3	104	2,0
10 "	"	700	13,3	601	11,5	119	2,3
11 "	"	718	13,9	631	12,2	110	2,1
12 "	"	770	14,2	656	12,1	125	2,3
13 "	"	829	14,5	698	12,2	123	2,2
14 "	"	902	14,9	781	12,9	171	2,8
15 "	"	1081	17,4	921	14,8	231	3,7
16 "	"	1205	18,5	994	15,3	226	3,5
17 "	"	1043	15,7	869	13,1	138	2,1
18 "	"	741	11,3	600	9,1	76	1,2
19 "	"	347	5,0	283	4,1	12	0,2
20 år og over eller uoppgitt	years and over or unknown .	449	.	322	.	53	.

¹ Se note 1, tabell 6.1. ² Barnevernsklienter 20 år og over og med uoppgitt alder er regnet med.

¹ See note 1, table 6.1. ² Children 20 years and over under protection and children with unknown age are included.

Tabell 6.4. Barn under barnevern i løpet av året, etter tiltak. Fylke. 1981-1988¹ Children under protection during the year, by type of assistance. County. 1981-1988¹

Fylke County	Av dette Of these		
	Alle ² All ²	Foster- hjem Foster home	Barneverns- institusjon Children's home
1981	11397	3646	1110
1982	12748	3815	1150
1983	14853	4023	1155
1984	15768	4081	1087
1985	<u>16514</u>	<u>4120</u>	<u>1035</u>
1986	:	:	:
1987 ¹	14131	4339	969
1988 ¹	14850	4574	1088
1988			
Østfold	1145	346	78
Akershus	1147	306	89
Oslo	1500	540	248
Hedmark	661	182	38
Oppland	578	171	17
Buskerud	821	219	68
Vestfold	877	293	36
Telemark	514	224	45
Aust-Agder	371	125	13
Vest-Agder	582	218	11
Rogaland	1277	435	94
Hordaland ¹	1437	417	137
Sogn og Fjordane	135	30	15
Møre og Romsdal	675	181	43
Sør-Trøndelag	1142	284	52
Nord-Trøndelag	377	117	23
Nordland	851	262	31
Troms	559	148	37
Finmark	201	76	13

¹ Se note 1, tabell 6.1. ² I denne tabellen er barna regnet med en gang for hver kommune de har fått hjelp i.
¹ See note 1, table 6.1. ² In this table the children are counted once for each municipality which has given them assistance.

Tabell 6.5. Nye barn under barnevernstiltak, etter hvilket tiltak som ble iverksatt først. Fylke.
 1981-1988¹ *New cases of children placed under protection, by type of initial assistance.*
 County. 1981-1988²

Fylke County	I alt ² Total ²	Omsorgstiltak			Care		Fore- byggende tiltak <i>Preven- tive assi- stance</i>	Andre tiltak og uoppgitt <i>Other assi- stance and unknown</i>
		I alt Total	Foster- hjem <i>Foster home</i>	Barne- verns- insti- tusjon <i>Child- ren's home</i>	Annen omsorg <i>Other care</i>			
1981	3934	954	477	351	126	2888	92	
1982	4526	1032	484	361	187	3384	110	
1983	5566	1109	530	329	250	4385	72	
1984	5310	859	410	270	179	4304	147	
1985	5503	882	386	275	221	4493	128	
1986	:	:	:	:	:	:	:	
1987 ¹	2668	380	251	129	-	2177	111	
1988 ¹	2784	439	287	152	-	2122	223	
1988								
Østfold	219	31	16	15	-	173	15	
Akershus	239	36	17	19	-	177	26	
Oslo	134	38	19	19	-	80	16	
Hedmark	130	17	14	3	-	108	5	
Oppland	116	8	5	3	-	96	12	
Buskerud	155	26	15	11	-	104	25	
Vestfold	175	31	28	3	-	115	29	
Telemark	85	28	17	11	-	54	3	
Aust-Agder	65	10	8	2	-	49	6	
Vest-Agder	124	17	14	3	-	104	3	
Rogaland	267	42	25	17	-	212	13	
Hordaland ¹	263	40	20	20	-	199	24	
Sogn og Fjordane	23	2	1	1	-	21	-	
Møre og Romsdal	129	17	15	2	-	97	15	
Sør-Trøndelag	174	20	13	7	-	147	7	
Nord-Trøndelag	95	22	16	6	-	66	7	
Nordland	213	31	27	4	-	168	14	
Troms	122	16	11	5	-	104	2	
Finnmark	56	7	6	1	-	48	1	

¹ Se note 1, tabell 6.1. ² Se note 2, tabell 6.4.

¹ See note 1, table 6.1. ² See note 2, table 6.4.

Tabell 6.6. Nye barn under barnevernstiltak, etter grunn til å iverksette tiltak og alder. 1981-1988¹
New cases of children placed under protection, by reason for intervention and age. 1981-1988¹

Alder Age	I alt Total	Grunn til å iverksette tiltak Reason for intervention			
		Miljø Environ- ment	Atferd Behaviour	Miljø og atferd Environment and behaviour	Uopp- gitt Unknown
1981	3934	2240	969	572	153
1982	4526	2549	1217	620	140
1983	5566	3280	1228	689	369
1984	5310	3339	1148	670	153
1985	5503	3568	1121	661	153
1986	:	:	:	:	:
1987 ¹	2617	1540	714	166	197
1988 ¹	2699	1699	731	186	83
1988					
- 2	396	332	44	12	8
3- 6	590	449	107	21	13
7-13	806	501	225	63	17
14-17	766	337	317	80	32
18-	136	77	37	9	13
Uoppgitt Unknown ..	5	3	1	1	-

¹ Se note 1, tabell 6.1.

¹ See note 1, table 6.1.

Tabell 6.7. Nye barn under barnevernstiltak, etter grunn til å iverksette tiltak og foreldreforhold. 1988¹
New cases of children placed under protection, by reason for intervention and parental situation. 1988¹

Foreldreforhold Parental situation	I alt Total	Miljø Environment				Atferd Behaviour				Miljø og atferd Environment and behaviour		Uopp- gitt Un- known
		I alt Total	\$ 16a Om- sorgs- lem Not pro- perly cared for	\$ 16c For- sør- gel- ses- prob- lem Not pro- perly pro- vided for	\$ 16a og 16c	I alt Total	\$ 16b Til- pas- nings- vans- ker Mal- adjus- ted	\$ 16d Funk- sjons- hem- ming og Han- di- cap- ped	\$ 16b og 16d	I alt Total	Av dette \$\$ 16a og 16b	
I alt Total	2699	1699	1066	446	187	731	490	233	8	186	112	83
Ugift/ikke samboende Unmarried/not living together												
Gift/samboende Married or cohabiting	866	464	314	106	44	340	198	138	4	49	25	13
Separert/skilt Separated/divorced												
Mor død Mother dead ..	54	40	14	20	6	7	5	2	-	4	4	3
Far død Father dead ..	85	55	26	26	3	23	17	4	2	3	2	4
Begge døde Both parents dead	6	4	-	4	-	2	2	-	-	-	-	-
Uoppgitt Unknown	444	260	170	72	18	116	83	32	1	31	19	37

¹ Se note 1, tabell 6.1.

¹ See note 1, table 6.1.

Tabell 6.8. Nye barn under barnevernstiltak, etter alder og hvilket tiltak som ble iverksatt først. 1988¹
New cases of children placed under protection, by age and type of initial assistance. 1988¹

Første tiltak Type of initial assistance ²	I alt Total	Alder Age					Uopp- gitt Unknown
		-2	3-6	7-13	14-17	18-	
I alt Total	2699	396	590	806	766	136	5
Forebyggende tiltak i alt Preventive assistance, total.....	2064	279	518	642	519	103	3
Økonomisk stønad	395	25	34	104	159	71	2
Barnehage	343	50	271	21	-	1	-
Støttekontakt	408	28	55	213	104	8	-
Tilsynsfører	204	52	39	68	42	3	-
Avlastning	315	78	78	128	30	1	-
Hjelpeordninger for hjemmene	55	20	11	12	12	-	-
Hjelp til bolig/-utbedring	5	-	-	-	4	1	-
Hjelp til arbeid	11	-	-	-	10	1	-
Hjelp til arbeidstrening	25	-	1	2	18	4	-
Poliklinisk behandling	25	-	2	12	11	-	-
Bo-/arbeidskollektiv	5	-	-	-	5	-	-
Rusmiddelinstitusjon	3	-	1	-	1	1	-
Krisesenter	7	1	1	1	4	-	-
Sykehus somatisk	3	2	1	-	-	-	-
Sykehus psykiatrisk	6	-	1	-	3	1	1
Annen institusjon	28	2	1	7	15	3	-
Annet tiltak	226	21	22	74	101	8	-
Omsorgstiltak i alt Care, total ...	420	89	53	101	160	16	1
Fosterhjem	273	58	34	69	99	13	-
Barnevernsinstitusjon	147	31	19	32	61	3	1
Uoppgitt Unknown	215	28	19	63	87	17	1

¹ Se note 1, tabell 6.1.

² See note 1, table 6.1. ² For English translation, see table 6.2.

Tabell 6.9. Nye barn under barnevernstiltak, etter alder og hvem som tok opp saken. 1988¹ *New cases of children placed under protection, by age and who reported the case. 1988¹*

Saken ble tatt opp av The case was reported by	I alt Total	Alder Age					Uopp- gitt Unknown
		-2	3-6	7-13	14-17	18-	
Alle All	2699	396	590	806	766	136	5
Barnet eller familien The child or the child's family	1071	122	283	301	288	73	4
Sosialkontoret Social welfare office	674	156	156	217	122	23	-
Skole/pedagogisk psykologisk tjeneste School/school psychology service	579	15	83	249	221	11	-
Politi Police	174	10	12	20	123	9	-
Helsemyndighet Health authority ...	377	112	97	100	61	7	-
Andre Others	191	24	39	54	58	16	-
Uoppgitt Unknown	331	52	67	91	100	20	1

¹ Se note 1, tabell 6.1.

² See note 1, table 6.1.

Tabell 6.10. Barn under barnevernstiltak 31.12., etter tiltak. Fylke. 1981-1988¹ Children under protection at the end of the year, by type of assistance. County. 1981-1988¹

Fylke County	I alt ² Total ²	Omsorgstiltak Care			Forebyggende tiltak Preventive assistance			Andre tiltak og uopp- gitt Other assis- tance and unknown	
		Alle All	Foster- hjem Foster home	Barne- verns- insti- tusjon Child- ren's home	Alle All	Støtte- kontakt Person selec- ted to support child	Økono- misk stønad Eco- nomic assis- tance		Annet Other assis- tance
1981	9218	4372	3235	648	4078	1710	436	1932	768
1982	10106	4619	3349	676	4777	1940	581	2256	710
1983	11957	5126	3618	749	6132	2249	721	3162	699
1984	12768	5276	3695	714	6760	2473	859	3428	732
1985	<u>13309</u>	<u>5285</u>	<u>3780</u>	<u>638</u>	<u>7259</u>	<u>2512</u>	<u>922</u>	<u>3825</u>	<u>765</u>
1986	:	:	:	:	:	:	:	:	:
1987 ¹	12167	3796	3168	657	7148	2098	1317	5214	1223
1988 ¹	12554	4124	3414	735	7084	2154	1487	5068	1346
1988									
Østfold	1014	317	262	65	590	198	109	433	107
Akershus	906	257	204	54	470	126	96	319	179
Oslo	1433	532	381	159	584	61	172	533	317
Hedmark	518	174	141	33	324	123	62	217	20
Oppland	452	140	130	11	277	97	123	204	35
Buskerud	672	195	160	35	358	125	80	230	119
Vestfold	780	274	240	34	486	142	97	386	20
Telemark	391	170	148	22	192	49	42	118	29
Aust-Agder	313	92	86	7	192	47	19	156	29
Vest-Agder	491	152	142	10	287	63	54	215	52
Rogaland	1090	391	331	61	617	174	141	419	82
Hordaland ¹	1274	434	346	89	755	291	104	535	85
Sogn og Fjordane ...	110	33	21	12	74	23	16	58	3
Møre og Romsdal	574	183	145	38	350	104	73	232	41
Sør-Trøndelag	973	275	235	41	657	244	153	420	41
Nord-Trøndelag	332	92	80	12	164	56	20	100	76
Nordland	682	221	202	20	400	140	67	281	61
Troms	389	137	113	24	229	69	40	154	23
Finnmark	160	55	47	8	78	22	19	58	27

¹ Se note 1, tabell 6.1. ² Se note 2, tabell 6.4.

¹ See note 1, table 6.1. ² See note 2, table 6.4.

Tabell 6.11. Barn under barnevernstiltak 31.12., etter alder og tiltak. 1988¹ *Children under protection at the end of the year, by age and type of assistance. 1988¹*

Tiltak 31.12. Type of assistance at the end of the year ²	I alt ³ Total ³	Alder Age					Uopp- gitt Unknown
		-2	3-6	7-13	14-17	18-	
I alt Total	12475	889	2462	4354	3565	1183	22
Forebyggende tiltak <i>Preventive assistance</i>	7053	552	1643	2477	1720	648	13
Økonomisk stønad	1478	71	295	306	459	343	4
Barnehage	1264	150	1000	99	2	10	3
Støttekontakt	2152	61	240	1107	620	123	1
Tilsynsfører	1225	150	233	404	307	129	2
Avlastning	1669	176	437	813	206	34	3
Hjelpeordninger for hjemmene	257	50	52	101	46	8	-
Hjelp til bolig/-utbedring	93	5	3	11	29	45	-
Hjelp til arbeid	49	-	-	-	22	27	-
Hjelp til arbeidstrening	93	-	-	1	48	44	-
Poliklinisk behandling	118	1	13	54	39	11	-
Bo-/arbeidskollektiv	65	-	2	1	33	29	-
Rusmiddelinstitusjon	33	2	1	1	12	17	-
Krisesenter	1	-	-	-	-	1	-
Sykehus, somatisk	11	4	4	1	2	-	-
Sykehus, psykiatrisk	37	1	2	10	18	6	-
Annen institusjon	191	8	5	44	109	25	-
Annet tiltak	639	37	67	211	222	101	1
Omsorgstiltak <i>Care</i>	4112	248	600	1457	1434	367	6
Fosterhjem	3408	209	549	1269	1078	299	4
Barnevernsinstitusjon	732	43	53	199	366	69	2
Uoppgitt <i>Unknown</i>	1310	89	219	420	411	168	3

¹ Se note 1, tabell 6.1. ³ Hvert barn kan ha flere tiltak. Summen av tiltakene er derfor større enn antall barn som har fått hjelp.

² See note 1, table 6.1. ³ For English translation, see table 6.2. ³ Each child may have received several types of assistance. Hence, the sum total of types of assistance is larger than the number of children who have received assistance.

Tabell 6.12. Barn under barnevern i løpet av året og barn i befolkningen, etter alder og kommunestørrelse. 1988¹ *Children under protection during the year and children in the population, by age and size of municipality. 1988¹*

Kommunestørrelse (innbyggertall) Size of municipality (population)	I alt Total	Alder Age						
		-2	3-6	7-9	10-13	14-17	18-19	20-22
Barn under barnevern <i>Children under protection</i>								
I alt ² Total ²	14 850	997	2 798	2 135	3 055	4 304	1 107	454
- 4 999	1 489	80	310	205	300	470	82	42
5 000 - 9 999	2 063	146	379	316	416	598	157	51
10 000 - 19 999	3 415	215	634	488	693	1 063	244	78
20 000 - 49 999	3 158	207	662	440	672	834	227	116
50 000 -	4 725	349	813	686	974	1 339	397	167
Barn i befolkningen <i>Children in population</i>								
I alt Total	1 332 904	164 380	205 146	155 906	215 304	253 731	134 394	204 043
- 4 999	219 704	24 997	33 947	26 680	36 971	43 716	22 140	31 253
5 000 - 9 999	234 125	27 246	36 265	27 806	38 996	46 134	23 890	33 788
10 000 - 19 999	301 458	35 293	46 305	35 742	50 269	58 861	30 661	44 327
20 000 - 49 999	253 647	30 706	38 125	29 501	41 119	48 650	25 967	39 579
50 000 -	323 970	46 138	50 504	36 177	47 949	56 370	31 736	55 096

¹ Se note 1, tabell 6.1. ² Se note 2, tabell 6.4.

¹ See note 1, table 6.1. ² See note 2, table 6.4.

7. Spesielle tiltak for rusmiddelmissbrukere

7.1. Innledning

Sosialtjenesten skal både ta seg av personer som misbruker alkohol og andre berusende eller bedøvende midler og prøve å bedre edruelighetsforholdene i kommunen på andre måter - gjennom opplysningsvirksomhet og gjennom uttalelser til kommunale myndigheter om kommunens alkoholpolitikk. Etter lov om edruskapsvern av 1932 er dette *helse- og sosialstyrets* ansvar. Fram til 1. januar 1988 hadde en del kommuner egne edruskapsnemnder, men de fleste hadde fått dispensasjon fra bestemmelsene i edruskapsloven i løpet av de siste ti årene før dette, og overlatt oppgavene til helse- og sosialstyret. I 1987 var det bare 126 av 454 kommuner som hadde egen edruskapsnemnd.

Fra 1978 har kommunestyrene hatt adgang til å delegerer avgjørelsesmyndighet til sosialadministrasjonen i saker etter § 5 i lov om edruskapsvern, det vil si hjelpetiltak som rusmiddelmissbrukeren samtykker i. Sosialadministrasjonen kan gripe inn når en person "braker alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler til åpenbar skade for seg selv eller sine omgivelser" (lov om edruskapsvern, § 4.1). Initiativet til inngrep kan komme fra sosialkontoret eller etter anmodning fra misbrukeren selv, slektninger, prest eller lege, politi eller kriminalomsorg.

Adgangen til å sette i verk tvangstiltak kan ikke delegeres til sosialadministrasjonen. Hvis misbruket går på bekostning av misbrukerens forsørgelsesplikt overfor ektefelle og barn, kan helse- og sosialstyret bestemme at ektefellen eller en annen person skal forvalte misbrukerens inntekt. Helse- og sosialstyret kan også foreta tvangsinnleggelse i rusmiddel-institusjon i inntil to år, når misbrukeren forsømmer

sin underholdsplikt, mishandler ektefelle eller barn eller utsetter seg selv eller andre for skade.

Lov om edruskapsvern og sosialtjenestens arbeid med rusmiddelmissbrukere

Lov om edruskapsvern har akkurat som barnevernsloven en hjelpeside og en kontrollside, men det virker som kontrolliden er enda mer dominerende i lov om edruskapsvern. Mange i sosialadministrasjonen hevder at de kun bruker lov om edruskapsvern når de må iverksette tvangstiltak. For å få med i statistikken alle frivillige plasseringer i rusmiddel-institusjon som sosialkontorene formidler, er det i statistikkskjemaet vist til lov om fylkeskommunalt ansvar for alkohol-institusjoner. Denne loven har bestemmelser om at innleggelse i vernehjem og tilsynshjem, som regnes som sosiale institusjoner, skal skje etter søknad fra helse- og sosialstyret i bostedskommunen.

Statistikken viser ikke hvor mange av sosialkontorenes klienter som har et misbruksproblem. Bare de sosialkontorene som fyller ut den frivillige delen av statistikkskjemaet, får en oversikt over hvor mange av deres egne klienter som misbruker alkohol eller andre rusmidler. Statistikken gir heller ikke noe fullstendig bilde av hvor mange som alt i alt blir plassert i rusmiddel-institusjon i løpet av året, fordi en betydelig del av plasseringene skjer via helsetjenesten, uten at den kommunale sosialtjenesten er inne i bildet. I 1987 viste Rusmiddeldirektoratets statistikk knapt 2 300 innleggelse i verne- og tilsynsavdelinger, mens sosialkontorene registrerte nær 2 700 personer med opphold i rusmiddel-institusjon. I 1988 viste Rusmiddeldirektoratets statistikk om lag 1 750 innleggelse, mens sosialkontorene registrerte 2 450 per-

soner med opphold i rusmiddelinstusjon. Dette betyr at sosialkontorene også har formidlet andre behandlingstilbud enn dem de er forpliktet til. Begge målene tyder dessuten på at det har vært nedgang i tallet på innleggelser fra 1987 til 1988. Av de 2 450 som sosialkontorene hjalp med plass i rusmiddelinstusjon var det imidlertid 1 700 personer der innleggelsen ikke var registrert med grunnlag i lov om edruskapsvern eller lov om fylkeskommunalt ansvar for alkoholinstusjoner, enten fordi det var uteglemt eller fordi tiltaket var satt i verk på grunnlag av andre av sosiallovene.

7.2. Tjenester og tilbud

Rusmiddelmissbrukere kan få samme type hjelp fra sosialtjenesten som andre med behov for hjelp: Økonomisk stønad, råd og veiledning, støttekontakt og annen hjelp etter lov om sosial omsorg. Dessuten kan de få hjelp etter lov om edruskapsvern til frivillig forvaltning av inntekt og plass i instusjon. Etablering og drift av instusjoner for alkoholikere er et fylkeskommunalt ansvar. Den kommunale sosialtjenestens ansvar er å formidle plass til de misbrukere som ønsker det, først og fremst i vernehjem og tilsynshjem (da *må* sosialkontoret inn i bildet), men også i andre typer rusmiddelinstusjoner (da *må* søknaden gå via en lege).

Sosialadministrasjonen kan også oppnevne en tilsynsfører som skal følge opp saken når det er satt i verk frivillige tiltak etter § 5 i lov om edruskapsvern. I tillegg kommer tvangstiltakene, som brukes svært sjelden, men som kan settes inn når det er nødvendig (se avsnitt 7.1). I 1988 ble det satt i verk tvangstiltak etter lov om edruskapsvern for 6 personer, det samme antall som i 1987.

7.3. Mottakere av edruskapstiltak

I tillegg til de 2 450 som fikk plass i rusmiddelinstusjon, var det om lag 900 som fikk annen hjelp etter lov om edruskapsvern eller lov om fylkeskommunalt ansvar for rusmiddelinstusjoner. Til sammen var det 3 350 personer. I forhold til 1987 var dette en nedgang på nesten 500 personer.

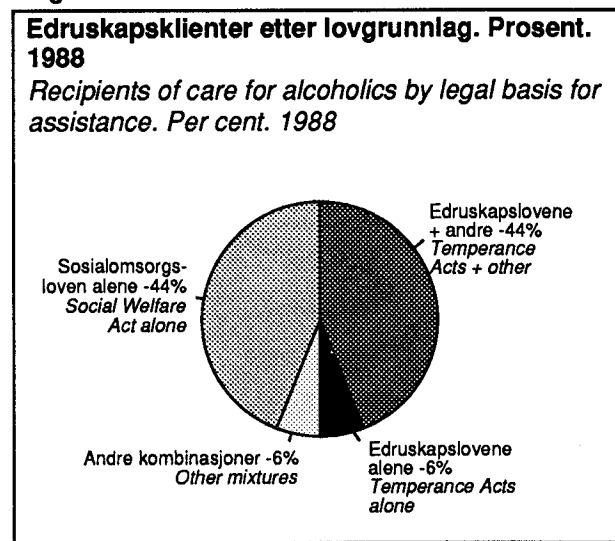
De til sammen vel 3 350 personene som enten fikk plass i rusmiddelinstusjon eller fikk annen hjelp etter lov om edruskapsvern eller lov om fylkeskommunalt ansvar for rusmiddelinstusjoner, er det vi her har definert som edruskapsklienter. Dette er et minimumstall for dem som fikk hjelp for sitt rusmiddelproblem ved sosialkontorene. Andre mis-

brukere kan ha fått hjelp, men lar seg ikke skille ut fordi vi ikke har opplysninger om hvem som er misbrukere.

Lovgrunnlag

Halvparten av klientene fikk hjelp etter edruskapslovene (lov om edruskapsvern eller lov om fylkeskommunalt ansvar for rusmiddelinstusjon). Om den

Figur 7.1

andre halvparten av klientene med edruskapstiltak, vet vi at de har fått plass i rusmiddelinstusjon. (Det er kriteriet for å bli definert som mottaker av edruskapstiltak, når edruskapslovgivningen ikke er brukt.) Disse 1 700 rusmiddelmissbrukerne har altså fått plass i rusmiddelinstusjon uten at det var hjemlet, eller registrert som hjemlet, i edruskapslovgivningen.

Alder, kjønn og ekteskapelig status

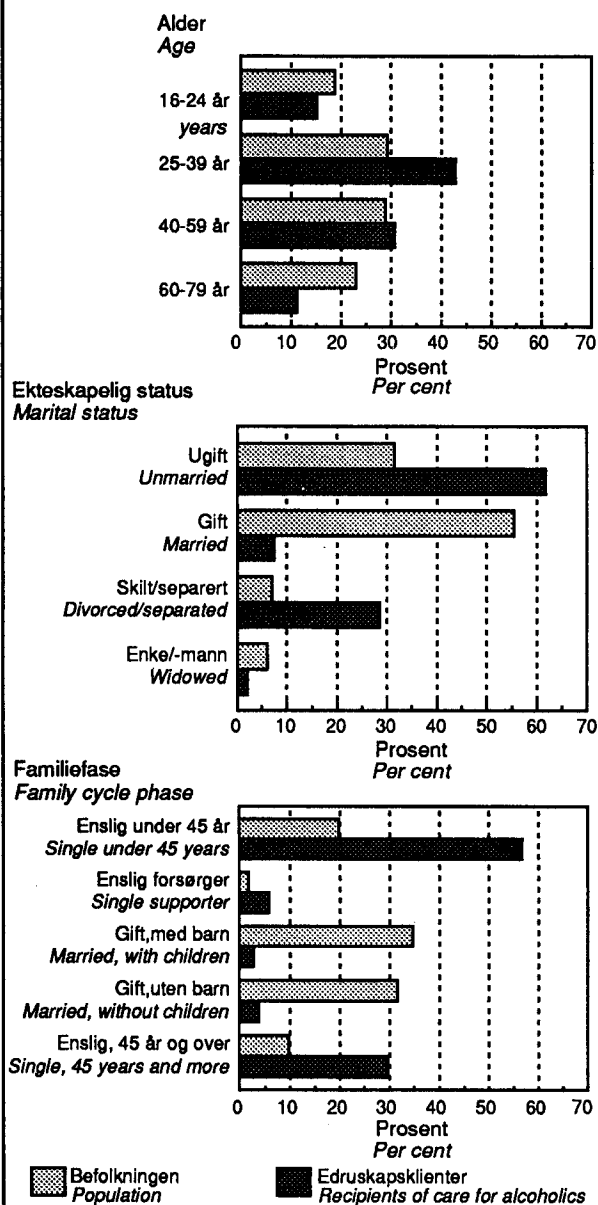
Aldersgruppen 25-39 år dominerer blant klientene med edruskapstiltak - over 40 prosent av klientene er i denne gruppen. Dette betyr at aldersgruppen 25-39 år er sterkt overrepresentert blant edruskapsklienter. I befolkningen 16-79 år utgjør de bare knapt 30 prosent.

Tre av fire edruskapsklienter var menn. I befolkningen 16-79 år var det omtrent like mange kvinner og menn. Bare 7 prosent av edruskapsklientene var gift, mens dette gjaldt 55 prosent av befolkningen. De ugifte og de skilte dominerer blant edruskapsklientene.

Figur 7.2

Edruskapsklienter og befolkningen 16-79 år, etter alder/ekteskapelig status/familiefase. Prosent. 1988

Recipients of care for alcoholics and the population 16-79 years, by age/marital status/family cycle phase. Per cent. 1988

Kilde: Befolkningsstatistikk 1.1.1988 (alder og ekteskapelig status) og Levekårsundersøkelsen 1987 (familiefase).
Sources: Population Statistics 1 Jan. 1988 (age and marital status) and Survey of Level of Living 1987 (family cycle phase).

Enslige er sterkt overrepresentert blant edruskapsklientene. I befolkningen 16-79 år var 20 prosent enslige under 45 år og 10 prosent enslige 45 år og over. De tilsvarende tall for edruskapsklientene var 57 og 26 prosent. Gifte, med eller uten barn, var underrepresentert blant rusmiddelmissbrukerne, mens enslige forsørgere var noe overrepresentert: 4 prosent av klientene og 2 prosent av befolkningen. Selv i forhold til mottakerne av økonomisk sosialhjelp var de ensli-

ge overrepresentert blant edruskapsklientene. Det var imidlertid relativt færre enslige forsørgere blant edruskapsklientene enn blant sosialhjelpklientene.

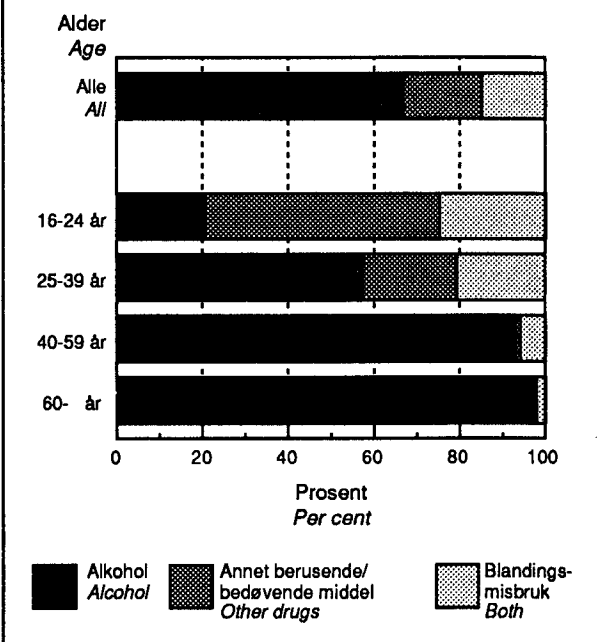
Alkohol og andre rusmidler

Det mangler opplysninger om hvilke typer rusmidler som misbrukes for 16 prosent av edruskapsklientene. Av de med kjent forhold til rusmidler var det 67 prosent som misbrukete alkohol, 18 prosent som mis-

Figur 7.3

Edruskapsklienter i ulike aldersgrupper, etter type misbruksproblem. Prosent. 1988

Recipients of care for alcoholics, by type of addiction. Per cent. 1988

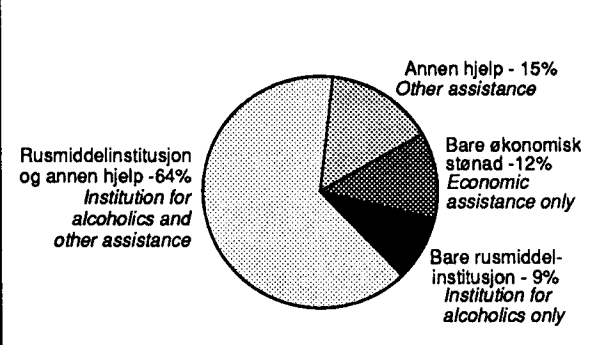

brukete andre berusende eller bedøvende midler og 15 prosent som misbrukete både alkohol og andre rusmidler. I forhold til 1987 hadde de rene alkoholmissbrukerne redusert sin andel av klientene med 2-3 prosent, mens stoffmissbrukerne og blandingsmissbrukerne hadde økt sine andeler tilsvarende.

Det var store forskjeller mellom mottakere i ulike aldersgrupper. Av klientene under 25 år var nesten 80 prosent blandingsmissbrukere eller stoffmissbrukere, mens nesten alle missbrukerne over 60 år var rene alkoholmissbrukere. Dette har sammenheng med at narkotikamisbruk er et relativt nytt fenomen i Norge - det begynte blant de som var unge i slutten av 1960-årene - mens alkoholmissbruk er et mye eldre problem.

Figur 7.4

Edruskapsklienter etter hvilke typer hjelp de har mottatt. Prosent. 1988
Recipients of care for alcoholics by type of assistance. Per cent. 1988

Tiltak

Tre typer av tiltak dominerer for rusmiddelmissbrukerne: Over 80 prosent fikk økonomisk stønad, over 70 prosent fikk plass i rusmiddelinstusjon og vel 20 prosent fikk råd og veiledning. Dessuten fikk om lag 10 prosent hjelp til å skaffe seg bolig, og om lag 5 prosent fikk hjelp til arbeidstrening. Det var også 5 prosent som fikk poliklinisk behandling. Andelen som fikk hjelp til bolig, arbeidstrening eller poliklinisk behandling var noe større i 1988 enn i 1987. Enslige forsørgere fikk sjeldnere plass i institusjon (vel 50 prosent), mens dette tilbudet særlig ofte ble gitt til enslige som var 45 år eller eldre (vel 85 prosent). Edruskapsklienter med barn fikk oftere enn barnløse misbrukere hjelp i form av tilsynsfører og råd og veiledning. Også tiltak som støttekontakt og avlastning ble oftere brukt overfor mottakere med barn enn overfor andre (tabell 7.1).

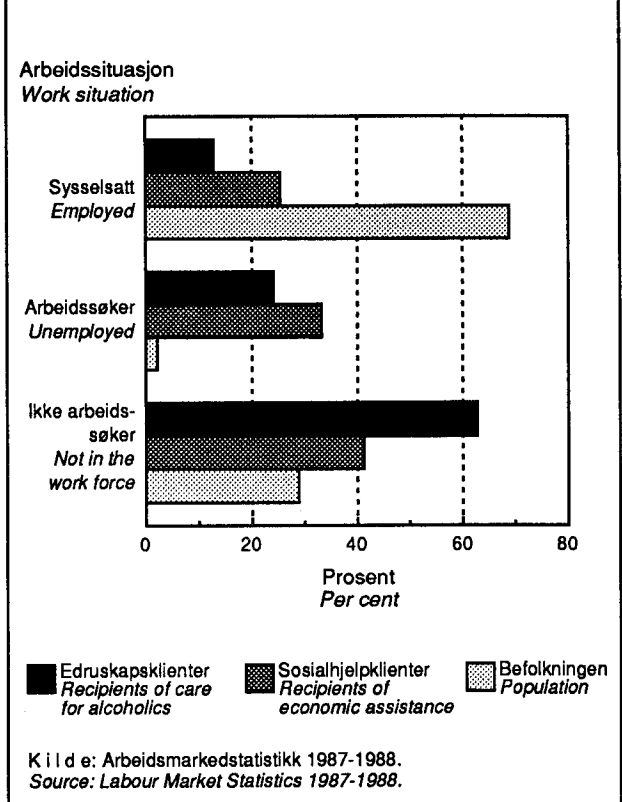
Det var forskjeller mellom klienter med ulike rusproblem når det gjaldt hva slags hjelp de fikk. De rene alkoholmisbrukerne fikk litt oftere plass i rusmiddelinstusjon (vel 70 prosent mot om lag 60 prosent), mens stoffmisbrukerne og blandingsmisbrukerne litt oftere fikk økonomisk stønad og råd og veiledning. Figur 7.4 viser at 12 prosent av edruskapsklientene ikke fikk annen hjelp enn penger fra sosialkontoret. De fleste fikk imidlertid plass i rusmiddelinstusjon, enten som eneste tiltak (9 prosent) eller sammen med andre tiltak (64 prosent). Resten fikk andre former for hjelp, eventuelt i kombinasjon med økonomisk hjelp.

Arbeid og trygd

Over 60 prosent av edruskapsklientene var uten arbeid og ikke arbeidssøkere, mens dette gjaldt omkring 40 prosent av sosialhjelpklientene og knapt 30 pro-

Figur 7.5

Edruskapsklienter, sosialhjelpklienter og befolkningen, etter arbeidssituasjon. Prosent. 1988
Recipients of care for alcoholics or economic assistance and the population, by labour force status. Per cent. 1988

sent av befolkningen i alderen 16-74 år. Dette innebærer at det var færre i arbeid, fast eller midlertidig, og færre aktive arbeidssøkere blant edruskapsklientene enn blant sosialhjelpklientene. Blant gifte edruskapsklienter med barn var det imidlertid omtrent like mange som var i arbeid som i den tilsvarende gruppen blant sosialhjelpklientene.

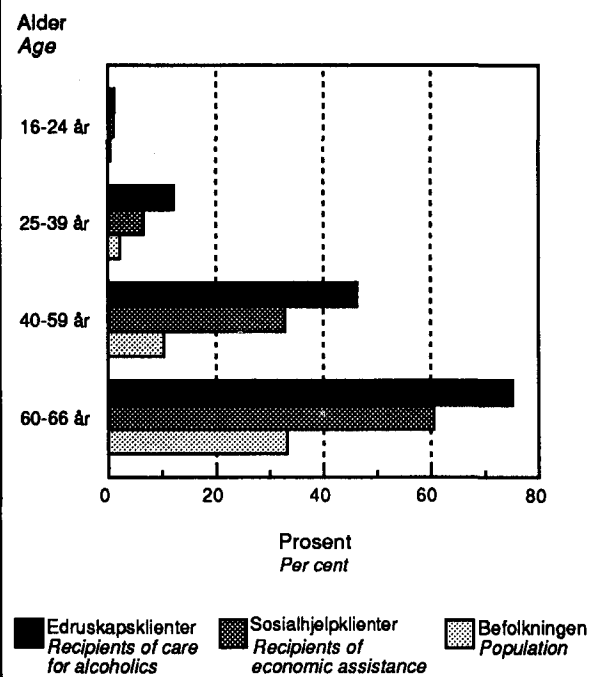
45 prosent av edruskapsklientene hadde en eller annen form for trygd, mot 41 prosent av sosialhjelpklientene. Blant edruskapsklientene hadde 26 prosent uføretrygd, mens dette gjaldt 13 prosent av sosialhjelpklientene. Det tilsvarende tall for befolkningen 16-66 år var 7,9 prosent i 1988. Andelen som hadde arbeidsledighetstrygd, overgangsstønad, etterlattepensjon og alderstrygd var lavere blant edruskapsklientene enn blant sosialhjelpklientene, mens sykepenger, attføringspenger og altså uførepensjon var mer utbredt blant edruskapsklienter enn blant sosialhjelpklienter.

Andelen med uførepensjon er langt høyere blant de eldste enn blant de yngste. Dette gjelder både sosialklienter, edruskapsklienter og befolkningen. Blant

Figur 7.6

Andel med uførepensjon i ulike aldersgrupper blant edruskapsklienter, sosialhjelpklienter og i befolkningen. 1988

Percentage with disability pension among recipients of care for alcoholics or economic assistance and in the population. 1988

Kilder: Statistisk årbok 1988 og Rikstrygdeverket.
Sources: Statistical Yearbook 1988 and National Insurance Administration.

edruskapsklientene i alderen 60-66 år hadde 75 prosent uførepensjon, mens dette gjaldt 60 prosent av sosialhjelpklientene og 33 prosent av befolkningen i denne aldersgruppen.

Hvem tok opp saken?

Opplysninger om hvem som hadde tatt saken opp med sosialkontoret manglet for 17 prosent av edruskapsklientene. Av dem vi har opplysninger om, var

det i de fleste tilfellene, vel 80 prosent, klienten selv som tok opp sitt rusmiddelproblem med sosialkontoret. Klientens familie tok initiativet i 9 prosent av tilfellene, og sosialkontoret selv tok opp saken i 11 prosent av tilfellene. Også skole/PPT-tjeneste, politi, helsemyndigheter og andre tar i noen tilfelle opp en misbrukers problem med sosialkontoret, og det hender at det kommer initiativ fra flere i samme sak, det vil si at summen av "rapportør-andeler" blir større enn 100 prosent.

Det er små forskjeller mellom misbrukere i ulike familiefaser når det gjelder hvem som tar opp saken. Blant gifte uten barn er det oftere enn ellers familien som tar opp saken, mens sosialkontoret er noe mer aktive overfor misbrukere som er enslige forsørgere enn overfor andre grupper (tabell 7.8).

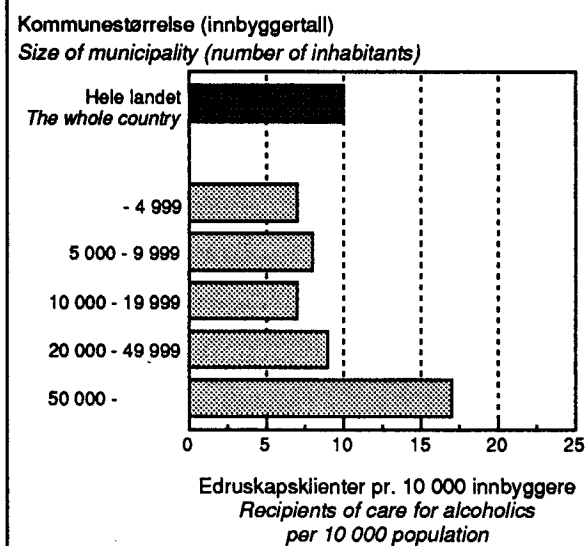
7.4. Geografiske forskjeller

Statistikk over edruskapsklientene er en forholdsvis ny rutine for sosialkontorene. Det kan være uklarheter i hva som skal registreres. Dette gjør at en kan få store variasjoner mellom kommuner som skyldes registreringspraksis, og ikke at tallet på personer som får hjelp varierer. I de fleste fylker vil trolig virkningene av denne feilkilden jevne seg ut. For landet under ett var det 1 av 1 000 som mottok hjelp fra sosialkontorene for et misbruksproblem i løpet av 1988. Det samme var tilfelle i 1987. Det var forholdsvis flest edruskapsklienter i Sør-Trøndelag, Vest-Agder og Aust-Agder, og færrest i Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag (tabell 7.9).

I kommuner med mindre enn 5 000 innbyggere var det 7 misbrukere som fikk hjelp pr. 10 000 innbyggere. Dette tallet øker med kommunestørrelse til 17 pr. 10 000 i kommuner med 50 000 innbyggere eller mer. Det var også en viss sammenheng mellom kommunestørrelse og andelen av edruskapsklientene som var stoffmisbrukere eller blandingsmisbrukere: I de minste kommunene, inntil 5 000 innbyggere, var 20 prosent av klientene stoffmisbrukere eller blandingsmisbrukere, i større kommuner gjaldt dette 30-40 prosent av klientene.

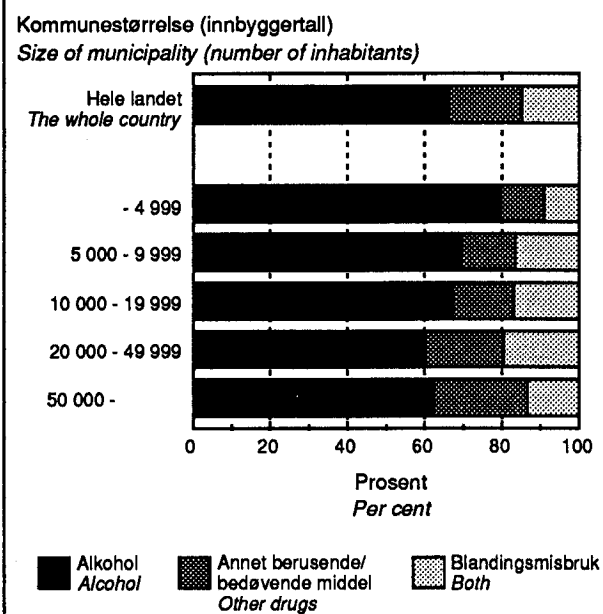
Figur 7.7

Edruskapsklienter pr. 10 000 innbyggere 16-79 år i ulike kommunestørrelser. 1988
Recipients of care for alcoholics per 10 000 population 16-79 years. Size of municipality. 1988

Figur 7.8

Edruskapsklienter i ulike kommunestørrelser, etter type misbruksproblem. Prosent. 1988
Recipients of care for alcoholics in municipalities of various sizes, by type of addiction. Per cent. 1988

Tabell 7.1. Edruskapsklienter etter familiefase og tiltak. 1988 *Recipients of care for alcoholics by family cycle phase and type of assistance. 1988*

Tiltak Type of assistance	I alt Total	Familiefase <i>Family cycle phase</i>					Uopp- gitt <i>Unknown</i>
		Enslige under 45 år <i>Single persons under 45 years</i>	Enslige med barn <i>Single parents</i>	Giftede med barn <i>Married persons with children</i>	Giftede uten barn <i>Married persons without children</i>	Enslige 45 år og over <i>Single persons and over</i>	
Alle <i>All</i>	3358	1879	181	96	144	828	230
Økonomisk stønad <i>Economic assistance</i> ...	2767	1659	163	73	109	608	155
Barnehage <i>Kindergarten</i>	37	14	12	8	-	-	3
Støttekontakt <i>Person selected to support addict</i>	96	61	10	3	1	10	11
Tilsynsfører <i>Supervision</i>	105	60	24	8	-	-	13
Avlastning <i>Relief (week-end foster homes etc.)</i>	38	10	16	5	1	2	4
Hjelpeordninger for hjemmene <i>Home-help services</i>	47	9	5	8	3	20	2
Hjelp til bolig/-utbedring <i>Assistance in housing/home improvement</i>	338	215	17	8	19	68	11
Hjelp til arbeid <i>Assistance in employment</i>	146	108	13	3	4	13	5
Hjelp til arbeidstrening <i>Assistance in work training</i>	170	138	4	-	7	10	11
Poliklinisk behandling <i>Policlinical treatment</i>	156	103	10	8	8	16	11
Bo-/arbeidskollektiv <i>Living/working collective</i>	86	63	2	-	4	7	10
Fosterhjem <i>Foster home</i>	67	52	2	1	-	-	12
Barnevernsinstitusjon <i>Children's home</i> ..	57	39	4	1	-	-	13
Rusmiddelinstitusjon <i>Institution for alcoholics and drug addicts</i>	2455	1323	94	68	103	708	159
Krisesenter <i>Crisis centre for maltreated women</i>	14	6	2	2	2	1	1
Alders-/sykehjem <i>Old people's home and nursing home</i>	7	-	-	-	-	7	-
Somatisk sykehus <i>General hospital</i>	50	30	1	3	4	10	2
Psykiatrisk sykehus <i>Psychiatric hospital</i>	59	43	5	3	1	4	3
Annen institusjon <i>Other institution</i>	107	74	3	1	1	22	6
Annet <i>Other assistance</i>	154	83	11	8	10	33	9
Henvist <i>Referred to other agencies</i>	149	104	13	6	5	15	6
Råd/veiledning <i>Advice/guidance</i>	760	452	82	39	30	113	44
Sosialrapport <i>Social report</i>	62	41	5	5	1	6	4
Uoppgitt <i>Unknown</i>	8	5	-	-	-	-	3

Tabell 7.2. Edruskapsklienter og befolkningen, 16-79 år. Tall for alder/ekteskapelig status/familiefase. 1988 *Recipients of care for alcoholics and the population, 16-79 years. Figures for age/marital status/family cycle phase. 1988*

	Edruskaps- klienter <i>Recipients of care for alcoholics</i>	Befolkningen 16-79 år <i>Population 16-79 years</i>
I alt <i>Total</i>	3 358	3 205 157
ALDER AGE		
- 15	84	.
16 - 19	163	265 602
20 - 24	333	338 047
25 - 29	462	318 503
30 - 34	520	316 614
35 - 39	420	305 522
40 - 44	358	313 450
45 - 49	239	226 632
50 - 54	198	189 634
55 - 59	210	193 020
60 - 64	158	204 947
65 - 69	116	214 694
70 - 74	59	179 017
75 - 79	32	139 475
80 -	3	.
Uoppgitt <i>Unknown</i>	3	.
EKTESKAPELIG STATUS¹ MARITAL STATUS¹		
Ugift <i>Unmarried</i>	1 798	1 008 781
Samboende <i>Cohabiting</i>	183	..
Gift <i>Married</i>	240	1 774 419
Separert/skilt <i>Separated/divorced</i> ...	916	225 327
Enke/-mann <i>Widowed</i>	66	196 630
Uoppgitt <i>Unknown</i>	155	-
FAMILIEFASE FAMILY CYCLE PHASE		
Enslige under 45 år <i>Single persons under 45 years</i>	1 816	640 620
Enslige med barn <i>Single parents</i>	140	78 870
Gift og samboende, med barn <i>Married with children</i>	141	1 117 060
Gift og samboende, uten barn <i>Married without children</i>	282	1 031 755
Enslige 45 år og over <i>Single persons 45 years and over</i>	821	312 260
Uoppgitt <i>Unknown</i>	158	-

¹ Befolkningsstatistikken har ikke opplysninger om samboere. I figur 7.2 er derfor samboende edruskapsklienter regnet som ugifte i fordelingen etter ekteskapelig status.

¹ *Population statistics have no information on cohabiting couples. In figure 7.2 cohabiting alcoholics and drug addicts are included among unmarried in the distribution by marital status.*

K i l d e r: Befolkningsstatistikk 31.12.1987 (alder og ekteskapelig status) og Levekårsundersøkelsen 1987 (familiefase).
Sources: Population Statistics 1987 (age and marital status) and Survey of Level of Living 1987 (family cycle phase).

Tabell 7.3. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem, kjønn og alder. 1988 *Recipients of care for alcoholics by type of addiction, sex and age. 1988*

Kjønn og alder Sex and age	I alt Total	Type misbruksproblem <i>Type of addiction</i>			
		Alkohol Alcohol	Annet be- rusende/ bedøvende middel Drugs	Blandings- misbruk Both alcohol and drugs	Uoppgitt Unknown
I alt Total	3358	1870	535	423	530
- 15	84	29	28	14	13
16 - 19	163	29	86	24	24
20 - 24	333	57	142	79	55
25 - 29	462	162	142	100	58
30 - 34	520	255	93	96	76
35 - 39	420	280	33	55	52
40 - 44	358	290	5	18	45
45 - 49	239	181	1	18	39
50 - 54	198	157	-	5	36
55 - 59	210	157	4	8	41
60 - 64	158	118	-	3	37
65 - 69	116	90	-	2	24
70 - 74	59	39	-	1	19
75 - 79	32	25	-	-	7
80 -	3	-	1	-	2
Uoppgitt <i>Unknown</i>	3	1	-	-	2
Menn <i>Males</i>	2549	1533	307	308	401
- 15	31	12	13	4	2
16 - 19	80	19	30	17	14
20 - 24	213	44	70	61	38
25 - 29	336	120	100	76	40
30 - 34	384	197	63	70	54
35 - 39	317	217	24	36	40
40 - 44	292	238	3	14	37
45 - 49	199	153	1	15	30
50 - 54	168	134	-	4	30
55 - 59	188	146	2	6	34
60 - 64	145	111	-	3	31
65 - 69	106	81	-	1	24
70 - 74	56	37	-	1	18
75 - 79	31	24	-	-	7
80 -	3	-	1	-	2
Uoppgitt <i>Unknown</i>	-	-	-	-	-
Kvinner <i>Females</i>	713	285	205	107	116
- 15	40	12	12	8	8
16 - 19	71	7	47	7	10
20 - 24	111	13	65	17	16
25 - 29	121	41	40	23	17
30 - 34	126	51	28	26	21
35 - 39	93	55	9	17	12
40 - 44	57	44	2	3	8
45 - 49	32	22	-	3	7
50 - 54	26	20	-	1	5
55 - 59	17	8	2	1	6
60 - 64	11	6	-	-	5
65 - 69	4	3	-	1	-
70 - 74	3	2	-	-	1
75 - 79	1	1	-	-	-
80 -	-	-	-	-	-
Uoppgitt <i>Unknown</i>	-	-	-	-	-
Uoppgitt kjønn <i>Sex unknown</i>	96	52	23	8	13

Tabell 7.4. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem og kombinasjoner av tiltak. 1988
Recipients of care for alcoholics by type of addiction and type of assistance. 1988

Kombinasjoner av tiltak <i>Type of assistance</i>	I alt <i>Total</i>	Type misbruksproblem <i>Type of addiction</i>			
		Alkohol <i>Alcohol</i>	Annet be- rusende/ bedøvende middel <i>Drugs</i>	Blandings- misbruk <i>Both alcohol and drugs</i>	Uoppgitt <i>Unknown</i>
I alt <i>Total</i>	3358	1870	535	423	530
Bare økonomisk stønad <i>Economic assistance only</i>	390	263	57	70	-
Bare rusmiddelinstitusjon <i>Institution for alcoholics and drug addicts only</i> ...	313	221	17	7	68
Bare annen hjelp <i>Other assistance only</i>	156	86	48	22	-
Rusmiddelinstitusjon og økonomisk stønad <i>Institution and economic assistance</i>	1138	623	151	91	273
Rusmiddelinstitusjon og annen hjelp <i>Institution and other assistance</i>	107	60	14	8	25
Økonomisk stønad og annen hjelp <i>Economic assistance and other assistance</i>	342	179	84	79	-
Rusmiddelinstitusjon, økonomisk stønad og annen hjelp <i>Institution, economic assistance and other assistance</i>	897	430	161	143	163
Ingen av delene <i>None of these</i>	15	8	3	3	1

Tabell 7.5. Edruskapsklienter etter arbeidssituasjon og familiefase. Sosialhjelpsklienter og befolkningen,
etter arbeidssituasjon. 1988 *Recipients of care for alcoholics by labour force status and
family cycle phase. Recipients of social care and population, by labour force status. 1988*

Familiefase <i>Family cycle phase</i>	I alt 16-74 år <i>Total, 16-74 years</i>	Syssel- satte <i>Employed persons</i>	Arbeids- søkere <i>Non- employed persons</i>	Ikke arbeids- søkere <i>Not in the labour force</i>	Uopp- gitt <i>Unknown</i>
Befolkningen <i>Population</i>	3 071 000	1 114 000	69 000	888 000	-
Sosialhjelpsklienter <i>Recipients of social care</i>	129 158	28 502	36 894	45 745	18 017
Edruskapsklienter i alt <i>Recipients of care for alcoholics, total</i>	3 236	361	671	1 741	463
Enslige menn <i>Single males</i>	2 075	189	473	1 152	261
- 24 år <i>years</i>	263	31	100	103	29
25 - 44 "	1 097	116	304	533	144
45 - 66 "	609	41	61	430	77
67 - "	106	1	8	86	11
Uoppgitt <i>Unknown</i>	-	-	-	-	-
Enslige kvinner <i>Single females</i>	399	26	71	246	56
- 24 år <i>years</i>	129	3	28	79	19
25 - 44 "	211	17	42	123	29
45 - 66 "	56	6	1	41	8
67 - "	3	-	-	3	-
Uoppgitt <i>Unknown</i>	-	-	-	-	-
Enslige med barn under 18 år <i>Single parents</i>	140	32	29	65	14
Menn <i>Males</i>	33	9	10	12	2
Kvinner <i>Females</i>	106	22	19	53	12
Uoppgitt <i>Unknown</i>	1	1	-	-	-
Gifte og samboende uten barn under 18 år <i>Married and cohabiting without children</i>	280	43	47	145	45
- 44 år <i>years</i>	192	29	39	99	25
45 - "	88	14	8	46	20
Uoppgitt <i>Unknown</i>	-	-	-	-	-
Gifte og samboende med barn under 18 år <i>Married and cohabiting with children</i>	141	49	30	45	17
Uoppgitt <i>Unknown</i>	201	22	21	88	70

K i l d e: NOS Arbeidsmarkedstatistikk 1987-1988. *Source: Labour Market Statistics 1987-1988.*

Tabell 7.6. Edruskapsklienter etter forhold til trygdesystemet og alder. 1987-1988 *Recipients of care for alcoholics by relationship to the social security system and age. 1987-1988*

Alder Age	Alle All	Har søkt trygd ¹	Har trygd <i>Receiving social security allowance</i>								
		Alle ² All ²	Syke- penger <i>Sick- ness allow- wance</i>	A- trygd <i>Un- employ- ment bene- fit</i>	Att- før- ings- penger <i>Rehabi- lita- tion allo- wance</i>	Uføre- trygd <i>Dis- abi- lity pen- sion</i>	Over- gangs- stønad <i>Bene- fits to single parents</i>	Etter- latte- pensjon <i>Sur- vivors' bene- fits</i>	Alders- trygd <i>Old- age pen- sion</i>	Annen trygd <i>Other pen- sion</i>	
1987	3831	148	1797	152	128	286	996	89	10	143	22
1988	3358	121	1521	122	136	266	843	71	8	88	14
1988											
- 15	84	-	3	-	-	-	-	1	1	-	1
16 - 19	163	-	12	1	1	6	-	3	-	-	1
20 - 24	333	11	63	3	22	20	6	12	-	-	3
25 - 29	462	22	139	20	23	48	28	22	-	-	1
30 - 34	520	32	167	23	23	59	47	18	2	-	2
35 - 39	420	21	207	21	28	54	96	9	2	-	1
40 - 44	358	16	191	19	21	35	114	6	-	-	-
45 - 49	239	8	139	13	10	18	98	-	-	-	-
50 - 54	198	6	140	12	4	17	108	-	1	-	-
55 - 59	210	3	159	5	1	5	145	-	2	1	1
60 - 64	158	1	123	2	1	3	116	-	-	-	3
65 - 69	116	1	98	3	1	1	70	-	-	23	1
70 - 74	59	-	51	-	1	-	10	-	-	40	-
75 - 79	32	-	24	-	-	-	4	-	-	20	-
80 -	3	-	3	-	-	-	-	-	-	3	-
Voppgitt <i>Unknown</i>	3	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-

¹ I tillegg er det 31 stønadmottakere som allerede har en trygd som har søkt en annen type trygd.

² Hver person kan ha mottatt flere typer trygd, slik at summen av trygder blir større enn personer i alt med trygd.

¹ In addition, 31 persons receiving one type of benefit have applied for another type of benefit.

² Each person may have received several types of benefits. Hence, the sum total of benefits is larger than the number of persons receiving benefits.

Tabell 7.7. Edruskapsklienter, sosialhjelpsklienter og befolkningen med uføretrygd i ulike aldersgrupper. 1988
Recipients of care for alcoholics, recipients of social care and the population with disability pension in different age groups. 1988

Alder Age	I alt 16-66 År Total, 16-66 years	Med uføretrygd With disability pension	
		Absolutte tall Absolute figures	I prosent av aldersgruppen Percentage of the age group
Edruskapsklienter i alt <i>Recipients of care for alcoholics, total</i>			
	3 104	793	25,5
16 - 19	163	-	-
20 - 24	333	6	1,8
25 - 29	462	28	6,1
30 - 34	520	47	9,0
35 - 39	420	96	22,9
40 - 44	358	114	31,8
45 - 49	239	98	41,0
50 - 54	198	108	54,5
55 - 59	210	145	69,0
60 - 64	158	116	73,4
65 - 66	43	35	81,4
Sosialhjelpsklienter i alt <i>Recipients of social care, total</i>			
	125 246	15 917	12,7
16 - 19	8 873	52	0,6
20 - 24	26 849	322	1,2
25 - 29	23 778	656	2,8
30 - 34	19 295	1 275	6,6
35 - 39	14 540	1 854	12,8
40 - 44	11 462	2 360	20,6
45 - 49	6 852	2 091	30,5
50 - 54	4 902	2 184	44,6
55 - 59	4 169	2 383	57,2
60 - 64	3 327	2 013	60,5
65 - 66	1 199	727	60,6
Befolkningen i alt <i>Population, total ..</i>			
	2 759 383	217 073	7,9
16 - 19	265 602	713	0,3
20 - 24	338 047	2 080	0,6
25 - 29	318 503	3 919	1,2
30 - 34	316 614	6 630	2,1
35 - 39	305 522	9 871	3,2
40 - 44	313 450	15 112	4,8
45 - 49	226 632	17 018	7,5
50 - 54	189 634	24 207	12,8
55 - 59	193 020	39 063	20,2
60 - 64	204 947	62 595	30,5
65 - 66	87 412	34 589	39,6
Uoppgitt <i>Unknown</i>	-	1 276	.

Tabell 7.8. Edruskapsklienter etter familiefase og hvem som har tatt opp saken. 1987-1988 *Recipients of care for alcoholics by family cycle phase and who reported the case. 1987-1988*

Saken ble tatt opp av <i>The case was reported by</i>	I alt <i>Total</i>	Familiefase <i>Family cycle phase</i>					
		Enslige under 45 år <i>Single persons under 45 years</i>	Enslige med barn <i>Single parents</i>	Gifte med barn <i>Married persons with children</i>	Gifte uten barn <i>Married persons without children</i>	Enslige 45 år og over <i>Single persons 45 years and over</i>	Uopp-gitt <i>Unknown</i>
1987	3831	2028	194	103	148	1059	299
1988	3358	1879	181	96	144	828	230
1988							
Mottakeren <i>The client</i>	2259	1369	140	75	91	467	117
Familien <i>The family</i>	249	148	12	6	17	37	29
Sosialkontoret <i>Social welfare office</i>	303	174	22	9	8	69	21
Skole/pedagogisk psykologisk tjeneste <i>School/school psychology service</i>	42	32	1	-	-	-	9
Politi <i>Police</i>	61	43	4	-	1	8	5
Helsemyndighet <i>Health authority</i>	182	73	7	5	13	72	12
Annet <i>Other</i>	306	143	8	6	11	121	17
Uopp-gitt <i>Unknown</i>	586	289	26	11	28	175	57

Tabell 7.9. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem og fylke/kommunestørrelse. 1987-1988
Recipients of care for alcoholics by type of addiction and county/size of municipality.
 1987-1988

	I alt ¹ Total ¹	Type misbruksproblem Type of addiction			Pr. 1 000 innbyggere Per 1 000 population		
		Alkohol Alcohol	Annet be- rusende/ bedøvende middel Drugs	Blandings- misbruk Both alcohol and drugs	Uoppgitt Unknown	1988	1987 (korri- gerte tall)
1987	3922	2359	553	462	548	.	1,2
1988	3416	1899	545	425	547	1,0	.
FYLKE COUNTY							
Østfold	188	103	26	31	28	1,0	0,9
Akershus	256	127	73	33	23	0,8	0,8
Oslo	437	152	155	27	103	1,1	1,9
Hedmark	118	90	12	13	3	0,8	1,2
Oppland	93	67	11	6	9	0,6	0,7
Buskerud	149	66	28	40	15	0,8	0,9
Vestfold	155	87	31	25	12	1,0	1,1
Telemark	128	86	12	23	7	1,0	1,4
Aust-Agder	118	74	19	9	16	1,6	1,5
Vest-Agder	259	119	41	58	41	2,3	2,7
Rogaland	270	79	38	13	140	1,1	1,0
Hordaland	359	216	20	30	93	1,1	0,7
Sogn og Fjordane ...	17	13	2	1	1	0,2	0,3
Møre og Romsdal	150	104	6	28	12	0,8	0,7
Sør-Trøndelag	448	317	47	71	13	2,3	3,3
Nord-Trøndelag	52	42	3	4	3	0,5	0,4
Nordland	104	70	10	6	18	0,6	0,6
Troms	71	52	8	5	6	0,6	0,6
Finmark	44	35	3	2	4	0,8	0,8
KOMMUNESTØRRELSE							
Innbyggertall							
SIZE OF MUNICIPALITY							
Number of inhabitants							
- 4 999	434	307	43	35	49	0,7	0,6
5 000 - 9 999	505	327	67	78	33	0,8	0,9
10 000 - 19 999	450	273	65	68	44	0,7	0,9
20 000 - 49 999	539	274	93	90	82	0,9	1,1
50 000 -	1488	718	277	154	339	1,7	2,1

¹ I denne tabellen er klientene regnet med en gang for hver kommune de har fått hjelp i, dvs. den viser tilfelle, ikke personer.

¹ In this table the recipients are counted once for each municipality which helped them, i.e. some of them are counted more than once.

8. Andre tjenester

8.1. Innledning

Tidligere har vi sett på hjelpeordninger og tjenester rettet inn mot gruppene eldre og funksjonshemmede, barn og ungdom, og rusmiddelmissbrukere. I tillegg finnes også noen andre tjenester og tilbud som er rettet inn mot mer eller mindre avgrensede grupper, men som ikke faller inn under de vi hittil har omtalt. Selv om en til en viss grad kan si at også mottakere av denne type hjelp utgjør en avgrenset gruppe, er slike ordninger i prinsippet åpne for alle som måtte ha behov for denne type hjelp.

De tjenester som omtales her er i mange tilfelle igangsatt av organisasjoner eller privatpersoner. Dette har kanskje først og fremst å gjøre med at dette er tjenester som ligger litt på siden av det som tradisjonelt har vært sosialetatens arbeidsoppgaver, og at de ikke har vært aktuelle i den politiske debatt og prioriteringer.

8.2. Tilbud og tjenester

Det er vanskelig å gi en fullstendig oversikt over det som måtte finnes av slike tilbud rundt i kommunene, da disse kan være resultat både av private initiativ og lokale politiske beslutninger og prioriteringer i den enkelte kommune.

I årsmeldingsskjemaet fra sosialkontorene registreres hvorvidt kommunen har krisesentre og krisetelefon, og hvorvidt disse er plassert innen kommunen eller i en annen kommune, som kommunen har avtale med om felles drift.

Krisesentre er i utgangspunktet et tilbud til mishandlede kvinner og barn, der de kan komme og bo for en kortere eller lengre periode. Krisesenteret skal være

et midlertidig oppholdssted der de kan få hjelp til å ordne opp i diverse praktiske forhold, f.eks. hjelp til å ta kontakt med jurist, lege, politi etc.

Slike krisesentre er ofte startet opp etter privat initiativ med en senere kommunal overtakelse. I mange tilfeller drives slike sentre av flere kommuner i fellesskap, der de deltakende kommunene yter sin andel av driftsutgiftene.

Krisetelefon er et tilbud til mennesker som har problemer av ulik art, eller er i en vanskelig livssituasjon, og som har behov for hjelp i form av samtaler med andre.

Også slike ordninger er i stor grad drevet av flere kommuner i fellesskap.

Servicesentre er et tilbud til eldre og uføre, med service og aktivitetstiltak av forskjellig slag. Mest utbredt er kurs- og hobbyvirksomhet, kafeteriadrift, trim- og turarrangementer og ulike former for hygienetiltak, f.eks. fotpleie og frisør.

De fleste servicesentre er igangsatt og drevet av frivillige organisasjoner, men kommunene har etter hvert overtatt mye av det økonomiske ansvaret for driften.

8.3. Mottakere av andre tjenester

På de årsmeldingsskjemaene som Statistisk sentralbyrå mottar fra sosialkontorene, er det ikke oppgitt hvor mange som får hjelp gjennom krisesentrene eller krisetelefon. De eneste opplysningene som oppgis på dette skjemaet, er hvorvidt kommunen har slike ord-

ninger, og om kommunen driver disse i egen regi eller i samarbeid med andre kommuner.

Sosialdepartementet utarbeider imidlertid statistikk over bruken av krisesentre og krisetelefoner, og denne statistikken viser at det var vel 70 600 overnattingsdøgn på krisesentrene i 1988, som er en økning på 12 000 fra 1987. Tallet på personer som fikk hjelp var bortimot 4 900, og av disse var 41 prosent barn. I 1982 var det 28 000 overnattingsdøgn og vel 2 000 som fikk hjelp av krisesentrene. I løpet av de siste syv år har det med andre ord vært mer enn en fordobling i bruken av krisesentrene.

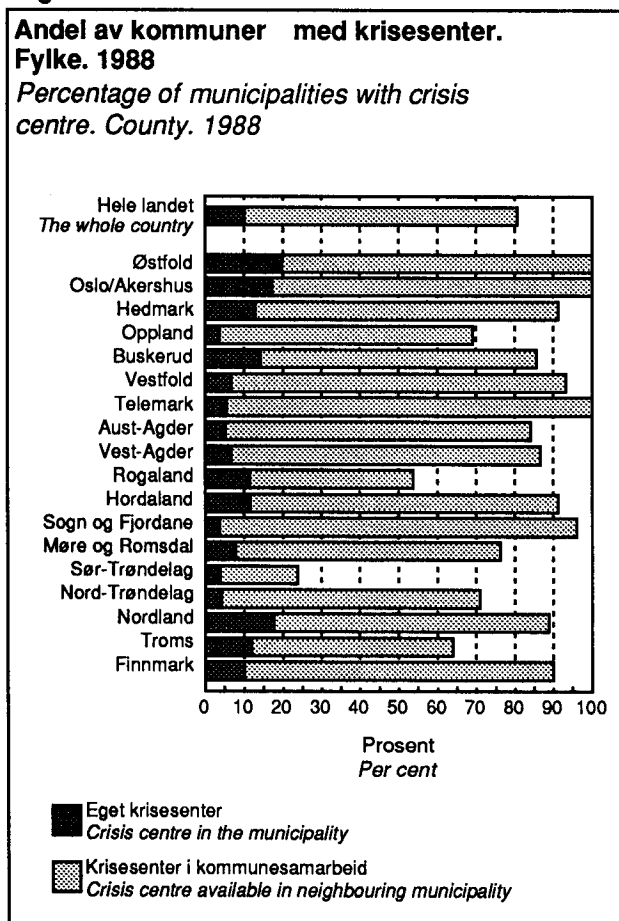
Tallet på telefonhenvendelser til krisetelefonene var i 1988 vel 21 100.

8.4. Dekningsgrad

Krisesenter

Det er 10 prosent av kommunene som har eget krisesenter. I tillegg har vel 71 prosent slikt tilbud gjennom samarbeid med andre kommuner. Figur 8.1 gjengir hvor stor andel av kommunene i hvert fylke som har eget krisesenter, eller som driver krisesenter i samar-

Figur 8.1

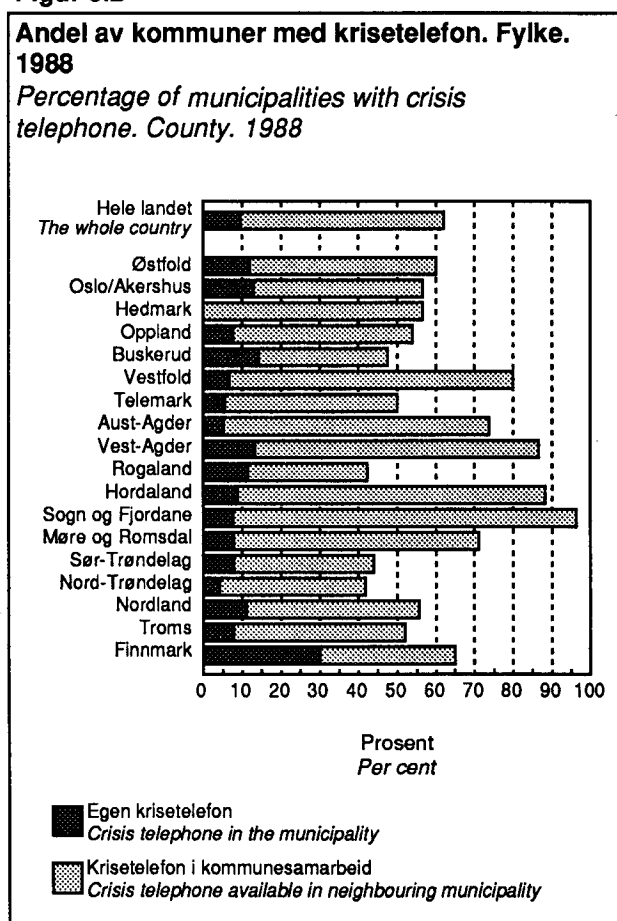
beid med andre kommuner. Summen av disse to vil da angi hvor stor andel av kommunene som har slikt tilbud. Som vi ser av figuren har alle kommuner i Oslo/Akershus, Telemark og Østfold et slikt tilbud. I de fleste fylkene er det jevnt over mellom 70 og 90 prosent av kommunene som har slikt tilbud. Lavest av alle fylker er Sør-Trøndelag, der bare 24 prosent av kommunene gir et slikt tilbud.

Krisetelefon

Krisetelefon er ikke utbygd i like stor grad som krisesentrene. Her er det 10 prosent av kommunene som har egen krisetelefon, og vel 53 prosent som har krisetelefon i samarbeid med andre kommuner. Med andre ord er det rundt 63 prosent av kommunene som har et slikt tilbud.

I figur 8.2 ser vi at det er i Finnmark at flest kommuner har egen krisetelefon. Hvis vi ser på summen av de som har egen krisetelefon og de som har krisetelefon i kommunesamarbeid, er det i fylker som Hordaland, Sogn og Fjordane og Vest-Agder at flest kommuner har slikt tilbud. Ikke i noe fylke er det færre enn

Figur 8.2

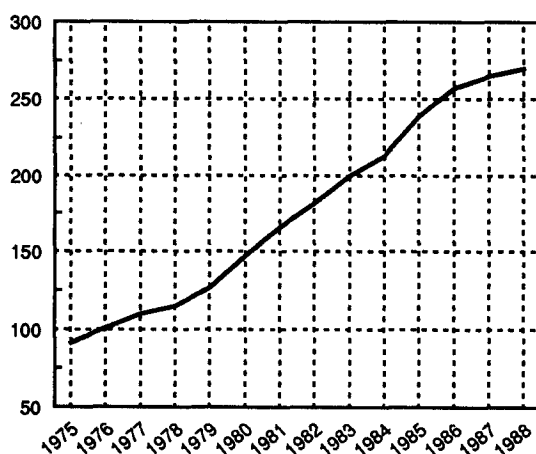
40 prosent av kommunene som har slikt tilbud. I de fleste fylkene ser det ut til å ha vært en viss økning i dekningsgraden for denne type tjenester.

Servicesentre

SSB innhentet tall for servicesentre første gang i 1984. Norsk Gerontologisk Institutt har imidlertid i flere år utarbeidet årlige statistikker over slike sentre, og ved å bruke denne statistikken vil vi kunne se på utviklingen over flere år.

Figur 8.3

Registrerte servicesentre for eldre. 1975-1988
Registered service centres for the aged.
1975-1988

Kilde: Norsk Gerontologisk Institutt.
Source: Norwegian Institute of Gerontology.

Ifølge NGIs statistikk var det i 1988 i alt 270 registrerte servicesentre for eldre. Som vi ser i figur 8.3 har det vært en jevn økning fra år til år, og i løpet av siste 10-årsperiode har det vært mer enn en fordobling av tallet på slike sentre.

Flest sentre finner vi i Oslo og Akershus, som hadde henholdsvis 44 og 31 sentre i 1987. Færrest sentre hadde Finnmark, med bare 2 slike sentre. Også i fylker som Oppland, Troms og Nordland er det få servicesentre.

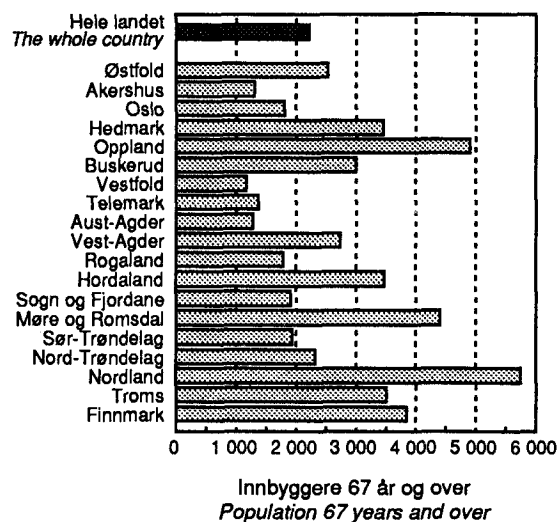
Vi må imidlertid ta hensyn til at folketallet varierer sterkt fra fylke til fylke. Figur 8.4 viser hvor mange

innbyggere 67 år og over det er for hvert servicesenter i hvert fylke, men dette gir likevel ikke et helt korrekt bilde av dekningsgraden. De som bor på samme sted som servicesenteret er lokalisert, vil naturlig nok ha langt bedre muligheter til å benytte seg av de tilbudene som sentrene gir, enn de som bor i utkantene og har lang reisevei. Denne figuren kan likevel gi oss en viss pekepinn om hvordan dekningsgraden er.

Av figuren ser vi at det er flest servicesentre i forhold til folketallet (67 år og over) i Akershus, Vestfold, Telemark og Aust-Agder. I disse fylkene er det under

Figur 8.4

Innbyggere 67 år og over pr. servicesenter.
Fylke. 1988
Population 67 years and over per service centre.
County. 1988

Kilde: Norsk Gerontologisk Institutt.
Source: Norwegian Institute of Gerontology.

1 400 eldre pr. servicesenter, mens det i Oslo er i overkant av 1 800. Vi kan likevel si at Oslo har meget høy dekningsgrad, etter som befolkningen her er konsentrert på et mindre geografisk område, og flere vil derfor ha muligheter til å benytte seg av tilbudene. I både Oppland og Nordland er det mange eldre pr. servicesenter (henholdsvis 4 900 og 5 700), og i begge disse fylkene er befolkningen spredt over et relativt stort geografisk område. Få servicesentre i forhold til befolkningen, kombinert med store geografiske avstander vil dermed tilsi at relativt få av de eldre i slike fylker vil ha et reelt tilbud om servicesentre.

Tabell 8.1. Kommuner med krisesenter og krisetelefon. Fylke. 1988 *Municipalities with crisis centre and crisis telephone. County. 1988*

Fylke County	Kommuner i alt Number of municipalities, total	Krisesentre <i>Crisis centres</i>		Krisetelefon <i>Crisis telephone</i>			
		I alt Total	Krisesenter i kommunen i kommunen <i>Crisis centre in the muni- cipality</i>	Krisesenter i kommune- samarbeid i kommune- <i>Crisis centre available in neighbouring municipality</i>	I alt Total	Krisetelefon i kommunen i kommunen <i>Crisis tele- phone in the municipality</i>	Krisetelefon i kommune- samarbeid i kommunen <i>Crisis telephone available in neighbouring municipality</i>
Hele landet <i>The whole country</i>	448	362	46	316	278	43	235
Østfold	25	25	5	20	15	3	12
Akershus	22	22	3	19	12	2	10
Oslo	1	1	1	-	1	1	-
Hedmark	23	21	3	18	13	-	13
Oppland	26	18	1	17	14	2	12
Buskerud	21	18	3	15	10	3	7
Vestfold	15	14	1	13	12	1	11
Telemark	18	18	1	17	9	1	8
Aust-Agder	19	16	1	15	14	1	13
Vest-Agder	15	13	1	12	13	2	11
Rogaland	26	14	3	11	11	3	8
Hordaland	34	31	4	27	30	3	27
Sogn og Fjordane .	26	25	1	24	25	2	23
Møre og Romsdal ..	38	29	3	26	27	3	24
Sør-Trøndelag	25	6	1	5	11	2	9
Nord-Trøndelag ...	24	17	1	16	10	1	9
Nordland	45	40	8	32	25	5	20
Troms	25	16	3	13	13	2	11
Finnmark	20	18	2	16	13	6	7

Tabell 8.2. Registrerte servicesentre for eldre. Fylke. 1976-1988 *Registered service centres for the aged. County. 1976-1988*

Fylke County	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Hele landet <i>The whole country</i>	101	110	115	127	147	166	182	200	213	239	257	265	270
Østfold	6	6	6	6	6	5	6	8	9	11	12	14	14
Akershus	11	12	15	18	20	20	22	22	28	29	31	31	31
Oslo	20	22	23	25	29	30	32	36	37	39	41	41	44
Hedmark	2	3	3	4	4	5	6	6	7	8	8	9	9
Oppland	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	5	6	6
Buskerud	4	4	5	5	6	6	6	7	8	10	11	11	11
Vestfold	7	7	7	9	13	16	16	19	19	21	23	23	24
Telemark	5	5	5	5	9	14	14	16	16	18	19	19	19
Aust-Agder	3	2	2	3	3	10	10	12	12	12	12	11	11
Vest-Agder	4	4	4	5	6	6	6	7	8	7	7	7	7
Rogaland	7	6	7	8	10	12	13	14	15	19	22	22	22
Hordaland	6	6	6	8	8	10	13	14	13	15	15	16	16
Sogn og Fjordane .	3	5	5	4	4	4	8	8	7	8	8	9	9
Møre og Romsdal ..	7	8	8	8	8	7	7	7	8	8	8	8	8
Sør-Trøndelag	9	11	12	12	13	12	13	13	14	15	17	18	18
Nord-Trøndelag ...	2	3	3	3	3	3	4	5	5	6	6	7	8
Nordland	1	1	1	1	1	2	2	2	3	3	5	6	6
Troms	3	4	2	2	3	3	3	3	3	5	5	5	5
Finnmark	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2

K i l d e: Norsk Gerontologisk Institutt.
Source: Norwegian Institute of Gerontology.

9. Personale i sosialtjenesten

9.1. Innledning

Statistikken over personale i sosialtjenesten omfatter alle heltids- og deltidsansatte i kommunal sosialtjeneste, samt ansatte i fylkeskommunale, interkommunale og private alders- og sykehjem som er tatt med i kommunenes helse- og sosialplaner.

Denne statistikken skal omfatte sosialtjenestens virksomhet, men en kan ikke alltid uten videre sette klare grenser mellom de ulike etatene. Selv om det i de aller fleste kommuner er nokså lik praksis med hensyn til hvilken etat de ulike virksomheter sorterer under, er det likevel kommuner som har en avvikende organisering. Dette gjelder blant annet hjemmehjelpen, som i noen kommuner sorterer under hjemmesykepleien eller en egen avdeling for pleie- og omsorgstjenesten. Statistikken tar sikte på å gi oversikt over sosiale tjenester uansett om de i noen tilfelle er administrert av helsetjenesten.

Statistikken bygger på opplysninger om personer ansatt på heltid eller deltid, der deltidsansatte regnes om til heltidsansatte. Tallet på ansatte i alt gir derfor et tilnærmet uttrykk for *utførte årsverk*.

I de foregående kapitler har vi behandlet aldershjem og aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem som én institusjonstype. Dette kan vi imidlertid ikke gjøre her, da statistikkgrunnlaget for personale i kombinerte alders- og sykehjem omfatter *alle* stillinger i hele institusjonen. Dette skyldes at de ansatte i slike institusjoner i mange tilfelle arbeider både på sykehjemsavdelingen og aldershjemsavdelingen, slik at det ikke vil være mulig å skille ut én gruppe av de ansatte som kun arbeider i aldershjemsavdelingen. De tall som oppgis for personale i kom-

binerte alders- og sykehjem vil derfor omfatte begge avdelingstypene.

Det vil ikke bli offentliggjort statistikk over stillingshjemler, da datagrunnlaget i stor grad er mangelfullt, slik at det blir store avvik mellom de stillingshjemler som oppgis og de stillinger som faktisk eksisterer.

9.2. Personalressurser i sosialtjenesten

Personalet i sosialetaten tilsvarte pr. 31. desember 1988 i overkant av 35 000 årsverk. Av disse ble i underkant av 8 200 årsverk utført i rene aldershjem, og knapt 10 400 i kombinerte alders- og sykehjem. Selv om alle ansatte i kombinerte institusjoner skal regnes med på årsmeldingsskjemaet, kan en likevel ikke se bort fra at det i noen tilfelle er regnet med kun de som arbeider på aldershjemsavdelingene.

Innen hjemmehjelpen ble det utført 7 500 årsverk, og i husmorvikartjenesten i overkant av 1 000. I tillegg til dette ble det utført omtrent 1 700 årsverk innen eldreomsorg for øvrig. (Hjemmesykepleien omfattes ikke av denne statistikken.)

Det ble utført 173 årsverk innen oppsøkende barne- og ungdomsarbeid (utekontakt og lignende), mens de resterende 1 100 årsverk ble utført innen andre områder (omfatter ikke barnehager).

For hele landet utgjorde personalet i sosialtjenesten gjennomsnittlig 8 årsverk pr. 1 000 innbyggere.

Tallet på *personer* som er ansatt som hjemmehjelpere og husmorvikarer vil naturlig nok være en del høyere enn tallet på utførte årsverk. Dette gjelder spesielt hjemmehjelperne, som ofte er ansatt i små stillings-

andeler. Pr. 31. desember 1988 var det ansatt 34 200 personer som hjemmehjelpere, og disse arbeidet i gjennomsnitt 602 timer hver, som tilsvarer omtrent et tredjedels årsverk. Tallet på ansatte husmorvikarer var i overkant av 1 500, og disse arbeidet i gjennomsnitt 1 239 timer hver. Husmorvikarene er med andre ord ansatt i større stillingsandeler enn hjemmehjelperne.

9.3. Utvikling over tid

Statistikk over personalet i sosialtjenesten ble først innhentet i 1984, og det kan derfor ikke lages tidsserier for lengre tid tilbake. I 1984 og 1985 ble antall stillinger i sosialetaten talt, mens det for de senere år som nevnt er blitt talt antall personer og utførte årsverk. Tallene for 1984 og 1985 vil derfor ikke være helt sammenlignbare med de senere år.

I figur 9.1 ser vi at det var en vedvarende økning i antall stillinger helt fram til 1987, mens tallet gikk ned med nærmere 2000 fra 1987 til 1988. Den sterke økningen fra 1985 til 1986 er trolig ikke reell, men kan heller skyldes forskjeller i datagrunnlaget.

Som nevnt kjenner vi ikke til hvordan denne utviklingen har vært over lengre tid, men i tiden 1984-

1987 ser det ut til at det i første rekke er hjemmehjelpstjenesten som har hatt en jevn økning. Fra 1987 til 1988 har det imidlertid vært en betydelig nedgang i tallet på stillinger i hjemmehjelpstjenesten. Husmorvikartjenesten har derimot hatt en jevn og vedvarende nedgang i tallet på stillinger i hele denne perioden.

Tallet på stillinger i aldershjem og kombinerte alders- og sykehjem har variert til dels betydelig fra år til år, men hvis vi ser på summen av stillinger i disse to institusjonstypene, ser vi at svingningene blir mindre. Det er derfor trolig at tallet på stillinger i disse institusjonstypene hver for seg ikke er helt pålitelige.

Innen generell sosialadministrasjon ser det ut til å ha vært en jevn og vedvarende økning i tallet på stillinger, og også innen den øvrige eldreomsorgen ser det ut til at tallet på stillinger øker. Det er mulig at dette er begynnelsen på en trend i retning av en økende utbygging av ulike andre typer tjenester for eldre.

Oppsøkende virksomhet ble først registrert i 1986, og utgjør foreløpig relativt få stillinger. Oppsøkende virksomhet er derfor utelatt i denne figuren.

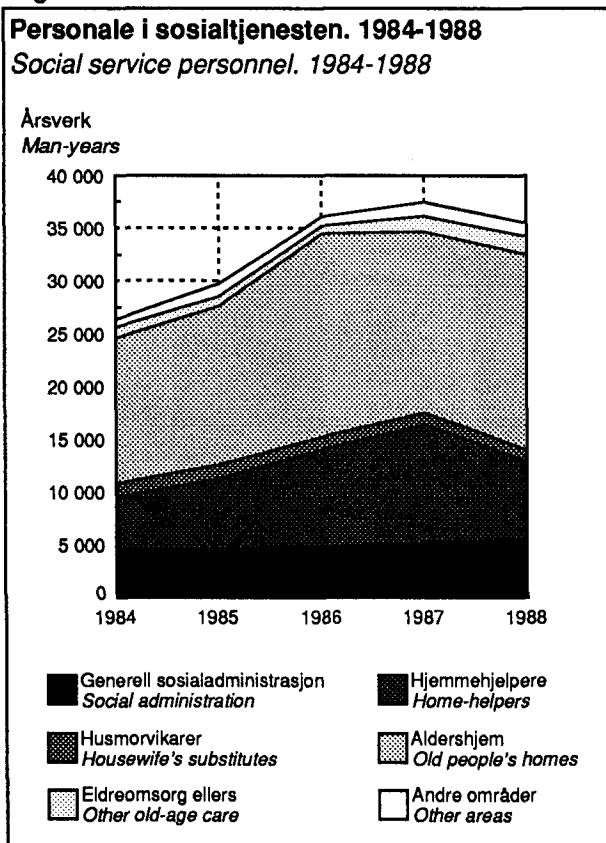
9.4. Geografiske forskjeller

I figur 9.2 gjengis en fordeling over utførte årsverk pr. 1 000 innbyggere i hvert fylke. I forhold til folketallet blir det utført flest årsverk i Oslo, med 14 pr. 1 000 innbyggere. Også Oppland og Sogn og Fjordane ligger høyt, med henholdsvis 10 og 11 pr. 1 000 innbyggere. Lavest ligger Akershus, Troms og Rogaland med 6 utførte årsverk pr. 1 000 innbyggere. I forhold til folketallet utføres det i de 3 sistnevnte fylkene med andre ord under halvparten så mange årsverk som i Oslo, Oppland og Sogn og Fjordane. Vi kan imidlertid ikke uten videre slutte av dette at det er snakk om store forskjeller i ressursbruk og -utnyttelse. En må også ta i betraktning at det kan være til dels store forskjeller mellom fylkene, både med hensyn til tallet på sosialhjelpsmottakere og mottakere av ulike andre hjelpeordninger.

Både husmorvikarer og hjemmehjelpere er oftest ansatt i deltidstillinger. Som nevnt utfører hver hjemmehjelper i gjennomsnitt 602 timer, og dette er nokså likt i de aller fleste av fylkene. Unntakene er Oslo, Hordaland, Rogaland og Vestfold som ligger noe høyere.

Større fylkesvise forskjeller finner en hos husmorvikarene, der dette varierer fra vel 600 timeverk pr.

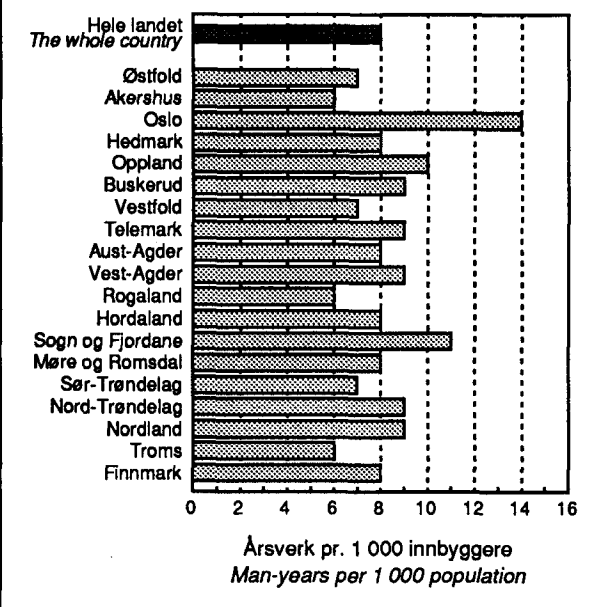
Figur 9.1

Figur 9.2

Personale i sosialtjenesten pr. 1 000 innbyggere. Fylke. 1988

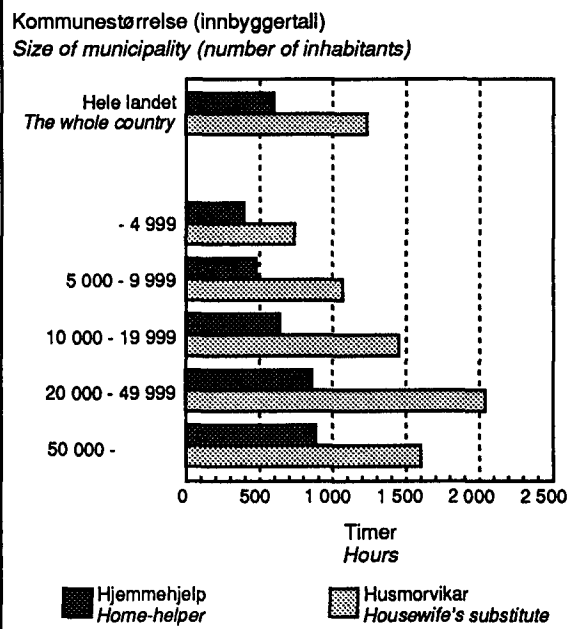
Social service personnel per 1 000 population. County. 1988

Figur 9.3

Timer pr. hjemmehjelper og husmorvikar. Kommunestørrelse. 1988

Hours per home-helper and housewife's substitute. Size of municipality. 1988

husmorvikar i Nord-Trøndelag, til nærmere 2 000 timeverk i Rogaland. Dette tilsvarer mer enn et årsverk pr. husmorvikar, og noe av forklaringen på det er at timeverktallet pr. husmorvikar og hjemmehjelper baserer seg på det totale antall timeverk utført i løpet av året, fordelt på de ansatte ved utgangen av året. Personer som har vært engasjert for et kortere tidsrom i løpet av året vil derfor utføre timeverk som vil regnes med for de som fremdeles er ansatt ved slutten av året. Vi kjenner ikke til omfanget av slike kortere engasjementer, men til en viss grad vil dette kunne føre til at timeverktallet pr. ansatt blir høyere enn det i realiteten er.

Det kan være grunn til å tro at det først og fremst er de små kommunene som engasjerer husmorvikarer og hjemmehjelpere i små stillingsandeler. Dette kommer klart til uttrykk i figur 9.3, der vi ser en jevn økning i antall timeverk pr. husmorvikar og hjemmehjelper jo høyere innbyggertall en kommune har. (Det at de største kommunene har færre timeverk pr. husmorvikar enn de nest største kommunene, skyldes trolig delvis mangelfulle opplysninger fra noen av de største kommunene.)

Det at mindre kommuner gir færre timer pr. ansatt enn større kommuner, kan trolig tilskrives bruken av pårørende som hjemmehjelpere og husmorvikarer. For eksempel utfører pårørende 15-16 prosent av timeverkene i hjemmehjelpen i Nord-Trøndelag og Sogn og Fjordane, mens det tilsvarende tallet i Oslo er mindre enn 1 prosent. I de øvrige fylkene ligger dette tallet i hovedsak mellom 5 og 10 prosent. Disse forskjellene kommer enda tydeligere fram hvis vi ser på denne andelen innenfor kommunene gruppert etter størrelse. I de minste kommunene er mer enn 31 prosent av hjemmehjelperne pårørende, mens de utfører vel 17 prosent av timeverkene (figur 9.4). Begge disse andelene avtar med økende kommunestørrelse. Det vil kunne være rimelig å anta at det i de fleste tilfelle der pårørende brukes som hjemmehjelp, yter hjelperen tjenester kun til én person, og vil derfor utføre færre timer enn de øvrige hjelperne. Dette vil kunne forklare hvorfor de pårørende utgjør 22 prosent av hjemmehjelperne, mens de utfører bare 8 prosent av timeverkene.

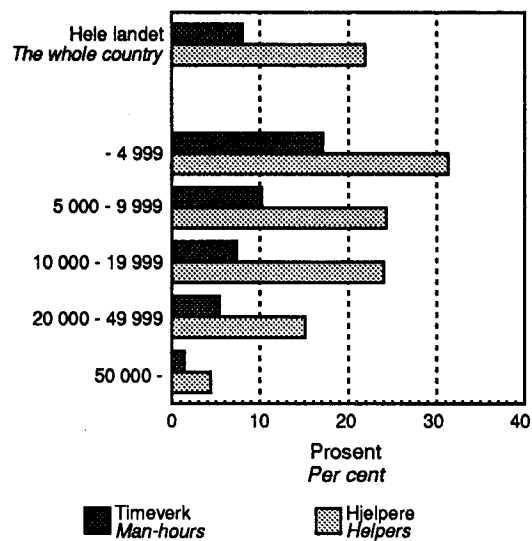
Figur 9.4

**Pårørende som hjemmehjelpere. Andel av utførte timeverk og hjelpere. Kommune-
størrelse. 1988**

*Relatives as home-helpers. Percentage of man-
hours and helpers. Size of municipality. 1988*

Kommunestørrelse (innbyggertall)

Size of municipality (number of inhabitants)

Tabell 9.1. Personale i sosialtjenesten. Fylke. 1984-1988 *Social service personnel. County. 1984-1988*

Fylke County	I alt Total	Generell sosial- admini- strasjon Social admini- stration	Hjemme- hjelp Home- help	Husmor- vikar House- wife's substi- tute	Rene alders- hjem Old people's homes	Kombi- nerte institu- sjoner Combined insti- tutions	Eldre- omsorg ellers Other old-age care	Utekon- takt, opp- søkende virksomhet Detached youth workers	Andre områder Other areas	Personell pr. 1 000 innbyggere Social service personnel per 1 000 population
1984	26355	4393	5044	1337	3913	9871	1049	..	748	6
1985	29736	4539	6714	1337	4447	10559	927	..	1213	7
1986	36017	4743	9271	1238	4715	14516	728	176	630	9
1987	37432	5149	11216	1160	8279	8881	1441	169	1137	9
1988	35505	5473	7492	1030	8156	10362	1729	173	1090	8
1988										
Østfold	1613	289	404	37	180	515	124	11	53	7
Akershus	2556	436	499	78	331	1078	75	19	40	6
Oslo	6460	1076	1184	34	3053	-	640	16	458	14
Hedmark	1402	201	278	43	213	565	69	5	27	8
Oppland	1842	194	309	47	162	1018	17	3	91	10
Buskerud	2043	255	475	59	236	850	125	20	22	9
Vestfold	1395	278	336	45	121	503	45	10	57	7
Telemark	1388	183	367	40	228	497	36	3	35	9
Aust-Agder	740	105	123	25	174	283	17	3	9	8
Vest-Agder	1290	240	233	53	191	472	70	11	19	9
Rogaland	1964	353	713	95	265	240	222	29	47	6
Hordaland	3214	452	900	152	773	831	31	11	64	8
Sogn og Fjordane .	1187	112	136	41	183	682	13	-	20	11
Møre og Romsdal ..	1884	238	381	60	708	402	66	4	24	8
Sør-Trøndelag	1704	345	326	63	431	494	26	6	14	7
Nord-Trøndelag ...	1132	132	126	42	311	491	14	1	15	9
Nordland	2240	307	372	48	302	1071	66	13	62	9
Troms	893	173	208	41	174	223	51	5	18	6
Finmark	557	104	120	29	119	146	22	3	14	8

Tabell 9.2. Tallet på hjemmehjelpere, utførte timeverk og gjennomsnittlig timeverk. Fylke/kommune-
størrelse. 1988 *Number of home-helpers, man-hours worked and average man-hours.*
County/size of municipality. 1988

	Tallet på hjemmehjelpere <i>Number of home-helpers</i>		Tallet på timeverk <i>Number of man-hours</i>		Gjennomsnittlig timeverk <i>Average man-hours</i>	
	I alt <i>Total</i>	Av dette på rørende <i>Relatives</i>	I alt <i>Total</i>	Av dette utført av på rørende <i>Of which executed by relatives</i>	Pr. hjelper <i>Per home- helper</i>	Pr. innbygger 67 år og over <i>Per person 67 years and over</i>
Hele landet <i>The</i> <i>whole country</i>	34212	7484	20595820	1645241	602	34
FYLKE COUNTY						
Østfold	1614	287	1048979	62174	650	30
Akershus	2026	389	1277774	85559	631	31
Oslo	2361	4	2027175	1897	859	25
Hedmark	2299	621	1223987	125509	532	39
Oppland	2074	493	1142455	108821	551	39
Buskerud	2070	325	1237659	80523	598	37
Vestfold	1356	164	1092193	44509	805	39
Telemark	1432	369	905609	81190	632	35
Aust-Agder	1101	247	476300	57007	433	34
Vest-Agder	1381	385	552686	58914	400	29
Rogaland	1623	359	1347521	112235	830	34
Hordaland	2807	682	2403214	164248	856	43
Sogn og Fjordane	1432	466	580143	90260	405	34
Møre og Romsdal	2131	489	1099474	107016	516	31
Sør-Trøndelag	1787	359	921702	83167	516	26
Nord-Trøndelag	1692	507	674114	101548	398	36
Nordland	2865	745	1417306	148285	495	41
Troms	1613	429	835747	95202	518	48
Finnmark	548	164	331782	37177	605	43
KOMMUNESTØRRELSE						
Innbyggertall						
SIZE OF MUNICIPALITY						
Number of inhabitants						
- 4 999	10655	3332	4207848	719401	395	39
5 000 - 9 999	6937	1686	3343855	341069	482	33
10 000 - 19 999	6521	1564	4186346	310197	642	38
20 000 - 49 999	4276	646	3690123	201089	863	35
50 000 -	5823	256	5167648	73485	887	30

Tabell 9.3. Tallet på husmorvikarer, utførte timeverk og gjennomsnittlig timeverk. Fylke/kommune-
størrelse. 1988 *Number of housewife's substitutes, man-hours worked and average man-hours.*
County/size of municipality. 1988

	Tallet på husmorvikarer <i>Number of housewife's substitutes</i>		Tallet på timeverk <i>Number of man-hours</i>		Gjennomsnittlig timeverk <i>Average man-hours</i>	
	I alt <i>Total</i>	Av dette påførende <i>Relatives</i>	I alt <i>Total</i>	Av dette utført av påførende <i>Of which executed by relatives</i>	Pr. husmor- vikar <i>Per substi- tute</i>	Pr. innbygger 67 år og over <i>Per person 67 years and over</i>
Hele landet <i>The whole country</i>	1552	63	1923645	10152	1239	3
FYLKE COUNTY						
Østfold	38	-	63159	-	1662	2
Akershus	80	4	146988	1620	1837	4
Oslo	60	8	62075	1435	1035	1
Hedmark	71	2	76680	70	1080	2
Oppland	59	-	86072	164	1459	3
Buskerud	83	1	110359	15	1330	3
Vestfold	40	1	53704	303	1343	2
Telemark	74	10	75111	1048	1015	3
Aust-Agder	43	1	50979	695	1186	4
Vest-Agder	61	-	97247	500	1594	5
Rogaland	133	1	262375	410	1973	7
Hordaland	183	2	280404	255	1532	5
Sogn og Fjordane	63	1	59019	433	937	3
Møre og Romsdal	83	2	111270	561	1341	3
Sør-Trøndelag	140	3	108151	153	773	3
Nord-Trøndelag	132	6	80270	262	608	4
Nordland	93	14	76520	1404	823	2
Troms	61	-	68470	40	1122	4
Finnmark	55	7	54792	784	996	7
KOMMUNESTØRRELSE						
Innbyggertall						
SIZE OF MUNICIPALITY						
Number of inhabitants						
- 4 999	504	41	372142	4177	738	3
5 000 - 9 999	302	7	323252	1736	1070	3
10 000 - 19 999	282	7	408916	2544	1450	4
20 000 - 49 999	171	-	349525	-	2044	3
50 000 -	293	8	469810	1695	1603	3

10. Kostnader

10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester

Den relativt store økningen i antall mottakere av hjelp fra sosialetaten de senere år vil naturlig nok også gjenspeile seg i en økning i kommunenes sosialutgifter. Vi har tidligere sett at sosialtjenesten har mange oppgaver, og en kan derfor ikke bare konsentrere seg om kostnadene som er forbundet med økonomisk sosialhjelp, da dette utgjør bare en del av kommunenes totale driftsutgifter til sosialtjenesten. I tillegg til de ulike hjelpetiltak vil også lønns- og administrasjonsutgifter komme inn under sosialtjenestens driftsutgifter.

For å få en tilnærmet fullstendig oversikt over kommunenes brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, er det benyttet tall fra kommuneregnskapene. SSB innhenter også slike opplysninger på årsmeldingsskjemaet, men ettersom disse opplysningene innhentes tidlig på året, har kommunene anledning til å føre opp foreløpige tall. Kommuneregnskapstallene, som foreligger først ut på høsten, vil derfor ligge noe høyere enn tallene fra årsmeldingsskjemaet.

Vi har her skilt ut områdene barnevern, sosialhjelp, hjelpeordninger for hjemmene, tiltak for eldre, administrasjon og andre sosiale tjenester. Finansieringsutgifter og utgifter til nybygg og nyanlegg er holdt utenfor.

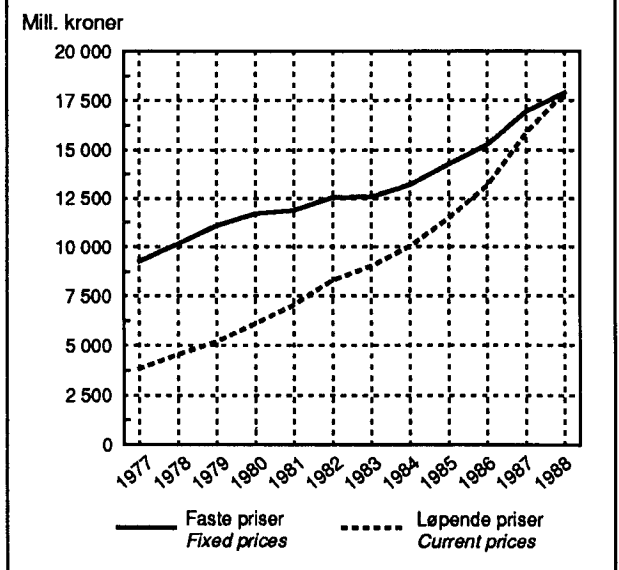
Når utgiftene skal sammenlignes over flere år, er det imidlertid et problem forbundet med området barnevern, der denne posten i kommuneregnskapene før 1983 også omfattet barnehager. Først fra og med 1983 ble barnehager skilt ut som egen post i kommuneregnskapene. For å kunne lage sammenlignbare tall

for hele perioden 1977 til 1988, er barnehager inkludert i noen av barnevernstallene som refereres i dette kapitlet. Dette betyr med andre ord at det som noen steder omtales som *barnevern* omfatter mer enn sosialetatens barnevernsarbeid, og at variasjoner i utgiftene til barnevern like gjerne kan skyldes variasjoner i driftsutgiftene til barnehager.

Kommunenes totale driftsutgifter til sosiale tjenester var i 1988 godt og vel 17,9 milliarder kroner. Herav utgjorde barnevern (uten utgifter til barnehager) vel 980 millioner, sosialhjelp vel 3,3 milliarder, hjelpeordninger for hjemmene omtrent 2,2 milliarder, og tiltak for eldre og funksjonshemmede i overkant av

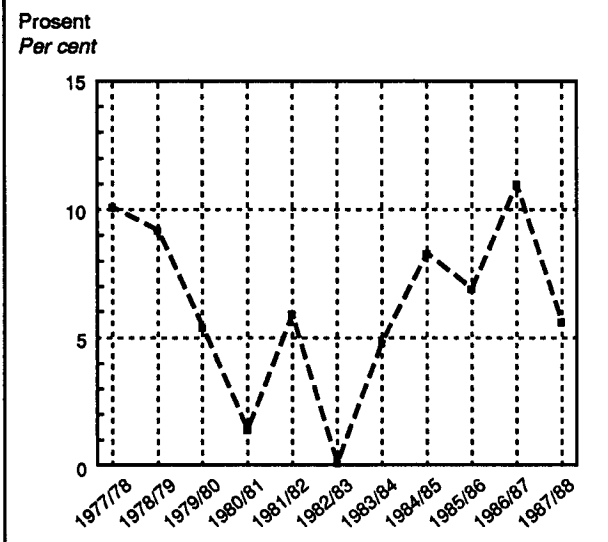
Figur 10.1

Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, faste og løpende priser. 1977-1988
Gross expenditure for social services, fixed and current prices. 1977-1988

Figur 10.2

Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester. Prosentendring fra foregående år. 1977/78-1987/88. Faste priser
Gross expenditure for social services. Change in per cent from preceding year. 1977/78-1987/88. Fixed prices

5 milliarder (se note 1, tabell 10.1). Andre sosiale tjenester utgjorde 1,3 milliarder, og administrasjonsutgiftene litt over 1,3 milliarder. De resterende 3,7 milliarder var utgifter til barnehager.

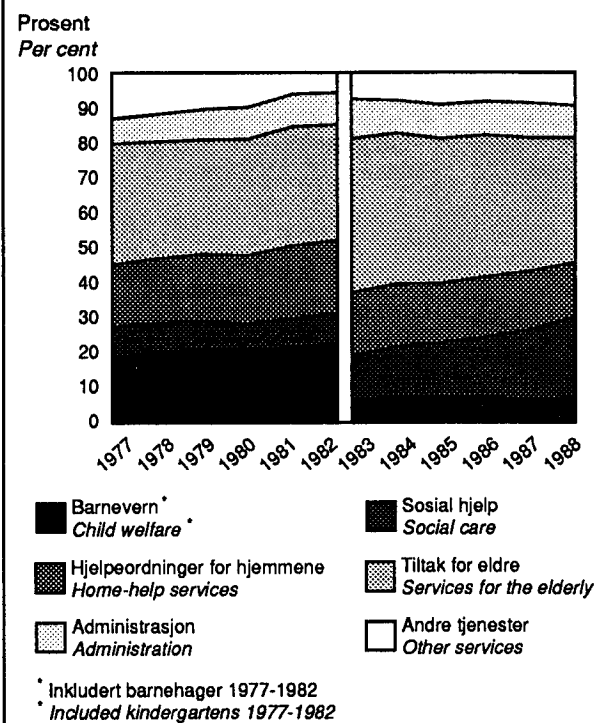
I 1977 var kommunenes totale driftsutgifter til sosiale tjenester under 4 milliarder. Dette betyr med andre ord at det har vært mer enn en firedobling av utgiftene fra 1977 til 1988. Hvis vi derimot ser denne utviklingen i forhold til den faktiske kroneverdien, var de totale utgiftene i 1977 litt over 9 milliarder 1988-kroner (figur 10.1).

Figur 10.2 gjengir de prosentvise endringer fra år til år i faste kroner. Her ser vi at det var en årlig vekst i driftsutgiftene på 9-10 prosent fra 1977 til 1978. Bortsett fra en økning til 6 prosent fra 1981 til 1982, sank veksten til under 1 prosent fra 1982 til 1983. Fra 1983 har det vært en økende vekst i driftsutgiftene. Fra 1987 til 1988 var denne veksten noe under 6 prosent. Den vekstraten vi ser i dag er med andre ord ikke høyere enn det den var på slutten av 1970-tallet.

Hvis vi ser på hvor stor andel de enkelte områder utgjør av brutto driftsutgifter, er det tiltak for eldre og sosial hjelp som svarer for størst andel av utgiftene,

Figur 10.3

Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, etter utgiftsområde. 1977-1988
Gross expenditure for social services, by purpose. 1977-1988

med henholdsvis 36 og 23 prosent av driftsutgiftene, mens utgifter til hjelpeordninger for hjemmene utgjør vel 16 prosent. Administrasjonsutgifter, utgifter til barnevern (barnehager ikke medregnet) og utgifter til andre tiltak svarer for minst andel av utgiftene, med henholdsvis 9, 7 og 9 prosent.

I figur 10.3 ser vi hvordan forholdet mellom de ulike områdene har endret seg i perioden 1977 til 1988. Her ser vi at utgiftene til sosial hjelp jevnt over utgjør en stadig større andel av de totale utgiftene. Barnevernets andel av utgiftene økte jevnt fram til 1982. Fra 1983 der barnehageutgiftene er utelatt, ser vi ikke lenger en slik økning, og dette kan tyde på at økningen fram til 1982 like gjerne kan skyldes en økning i utgiftene til barnehager.

Administrasjonsutgiftene har jevnt over ligget på 7 til 9 prosent i hele denne perioden, og viser ingen systematiske tendenser til verken økning eller reduksjon. Tiltak for eldre ser ut til å ha fått redusert sin andel jevnt siden 1983.

Hjelpeordninger for hjemmene hadde en gradvis økning i sin andel av utgiftene fram til 1982, da vi ser en markert nedgang i andelen, også når vi ser på de

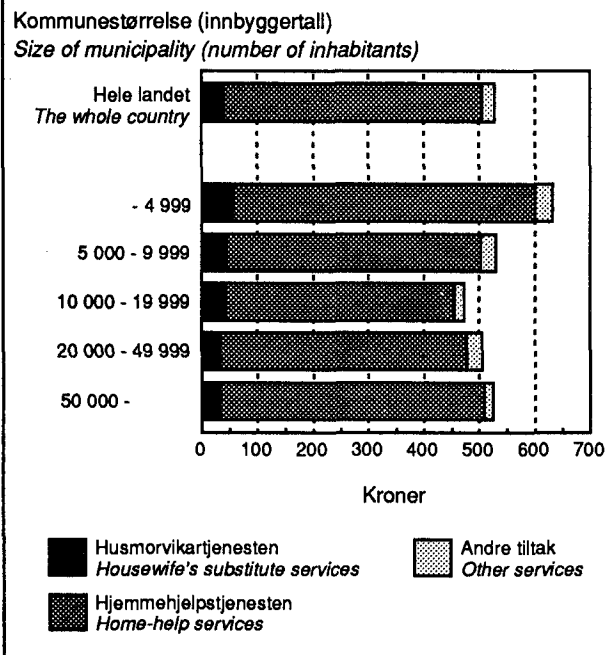
faktiske utgiftene. Sett i forhold til prisstigningen ble driftsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene redusert med nærmere 29 prosent fra 1982 til 1983, mens de øvrige områder hadde vekst i sine utgifter. I foregående avsnitt så vi at det var en tilnærmet nullvekst i utgiftene fra 1982 til 1983 når vi så utgiftene i forhold til prisstigningen, men etter som det bare var utgifter til hjelpeordninger for hjemmene som hadde reduksjon i utgiftene, vil det si at denne nullveksten skyldes en reell nedgang i driftsutgiftene for hjelpeordningene for hjemmene.

10.2. Driftsutgiftene fordelt på den enkelte innbygger

Her skal vi se nærmere på enkelte trekk ved utgiftene til områdene som er omtalt ovenfor. Statistikkgrunnlaget for de tall som gjengis her er hentet fra sosial-

Figur 10.4

Brutto driftsutgifter til hjelpeordninger for hjemmene pr. innbygger i ulike kommunestørrelser. 1988
Gross expenditure for home-help services per capita. Size of municipality. 1988

kontorenes årsmeldingsskjema, og kan derfor avvike noe fra tallene som ble gjengitt i avsnittet ovenfor.

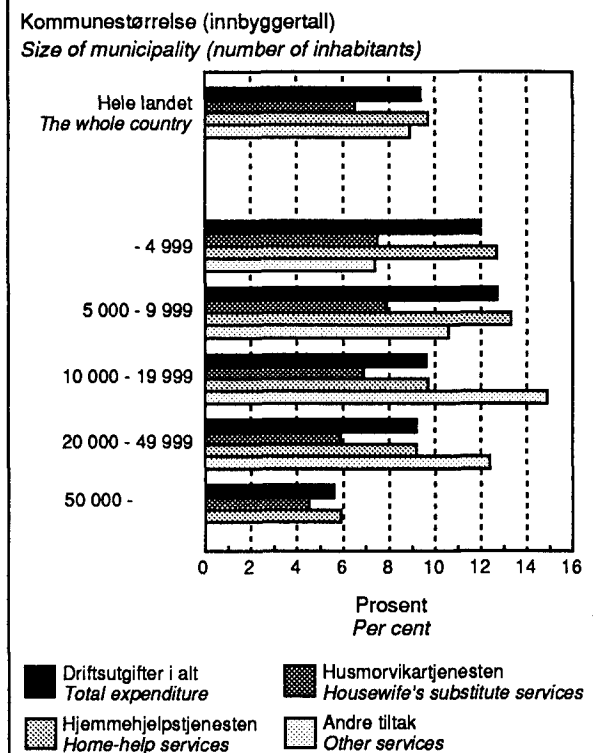
Kommunenes brutto driftsutgifter til hjelpeordninger for hjemmene var i 1988 rundt 2,2 milliarder kroner, som tilsvarer i gjennomsnitt rundt regnet 528 kroner pr. innbygger på landsbasis. Av dette går 40 kroner til husmorvikartjenesten, i overkant av 460 kroner til hjemmehjelpen, og 23 kroner til andre tiltak. I figur

10.4 er det beregnet tilsvarende tall for kommunene gruppert etter kommunestørrelse, og her ser vi at både for husmorvikartjenesten, hjemmehjelpen og andre tiltak, er utgiftene pr. innbygger høyere i mindre kommuner enn i større kommuner. Særlig uttalt er dette i de minste kommunene, der gjennomsnittsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene ligger mer enn 100 kroner høyere pr. innbygger enn i de største kommunene. Det er vanskelig å si eksakt hva dette skyldes, men som vi har sett i de foregående kapitler, ytes det hjelp til en større andel av den eldre befolkningen i de små kommunene, samtidig med at det også er flere hjelpere og flere timeverk pr. mottaker i de små kommunene. Dette innebærer med andre ord

Figur 10.5

Andel av driftsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene dekket av egenandeler. Kommunestørrelse. 1988

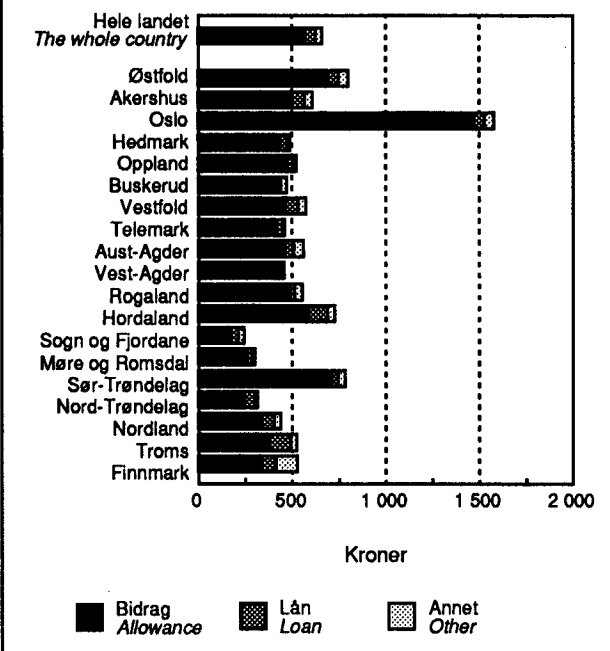
Percentage of expenditure for home-help services covered by the recipients. Size of municipality. 1988

at de lavere utgiftene pr. innbygger i større kommuner ikke nødvendigvis har sammenheng med en mer rasjonell og effektiv drift, men heller at det i små kommuner satses mer på hjemmebasert omsorg enn i de større kommunene.

Figur 10.6

Utgifter til sosialhjelp pr. innbygger. Fylke. 1988
Social care expenditure per capita. County. 1988

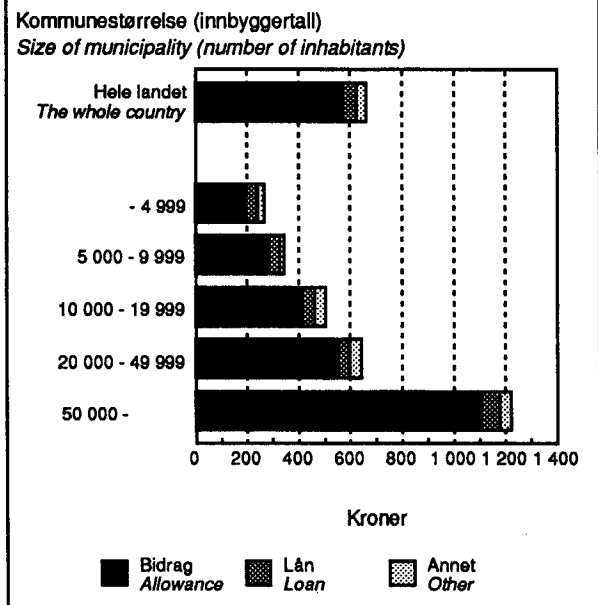
De utgiftene som er oppgitt her er brutto utgifter som kommunene har til hjelpeordninger for hjemmene. På landsbasis dekkes i overkant av 9 prosent av disse driftsutgiftene av egenandeler. Av utgiftene til husmorvikarer dekkes vel 7 prosent, mens det tilsvarende tallet for hjemmehjelpstjenesten og andre tiltak er henholdsvis 8 og 9 prosent. Hvis vi ser på hvor stor andel av utgiftene som dekkes av egenandeler beregnet etter kommunestørrelse, er det også her visse interessante trekk. Som vi ser i figur 10.5 er det en sammenheng mellom kommunestørrelse og andel av driftsutgiftene som dekkes av egenandeler, der 12 prosent av driftsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene dekkes av egenandeler i de minste kommunene, mens dette tallet for de største kommunene er under 6 prosent. Samme tendens ser vi både for husmorvikartjenesten og hjemmehjelpstjenesten. Det kan tenkes at hjelpeordningene for hjemmene i større kommuner er utbygd i så liten grad, at det bare er de aller svakeste og dårligst økonomisk stilte som får tilbud om slik hjelp, og at det derfor er såpass liten andel av utgiftene som dekkes av egenandeler.

Utgiftene til økonomisk sosialhjelp, tilsvarer 662 kroner pr. innbygger på landsbasis (figur 10.6). I de aller fleste fylkene ligger utgiftene pr. innbygger like i underkant av landsgjennomsnittet. Særlig lavt ligger utgiftene i Sogn og Fjordane med bare 244 kroner pr. innbygger. Også Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag ligger lavt, henholdsvis 303 og 316 kroner pr. innbygger. Oslo skiller seg ut med utgifter som ligger langt over landsgjennomsnittet, 1 577 kroner pr. innbygger.

Figur 10.7

Utgifter til sosialhjelp pr. innbygger i ulike kommunestørrelser. 1988

Social care expenditure per capita. Size of municipality. 1988

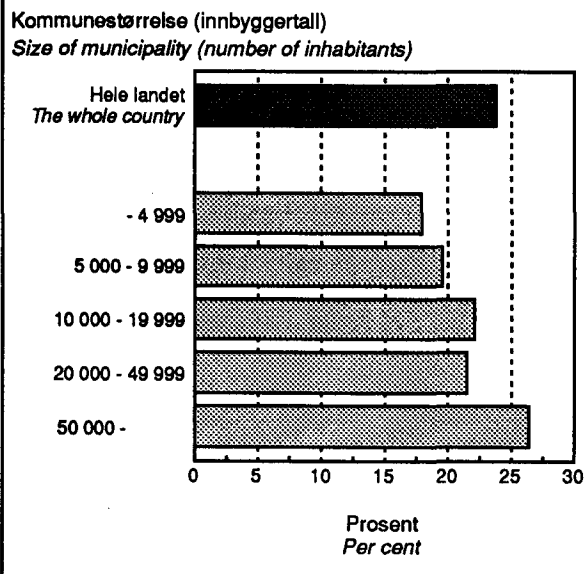

Hvis vi ser på utgiftene pr. innbygger i kommunene gruppert etter kommunestørrelse, er bildet det motsatte av det som kom fram når vi så på hjelpeordninger for hjemmene, nemlig at det er de største kommunene som har størst utgifter pr. innbygger når det gjelder økonomisk sosialhjelp (figur 10.7). Utgiftene til sosialhjelp utgjør i de minste kommunene under 270 kroner pr. innbygger, mens det tilsvarende tallet for de største kommunene er over 1 200 kroner. Særlig stort sprang er det mellom kommuner med 20 000-49 999 innbyggere, og kommuner med 50 000 innbyggere og over. Dette skyldes i stor grad at Oslo kommer inn i denne gruppen, og som vi så ovenfor ligger Oslos utgifter nær 3 ganger så høyt som landsgjennomsnittet, og vil derfor veie tungt i denne gruppen.

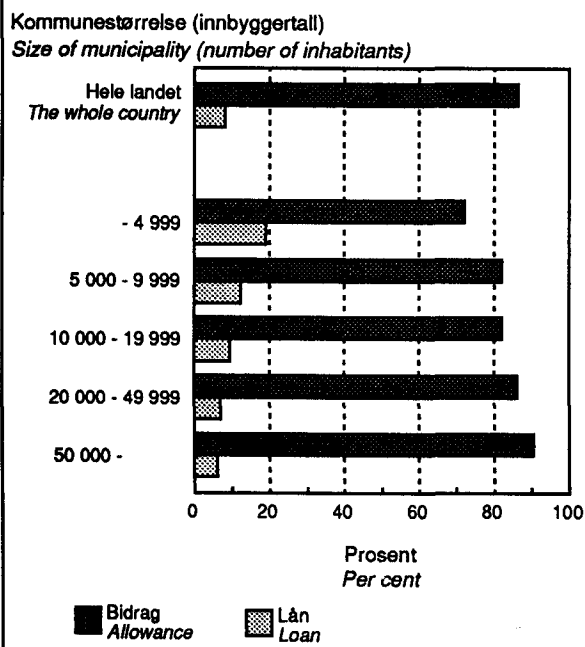
Selv om vi ser tendenser til at høye utgifter til sosialhjelp er mer et byfenomen, må vi også ta i betraktning at store kommuner og byer har eller kan ha visse

Figur 10.8

Andel av økonomisk bidrag ytt til flyktninger og asylsøkere i ulike kommunestørrelser. 1988
Percentage of economic assistance paid to refugees and asylum applicants. Size of municipality. 1988

Figur 10.9

Andel av brutto driftsutgifter til sosialhjelp utbetalt som bidrag og lån i ulike kommunestørrelser. 1988
Percentage of gross expenditure paid as allowance or loan. Size of municipality. 1988

trekk som kan forklare slike fenomener, høyere boutgifter og leveomkostninger generelt. I de lavere aldersgrupper utgjør enslige en større andel av befolkningen i de store byene enn i andre kommuner. I kapittel 3 så vi at de yngre utgjorde en større andel av mottakerne av økonomisk hjelp enn de eldre, og likedan at enslige utgjorde en større andel enn gifte og samboende. Dette kan være noe av forklaringen på de høye utgiftene i større kommuner.

Det er også viktig å være klar over at kommuner med mange flyktninger og asylsøkere vil ha relativt høye utgifter til sosialhjelp til denne gruppen. Naturlig nok vil større kommuner ta imot flere flyktninger og asylsøkere enn mindre kommuner, og av den grunn få høyere utgifter. På årsmeldingsskjemaet oppgis hvor mye av utbetalt økonomisk hjelp som gikk til flyktninger og asylsøkere, og som staten refunderer. Av de totale utbetalingene til økonomisk bidrag i 1988, gikk i gjennomsnitt 24 prosent til flyktninger og asylsøkere. Denne andelen er over 26 prosent i de største kommunene, og reduseres gradvis til under 18 prosent for de minste kommunene (figur 10.8). Også dette er med på å forklare noe av de høyere utgiftene i større kommuner. Denne forskjellen var betydelig større i 1987, og dette kan skyldes at utplasingen av flyktningene og asylsøkerne er kommet godt i gang, slik at også mindre kommuner har fått et større innslag av denne gruppen.

Økonomisk sosialhjelp kan gis både i form av lån og bidrag, og som nevnt i kapittel 3 er det, med få unntak, små forskjeller fra fylke til fylke hvorvidt stønad utbetales som lån eller bidrag. Vi har også sett at det først og fremst er for økonomisk hjelp at det er store forskjeller etter kommunestørrelse, og det kan derfor være interessant å se hvorvidt dette kan ha sammenheng med om stønad utbetales som lån eller bidrag. I figur 10.9 ser vi hvor stor andel av brutto driftsutgifter til sosialhjelp som utgjøres av lån eller bidrag i kommunene gruppert etter kommunestørrelse. For hele landet utgjør økonomisk bidrag i overkant av 86 prosent av brutto driftsutgifter til sosial hjelp, mens lån utgjør 8 prosent. (Resten, vel 6 prosent, omfatter blant annet betaling til støttekontakter og utgifter til privat pleie.) Sett i forhold til kommunestørrelse utgjør bidrag 71 prosent av utgiftene i de minste kommunene, og over 90 prosent i de største kommunene. Lån derimot, utgjør over 19 prosent av utgiftene i de minste kommunene, men bare 6 prosent i de største kommunene. Vi vet lite om i hvilken grad slike lån blir tilbakebetalt, men forutsatt at dette skjer i stor grad, vil da de største kommunene også her få større nettoutgifter enn de minste kommunene.

Tabell 10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester (kommuneregnskapets hovedkapittel 1.4).
1977-1988. 1 000 kr Gross expenditure for social services (municipal accounts). 1977-1988.
1 000 kroner

År Year	I alt ¹ Total ¹	Barneomsorg Child welfare		Sosial- hjelp Social care	Hjelpeord- ninger for hjemmene Home-help services	Tiltak for eldre ¹ Services for the elderly ¹	Admini- strasjon Admini- stration	Andre tiltak Other services	
		I alt Total	Barnevern Children under pro- tection						Barnehager Kinder- gartens
1977 ...	3833442	704384	338307	679462	1333856	276218	501215
1978 ...	4565245	889197	393667	853898	1518000	370556	539927
1979 ...	5228845	1070624	428293	1004194	1719535	447236	558963
1980 ...	6106383	1232553	475653	1194798	2039827	555661	607891
1981 ...	7036489	1500921	567320	1470813	2408484	660748	428203
1982 ...	8308528	1825710	750099	1736090	2776864	750995	468770
1983 ...	9011615	2159277	464226	1695051	911723	1345620	3220122	817275	557598
1984 ...	10039681	2450501	559056	1891445	1194423	1467934	3510516	777419	638888
1985 ...	11489041	2766418	644874	2121544	1462301	1603712	3899980	895031	861599
1986 ...	13166680	3237891	760606	2477285	1831344	1847289	4324758	1048789	876609
1987 ...	15889488	4048743	769261	3279482	2530530	2134826	4829259	1249587	1096543
1988 ...	17903157	4699912	983593	3716319	3299179	2200830	5048072	1332185	1322979

¹ Fra 1988 kan kommunene velge om de vil føre utgifter til kombinerte alders- og sykehjem på kommuneregnskapets hovedkapittel 1.3 (helsetjenester) eller 1.4 (sosiale tjenester). I denne tabellen er imidlertid alle utgifter til kombinerte institusjoner regnet med under tiltak for eldre (1.45). I den offisielle statistikken over kommuneregnskapet fra og med 1988 er derimot alle utgifter til kombinerte institusjoner samlet i kapittel 1.3.

¹ Since 1988 the municipalities are free to post expenditures for combined institutions under main chapter 1.3 (health services) or 1.4 (social services). In this table all expenditures for combined institutions are included in services for the elderly (1.45). In the official statistics of municipal accounts, however, all expenditures for combined institutions are included in main chapter 1.3.

Tabell 10.2. Brutto driftsutgifter til ulike hjelpeordninger for hjemmene, og driftsutgifter dekket av egenandeler. Fylke/kommunestørrelse. 1988. 1 000 kr *Gross expenditure for different home-help services, and expenditure covered by the recipients. County/size of municipality. 1988. 1 000 kroner*

	I alt Total		Husmorvikar- tjeneste <i>Housewife's sub- stitute service</i>		Hjemmehjelp <i>Home-help service</i>		Andre tiltak <i>Other services</i>	
	Brutto drifts- utgifter <i>Gross ex- penditure</i>	Egen- andeler Covered <i>by the recipients</i>	Brutto drifts- utgifter	Egen- andeler	Brutto drifts- utgifter	Egen- andeler	Brutto drifts- utgifter	Egen- andeler
Hele landet <i>The whole country</i>	2230827	210085	168739	11017	1962674	190455	96324	8613
FYLKE <i>COUNTY</i>								
Østfold	127185	11566	5737	209	117397	10813	4051	543
Akershus	158292	15609	14823	942	138002	14087	5467	580
Oslo	231092	10192	5047	419	204238	9770	18718	4
Hedmark	119193	12250	8261	501	109710	11700	1222	49
Oppland	103150	11429	6827	485	92462	10756	3860	188
Buskerud	135286	7338	11953	338	118906	6549	4427	452
Vestfold	115325	12264	6450	264	103042	11312	5833	688
Telemark	93917	10343	6656	668	82178	9526	5082	150
Aust-Agder	52995	7071	5124	390	45329	6467	2543	214
Vest-Agder	74434	11086	8664	625	64258	10111	1511	350
Rogaland	153007	9907	16275	1587	127227	7444	9505	875
Hordaland	248464	16857	24854	1140	219257	15519	4353	198
Sogn og Fjordane	56360	8134	6121	639	49162	7472	1076	23
Møre og Romsdal	116694	18974	9598	1052	102549	17499	4547	423
Sør-Trøndelag	122747	14843	5046	384	110368	13572	7333	887
Nord-Trøndelag	71670	9786	6483	548	60078	8723	5109	515
Nordland	139984	14887	8815	407	124483	13095	6686	1385
Troms	78664	6147	7301	259	67528	5037	3835	851
Finnmark	32369	1401	4703	159	26499	1003	1168	239
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggertall								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Number of inhabitants								
- 4 999	422675	50527	36949	2756	364602	46202	21124	1570
5 000 - 9 999	371375	47159	31515	2480	320262	42595	19599	2083
10 000 - 19 999	424553	40956	37968	2602	371075	36045	15509	2309
20 000 - 49 999	403243	37107	25413	1509	356455	32950	21374	2647
50 000 -	608981	34337	36895	1671	550279	32662	18718	4

Tabell 10.3. Brutto driftsutgifter til sosialhjelp, etter fylke/kommunestørrelse. 1988. 1 000 kr Gross expenditure for social care, by county/size of municipality. 1988. 1 000 kroner

	Bidrag Allowance					Brutto driftsutgifter pr. 1 000 innbyggere Gross expenditure per 1 000 population	
	I alt Total	I alt Total	Til flyktninger og asylsøkere For refugees and asylum applicants	Lån Loan	Annet Other	I alt Total	Ikke medregnet utgifter til flyktninger og asylsøkere Not including expenditure for refugees and asylum applicants
Hele landet The whole country	2792753	2413221	574698	227781	151592	662	526
FYLKE COUNTY							
Østfold	190243	163581	30820	14031	12632	800	670
Akershus	249892	203998	52328	28559	17336	609	481
Oslo	715571	665848	154926	27089	22634	1577	1236
Hedmark	91430	81369	28031	6736	3325	489	339
Oppland	95822	86802	19937	5794	3226	525	416
Buskerud	106306	94390	23110	4950	6965	473	370
Vestfold	112832	91563	11377	12902	8368	575	517
Telemark	75249	68349	23666	4970	1929	461	316
Aust-Agder	54143	44392	4087	4716	5035	561	518
Vest-Agder	65972	59511	10181	3888	2574	460	389
Rogaland	183657	163570	51460	7826	12262	552	397
Hordaland	296930	239750	76938	41901	15279	728	539
Sogn og Fjordane	25898	18667	5051	3860	3370	244	196
Møre og Romsdal	72135	62552	10160	6313	3269	303	260
Sør-Trøndelag	195491	177203	48053	8548	9581	783	591
Nord-Trøndelag	40006	31422	5766	6364	2220	316	270
Nordland	105090	80668	7860	15861	8561	439	406
Troms	77136	54930	10328	17639	4567	526	455
Finnmark	38950	24657	619	5834	8459	529	521
KOMMUNESTØRRELSE Innbyggertall SIZE OF MUNICIPALITY Number of inhabitants							
- 4 999	177947	128355	22965	33860	15573	267	232
5 000 - 9 999	241620	198071	38674	30041	13509	346	290
10 000 - 19 999	452424	371191	82194	42426	38807	504	413
20 000 - 49 999	513510	442871	95239	35987	34652	642	523
50 000 -	1407253	1272734	335627	85467	49051	1220	929

Kommunens navn	Ar
----------------	----

Journal nr.	Fødselsnr. (11 siffer)			Kjønn
1	Navn, alder, bopel			M ☐ K ☐
2	Klient siste år	Bostedskommune	Sivilstand	
3	Barn under 18 år			
4	Familieforhold for klienter under 18 år			
5	Statsborgerskap		Trygd/pensjon	
6	Viktigste kilde til livsopphold		7	
8	Arbeidssituasjon		9	

10	Saksområde				
11	Samarbeidsinstans				

12	Grunnlag for tiltak etter barnevernloven, edruskapsloven og lov om Fylkeskomm. ansvar for alkoholinst. sosialomsorgsloven				
13	Tiltak				
14	Første tiltak				
15	Særskilte vedtak				
16	Økonomisk sosialhjelp i året				
17	Tiltak pr. 31.12.				

SOSIALSTATISTIKK 1988

Rettledning for utfylling av årsmelding

HELSE- OG SOSIALSTYRET - UNDERUTVALG

Helse- og sosialstyret med eventuelle underutvalg er folkevalgte organer som sosialadministrasjonen er sekretariat for.

Alle typer sosiale utvalg som kommunen har (ikke barnehagenemnder) skal registreres. Hvis det har vært endringer i utvalgsstrukturen i løpet av året, er det situasjonen ved utgangen av året som skal registreres.

Tallet på saker. En sak skal telles med hver gang utvalget har fattet vedtak. Rene helsesaker føres ikke opp.

Klientsaker etter sosiallovene omfatter saker om klienter etter lov om sosial omsorg, barnevernloven og lov om edruskapsvern.

Andre klientsaker omfatter alle andre saker om klienter som helse- og sosialstyret/utvalget har behandlet, f.eks. bostøttesaker, boligutbedringssaker, saker om telefонтilskudd e.l.

Plan- og budsjettsaker omfatter saker etter plan- og bygningsloven, plan- og forsøksloven, saker som gjelder arbeid med barne- og ungdomsplan for kommunen, og budsjett- og økonomisaker.

Andre saker omfatter saker som helse- og sosialstyret/utvalgene har behandlet, men som ikke kan plasseres i noen av kategoriene ovenfor, f.eks. personal- og administrasjonssaker.

PERSONALE OG STILLINGER

Alle ansatte i kommunal sosialtjeneste skal registreres, både heltids- og deltidsansatte. Det samme gjelder de ansatte i fylkeskommunale alders- og sykehjem som ligger i kommunen. Deltidsansatte regnes om til heltidsansatte. Personer som arbeider på time- eller oppdragskontrakt skal ikke regnes med her. (Se under hjelpeordninger for hjemmene).

Eksempel:

	Tallet på personer		Deltidsansatte omregnet	Totalt personell
	Hel-tid	Del-tid		
	a	b	c	d=a+c
Sosialkontoret har følgende personer ansatt:				
En sosialsjef i hel stilling	1			1,00
En kurator i hel stilling	1			1,00
En hjemkonsulent i to tredjedels stilling		1	0,67	0,67
En kontorfullmektig i hel stilling	1			1,00
En kontorassistent i halv stilling		1	0,50	0,50
Generell sosialadministrasjon i alt ...	3	2	1,17	4,17

Alle budsjetterte stillinger skal regnes med i tallet på stillinger, også eventuelle ubesatte stillinger og deler av stillinger som ikke er fullt besatt. Hvis sosialkontoret i eksemplet har en ubesatt kuratorstilling, og hjemkonsulentstillingen er budsjettert som en hel stilling, har kontoret i alt 5,50 stillinger.

Generell sosialadministrasjon/sosialt arbeid omfatter sosialadministrasjonen. Også hjemkonsulenter tas med her. Utekontakter og stillinger for oppsøkende virksomhet skal ikke tas med her, men føres for seg.

Personer/stillinger felles for helse- og sosialtjenesten: Eksempler på slike stillinger kan være helse- og sosialsjef og økonomikonsulent.

Kombinerte alders- og sykehjem: Alle stillinger på institusjonen føres opp.

Andre områder: Her skal stillinger innen hjelpeordninger for hjemmene føres opp, bortsett fra husmorvikartjeneste og hjemmehjelp. Eks.: Ambulerende vaktmester. Også stillinger innen andre områder som ikke er spesifisert ovenfor, føres her.

SOSIAL OMSORG

Sak: Bortsett fra råd- og veiledningsaker skal en sak telles med hver gang det blir fattet et vedtak, enten i helse- og sosialstyret/utvalget eller av sosialkontoret (administrative vedtak). Vanlig opptak til barnehage etter "lov om barnehager mv." skal ikke telles med i tallet på saker. Søknad om friplass i barnehage som behandles etter lov om barnevern eller lov om sosial omsorg, skal derimot telles med under klientsaker.

Saker med administrative vedtak: Saker hvor avgjørelsesmyndigheten er delegert fra helse- og sosialstyret til sosialkontoret.

Andre saker: Her føres saker etter sosialomsorgslovens § 3.5, § 3.6, § 4 og § 17.

Saker med bare råd og veiledning omfatter klientsaker der det bare er gitt råd og veiledning, uten at der er fattet vedtak om iverksetting av noe tiltak. Det er kun råd og veiledning etter § 2 i lov om sosial omsorg som skal registreres, ikke veiledning etter forvaltningsloven eller andre lover. Tilfeldige henvendelser over telefon eller ved kontorets ekspedisjon skal ikke regnes med. Registrering av opplysninger om klienter som utelukkende får råd og veiledning er frivillig for sosialkontorene.

Brutto driftsutgifter til sosialhjelp: Her føres utgifter i forbindelse med økonomisk hjelp til sosialhjelpsklienter. Lønnsutgifter til ansatte ved sosialkontoret føres ikke opp. Som "trygdeforskudd" regnes sosialhjelp til personer som venter på resultat av en trygdesøknad. Alle utgifter under 1.42 som ikke er bidrag eller lån til klienter, tas med under "annet". Dersom kommunens regnskap ikke er godkjent, kan foreløpige tall føres opp.

EDRUSKAPSVERN

Innleggelse etter søknad fra kommunene i vernehjem, tilsynshjem eller annen institusjon. Her registreres vedtak om innleggelse i vernehjem eller tilsynshjem fattet etter lov om fylkeskommunenes ansvar for alkoholinstitusjonene, og andre saker som gjelder søknad om innleggelse i institusjon for misbrukere av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler.

Vedtak om tvangsinnleggelse i institusjon: Vedtak om undersøkelse, behandling eller kur på sykehus etter lov om edruskapsvern, § 6a, eller vedtak om anbringelse på kursted etter § 7 i samme lov.

Vedtak om fengslig forvaring: Vedtak etter lov om edruskapsvern, § 9, siste ledd.

Henlagte saker i edruskapsvernet omfatter blant annet saker der personer er meldt til helse- og sosialstyret/edruskapsutvalget av politiet eller andre uten at noe behandlingstiltak blir satt i verk.

Brutto driftsutgifter til edruskapsvern omfatter ikke utgifter til institusjonsdrift. Lønnsutgifter til ansatte ved sosialkontoret skal heller ikke regnes med. Dersom kommunens regnskap ikke er godkjent, kan foreløpige tall føres opp.

BARNE- OG UNGDOMSVERN

Barnevernloven § 17: Her registreres hvor mange barn sosialkontoret i løpet av året har fått melding om, eller på annen måte fått kjennskap til, som er i en risikosituasjon (som beskrevet i barnevernlovens § 16 a-d), og som det pr. 31/12 ikke er foretatt undersøkelse om etter § 17.

Henlagte saker i barne- og ungdomsvernet omfatter alle saker der det er vedtatt at det ikke skal iverksettes noe barnevernstiltak. Det omfatter også saker som tilbakeføres til påtalemyndigheten uten at noe barnevernstiltak settes i verk. Se § 58 i lov om barnevern.

Tilsyn med barn: Her skal tas med barn som er satt bort av private eller annet helse- og sosialstyre/barnevernsutvalg og som helse- og sosialstyret fører tilsyn med.

Brutto driftsutgifter til barnevern omfatter ikke utgifter til barnehager eller drift av barnevernsinstitusjoner. Lønnsutgifter til ansatte ved sosialkontoret skal heller ikke regnes med. Dersom kommunens regnskap ikke er godkjent, kan foreløpige tall føres opp.

Generelt forebyggende arbeid omfatter forebyggende arbeid for barn og ungdom (f.eks. bygging av lekeplasser, ungdomsklubber o.l.), men ikke forebyggende tiltak overfor enkeltpersoner etter § 18 i lov om barnevern. Utgifter til oppsøkende arbeid skal ikke føres opp under "generelt forebyggende arbeid", men i egen rubrikk.

TILTAK FOR ELDRE OG FUNKSJONSHEMMEDE

Aldershjem. Heldøgnsinstitusjon med full kost og noe hjelp og tilsyn for eldre. Både kommunale institusjoner og privateide institusjoner som er tatt med i kommunens helse- og sosialplan regnes med. I tilfelle der to

eller flere kommuner disponerer plasser i en eldreinstitusjon, skal kommunen bare registrere de plassene den selv disponerer.

Kombinerte alders- og sykehjem. Aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem som ligger i kommunen eller som kommunen eier og disponerer, skal registreres.

Kommunale boliger med heldøgnservice er boliger der beboerne har adgang til service døgnet rundt. Servicen omfatter både praktisk og personlig hjelp til avtalte tider og muligheter til hjelp ved akutte behov. Tallet på boliger (leiligheter) og beboere skal registreres.

Aldersboliger/trygdeboliger. Her registreres boliger tilpasset uføre og eldre, og som er inkludert i kommunens helse- og sosialplan. Hvis boligen har heldøgnservice (se ovenfor), skal den telles som servicebolig og ikke som vanlig aldersbolig/trygdebolig.

Servicesenter for eldre og/eller funksjonshemmede (helse- og velferdssentral, eldre-senter, aktivitetshus) er et dagsenter som er åpent for alle eldre og/eller funksjonshemmede i et område minst en dag i uken, og som har tilbud om flere aktiviteter, f.eks. kafeteria, fotpleie, trim, kurs, utflukter. Virksomheten kan være knyttet til en institusjon eller aldersbolig, men hvis tilbudet ikke er åpent for andre enn de som bor i institusjonen eller aldersboligen, skal den ikke regnes som servicesenter.

Støttekontakt. Alle mottakere av støttekontakt skal registreres, unntatt mottakere av støttekontakt som er opprettet etter vedtak med hjemmel i lov om barnevern.

HJELPEORDNINGER FOR HJEMMENE

Tallet på hjem som har fått hjelp fordelt etter husholdningstype: Hjem som kan beskrives etter flere husholdningstyper, klassifiseres ut fra den person som anses som mest hjelpetrengende.

Uføre omfatter uførepensjonister og funksjonshemmede.

Tallet på timeverk/tallet på hjelpere: Både fast ansatte og timebetalte hjelpere skal regnes med. Antall timeverk for hele statistikkåret skal føres opp. All tid som helperne får betalt for skal regnes med, også reisetid, ferie og sykefravær. Hvis sosialkontoret mangler oversikt over personalets timeverk på årsbasis, kan timeverket for heltidsansatte settes til 1 750 timer, og timeverket for deltidsansatte utregnes i forhold til dette.

Avlastningstiltak omfatter kommunalt organiserte avlastningstiltak. Enkeltstående tilfeller av avlastningshjelp med bruk av husmorvikar eller hjemmehjelp som tildeles etter vanlig behovsvurdering, anses som en del av den alminnelige husmorvikar- eller hjemmehjelps- virksomheten.

Ambulant døgnservice er et tilbud til dem som trenger personlig hjelp til ulike tider av døgnet for å kunne bli boende hjemme. Tilbudet må være tilgjengelig for brukerne hele døgnet etter faste avtaler.

Vaktsentral formidler kontakt mellom brukere og hjelpere når det oppstår akutte hjelpebehov.

Brutto driftsutgifter til hjelpeordninger for hjemmene: Dersom kommunens regnskap ikke er godkjent, kan foreløpige tall føres opp.

SOSIALSTATISTIKK

Årsmelding 1988

Skjemaet fylles ut i to eksemplarer, ett til Statistisk sentralbyrå og ett til fylkesmannen.

Oppgavene blir hentet inn av Statistisk sentralbyrå for Sosialdepartementet i medhold av lov om sosial omsorg §§ 20 d og 22, lov om barnevern § 13 og lov om edruskapsvern § 18.

Sosialkontor, kommune	For SSB	Oppgaveår
-----------------------	---------	-----------

Helse- og sosialstyret - underutvalg

Styrer og utvalg som sosialadministrasjonen er sekretariat for	Tallet på styrer/utvalg	Tallet på medlemmer	Tallet på møter	Tallet på saker behandlet i styrer/utvalg				
				Klient-saker etter sosial-lovene	Andre klient-saker	Plan- og budsjett-saker	Andre saker	I alt
Helse- og sosialstyret (sentralt)								
Lokale helse- og sosialstyrer								
Klientutvalg								
Edruskapsutvalg								
Barnevernsutvalg								
Andre typer sosiale utvalg, spesifiser:								

Har kommunen delegert myndighet fra Helse- og sosialstyret/underutvalg til sosialadministrasjonen? (Sett kryss)

Ja, det maksimale loven gir hjemmel for
 Ja, fulgt opplegget i de veiledende normalbestemmelsene fra NKS
 Ja, mindre enn de veiledende bestemmelsene fra NKS
 Nei

Personale og stillinger i sosialtjenesten i kommunen pr. 31/12 (SE RETTLEDNINGEN)

Virksomhetsområde	Tallet på ansatte personer		Deltidsansatte omregnet til heltidsansatte	Totalt personell (omregnet til heltidsansatte)	Tallet på stillinger (i samsvar med budsjett/plan)
	Heltid	Deltid			
	a	b	c	d=a+c	e
Generell sosialadministrasjon/sosialt arbeid					
— Av dette personer/stillinger felles for helse- og sosialtjenesten					
Hjemmehjelp (ikke time- og oppdragskontrakter)					
Husmorvikartjeneste					
Aldershjem (rene)					
Kombinerte alders- og sykehjem					
Eldreomsorg ellers (ikke hjemmesykepleie)					
Utekontakt, oppsøkende virksomhet					
Andre områder (ikke barnehager)					

Sosial omsorg

		Tallet på saker med vedtak i helse- og sosialstyret/ underutvalg	Tallet på saker med administrative vedtak	Tallet på saker i alt
Klientsaker med vedtak	Saker etter sosialomsorgslovens § 3.1			
	Saker etter sosialomsorgslovens § 3.2			
	Saker behandlet etter både § 3.1 og 3.2			
	Andre saker (se rettledning)			
	I alt			
Klientsaker uten vedtak	Personer som bare har fått råd og veiledning			Tallet på personer
	Bygger tallet på systematiske registreringer?	☐ Ja	☐ Nei	
Krisesenter/ krisetelefon for mishandlede	Er det krisesenter i kommunen?	☐ Ja	☐ Nei	
	Hvis nei, har kommunens innbyggere slikt tilbud ved kommunesamarbeid?	☐ Ja	☐ Nei	
	Er det krisetelefon i kommunen?	☐ Ja	☐ Nei	
	Hvis nei, har kommunens innbyggere slikt tilbud ved kommunesamarbeid?	☐ Ja	☐ Nei	
Brutto driftsutgifter til sosialhjelp siste år (u.kap. 1.42)				Beløp i hele kroner
	Bidrag			
	— Av dette økonomisk sosialhjelp til flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag som det ytes statsrefusjon for	Kr		
	Lån			
	— Av dette "trygdeforskudd"	Kr		
Annet				
	Underkapittel 1.42 i alt			

Edruskapsvern

		Tallet på saker med vedtak i helse- og sosialstyret/ underutvalg	Tallet på saker med administrative vedtak	Tallet på saker i alt
Klientsaker	Innleggelse etter søknad fra kommunen i vernehjem, tilsynshjem eller annen institusjon			
	Vedtak om tvangsinnleggelse i institusjon			
	Vedtak om fengslig forvaring inntil plass i institusjon kan skaffes			
	Andre tiltak			
	Henlagte saker			
	I alt			
Brutto driftsutgifter til edruskapsvern siste år (u.kap. 1.47)				Beløp i hele kroner
	Kurs-/opplysningsvirksomhet			
	Alkoholfrie miljøtilbud			
	Støttekontakt/tilsyn/ettervern			
	Betaling for institusjonsopphold			
Annet (støtte til organisasjon mv.)				
	Underkapittel 1.47 i alt			

Barne- og ungdomsvern

Barnevernlovens § 17	Barn som antas å være i en situasjon som beskrevet i barnevernlovens § 16, hvor helse- og sosialstyret pr. 31/12 ikke har foretatt undersøkelser etter § 17			Tallet på barn
Alle klientsaker		Tallet på saker med vedtak i helse- og sosialstyre/underutvalg	Tallet på saker med administrative vedtak	Tallet på saker i alt
	Saker der vernetiltak er vedtatt			
	Henlagte saker			
	Andre saker			
	I alt			
Tilsyn med barn	Barn som er plassert av private og som helse- og sosialstyre/underutvalget fører tilsyn med pr. 31/12		Tallet på barn i fosterhjem	Tallet på barn i barnevernsinstitusjon
	Barn som er plassert av barnevernet i en annen kommune og som helse- og sosialstyre/underutvalget fører tilsyn med pr. 31/12			
Andre saker	Uttalelser i saker om foreldreansvar etter barnelovens § 41			Tallet på saker
	Godkjenning av fosterhjem med tanke på adopsjon			
	Annen godkjenning av fosterhjem			
	Andre saker			
	I alt			
Brutto driftsutgifter til barnevern siste år (u.kap. 1.430 og 1.434)	U.kap. 1.430 Generelt forebyggende arbeid (se rettleiding)			Beløp i hele kroner
	Fosterhjem/privat pleie			
	Institusjonsplassering			
	Individuelt forebyggende arbeid (f.eks. støttekontakt/tilsyn/ettervern)			
	Annet			
	U.kap. 1.430 i alt			
	U.kap. 1.434 Oppsøkende barne- og ungdomsarbeid			

Tiltak for eldre og funksjonshemmede

	Tallet på institusjoner	Tallet på plasser/boliger pr. 31/12	Klienter/mottakere				Klienter/mottakere i alt
			Uføre	Alderspensionister			
				Under 67 år	67-79 år	80-84 år	
Institusjoner/hjelpetiltak	Aldershjem pr. 31/12						
	Aldershjemsavdeling i kombinerte alders- og sykehjem pr. 31/12						
	Kommunale boliger med heldøgnservice pr. 31/12						
	Aldersboliger/trygdeboliger pr. 31/12						
	Telefontilskudd i løpet av året						
	Andre tiltak i løpet av året						
Service-sentre	Finnes det servicesentre for eldre og/eller funksjonshemmede i kommunen? (Sett kryss)					Hvis ja:	Tallet på servicesentre:
	Senter for begge grupper	☐	Ja	☐	Nei		
	Senter for eldre	☐	Ja	☐	Nei		
	Senter for funksjonshemmede	☐	Ja	☐	Nei		
Støttekontakt	Mottakere pr. 31/12: (ikke medregnet barnevernsklienter)		Under 18 år	18-66 år	67 år og over	Mottakere i alt	

Hjelpeordninger for hjemmene

	Husholdningstype:	Tallet på hjem som har fått hjelp med:				
		Husmorvikartjeneste	Hjemmehjelp			
Husmorvikartjeneste og hjemmehjelp	Familier med funksjonshemmede barn					
	Andre barnefamilier					
	Uføre 16-66 år	Alene i husholdningen				
		I flerpersonhusholdninger				
	Alderspensjonister 67-79 år	Alene i husholdningen				
		I flerpersonhusholdninger				
	Alderspensjonister 80-84 år	Alene i husholdningen				
		I flerpersonhusholdninger				
	Alderspensjonister 85-89 år	Alene i husholdningen				
		I flerpersonhusholdninger				
	Alderspensjonister 90 år og over	Alene i husholdningen				
		I flerpersonhusholdninger				
	Andre husholdningstyper					
Tallet på hjem i alt						
Tallet på timeverk som helperne får betalt for (se rettledningen)						
— av dette betalte timeverk utført av pårørende						
Tallet på helpere pr. 31/12 (inkludert personer på time- og oppdragskontrakt)						
— Av dette pårørende						
Andre hjelpeordninger	Har kommunen tilbud om (sett kryss)					
	Rengjøringspatruljer	☐ Ja	☐ Nei	Avlastningstiltak	☐ Ja ☐ Nei	
	Distribusjon av mat	☐ Ja	☐ Nei	Ambulant døgnservice	☐ Ja ☐ Nei	
	Ambulerende vaktmester	☐ Ja	☐ Nei	Vaktsentral	☐ Ja ☐ Nei	
		Rengjørings- patruljer	Distribusjon av mat	Ambulerende vaktmester	Avlastnings- tiltak	
Tallet på hjem som har fått hjelp						
Tallet på betalte timeverk						
Brutto driftsutgifter (kap. 1.46)			Brutto driftsutgifter (hele kroner)		Egenandeler (hele kroner)	
	Husmorvikartjeneste					
	Hjemmehjelp					
	Andre tiltak					
	Kapittel 1.46 i alt					

Dato

Underskrift (sosialsjef)

Tidligere utkommet på emneområdet
Previously issued on the subject

Fattigstatistikk	Statistique de l'assistance publique	1866 - 1877, Eldre række	A. No.	2
"	"	1878 - 1881, Ny række	A. No.	2
"	"	1882 - 1883 NOS rekke III	Nr.	16
"	"	1884 - 1885 " " "	"	64
"	"	1886 " " "	"	89
"	"	1887 " " "	"	108
"	"	1888 " " "	"	126
"	"	1889 " " "	"	144
"	"	1890 " " "	"	205
"	"	1891 " " "	"	210
"	"	1892 " " "	"	223
"	"	1893 " " "	"	251
"	"	1894 " " "	"	279
"	"	1895 " " IV	"	16
"	"	1896 - 1897 " " "	"	26
"	"	1898 " " "	"	33
"	"	1899 " " "	"	46
"	"	1900 " " "	"	80
"	"	1901 - 1902 " " "	"	112
Fattigvæsenet	Statistique de l'assistance publique	1903 - 1904 " " V	"	20
"	"	1905 " " "	"	79
"	"	1906 - 1907 " " "	"	105
"	"	1908 - 1909 " " "	"	134
"	"	1910 " " "	"	207
"	"	1911 - 1912 " " VI	"	26
"	"	1913 - 1914 " " "	"	69
"	"	1915 " " "	"	145
"	"	1916 - 1917 " " "	"	191
"	"	1918 - 1919 " " VII	"	38
"	"	1920 - 1921 " " "	"	169
"	"	1922 - 1924 " " VIII	"	1
"	"	1925 " " "	"	67
"	"	1926 - 1927 " " "	"	113

For årene 1928 - 1958 er statistikken over forsorgsstøttede trykt i Statistiske Meddelelser (Meldinger) For the years 1928 - 1958 the statistics on public assistance are published in the Monthly Bulletin of the Central Bureau of Statistics

Barnevernsstatistikken The Child Welfare Statistics for 1954 og 1955, 1956 og for 1957 er trykt i Statistiske meldinger, mens resultatene av statistikken for 1958 og 1959 er publisert i Statistisk ukehefte

Barnevernsstatistikk	Child Welfare Statistics	Adopsjonsstatistikk	Adoption Statistics		
A	69	1960			
A	88	1961			
A	105	1962	1963		
A	127	1963	1964		
A	151	1964	1965		
A	188	1965	1966		
Forsorgstønad og kommunal trygd	Public Assistance and Municipal Social Pensions	Sosial hjemmehjelp	Social Home-Help Services		
A	17	1959	A	180	1965
A	48	1960	A	213	1966
A	70	1961	A	255	1967
A	93	1962	A	319	1968
A	115	1963	A	379	1969
A	156	1964	A	454	1970
Husmorvikarvirksomhet og hjemmesykepleie	Housewife Substitute Services and Home Nursing	A	524	1971	
A	108	1962	A	600	1972
A	136	1963	A	678	1973
A	152	1964	A	746	1974
			A	826	1975
			A	908	1976
			A	979	1977

For året 1965 er det ikke utarbeidd sosialhjelpstatistikk Statistics on public assistance
 have not been published for the year 1965

Sosialhjelpstatistikk
 Social Care Statistics

A	271	1966
A	297	1967
A	352	1968
A	434	1969
A	551	1970
A	605	1971
A	688	1972
A	749	1973
A	833	1974
A	901	1975

Sosialhjelpstatistikk 1976: SU 51/52, 1977

Barneomsorg Child Welfare Statistics

A	233	1966
A	264	1967
A	328	1968
A	372	1969

Barneomsorg (forts.)
 Child Welfare Statistics (cont.)

A	481	1970
A	547	1971
A	626	1972
A	703	1973
A	757	1974
A	843	1975
A	978	1976

Sosialstatistikk Social Statistics

B	99	1977
B	130	1978
B	192	1979
B	264	1980
B	375	1981
B	447	1982
B	522	1983
B	615	1984
B	685	1985

PUBLIKASJONER SENDT UT FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ ETTER 1. JANUAR 1989. EMNEINDELTE OVERSIKT
Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 January 1989. Survey
arranged by subject matter

0. GENERELLE EMNER GENERAL SUBJECT MATTERS

Standard for handelsområder Etter kommuneinndelingen pr. 1. januar 1989. 1989-39s.
(SNS; 3) 35 kr ISBN 82-537-2806-9

Statistisk årbok 1989 Statistical Yearbook of Norway. 1989-496s. (NOS B; 835) 75 kr
ISBN 82-537-2780-1

1. NATURRESSURSER OG NATURMILJØ NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT

10. R e s s u r s - o g m i l j ø r e g n s k a p Resource and environment accounts

Miljøstatistikk 1988 Naturressurser og miljø Environmental Statistics Natural Resources
and the Environment. 1988-291s. (SØS; 68) 70 kr ISBN 82-537-2664-3

Naturressurser og miljø 1988 Energi, petroleumsøkonomi, mineraler, fisk, skog, jordbruk,
avfall, avløp og vannforsyning, luft Ressursregnskap og analyser. 1989-116s.
(RAPP; 89/1) 75 kr ISBN 82-537-2765-8

Ressursregnskap for skog 1970-1985/Erik Næsset. 1988-68s. (RAPP; 88/11) 40 kr
ISBN 82-537-2661-9

12. E n e r g i Energy

Energisubstitusjon i treforedlingssektoren/Torstein Bye og Tor Arnt Johansen. 1990-40s.
(RAPP 89/22) 60 kr ISBN 82-537-2873-5

13. L u f t Air

Luftforurensning og materialskader: Samfunnsøkonomiske kostnader/Solveig Glomsrød og Audun
Rosland. 1989-70s. (RAPP; 88/31) 40 kr ISBN 82-537-2727-5

19. A n d r e r e s s u r s - o g m i l j ø e m n e r Other subject matters related to
resources and environment

Utbyggingsregnskap Dokumentasjon av metode og resultater fra prøveregnskap 1986 og 1987/
Øystein Engebretsen. 1989-58s. (RAPP; 89/6) 70 kr ISBN 82-537-2724-0

2. SOSIODEMOGRAFISKE EMNER SOCIODEMOGRAPHIC SUBJECT MATTERS

20. G e n e r e l l e s o s i o d e m o g r a f i s k e e m n e r General socio-
demographic subject matters

Sosialt utsyn 1989 Social Survey 1989-230s. (SØS; 70) 125 kr ISBN 82-537-2776-3
ISSN 0801-3845

21. B e f o l k n i n g Population

Befolkningsstatistikk 1988 Hefte I Endringstal for kommunar 1986-1988 Population
Statistics Volume I Population Changes in Municipalities. 1988-60s. (NOS B; 766) 40 kr
ISBN 82-537-2633-3

Befolkningsstatistikk 1988 Hefte III Oversikt Population Statistics Volume III Survey.
1989-136s. (NOS B; 809) 55 kr ISBN 82-537-2715-1

Befolkningsstatistikk 1989 Hefte I Endringstal for kommunar 1987-1989 Population
Statistics Volume I Population Changes in Municipalities. 1989-57s. (NOS B; 830) 45 kr
ISBN 82-537-2768-2

Befolkningsstatistikk 1989 Hefte II Folkemengd 1. januar Population Statistics Volume
II Population 1 January. 1989-148s. (NOS B; 853) 55 kr ISBN 82-537-2815-8

Befolkningsstatistikk 1989 Hefte III Oversikt Population Statistics Volume III Survey.
1990-138s. (NOS B; 875) 55 kr ISBN 82-537-2855-7

Befolkningsstatistikk Oversikt 1981-1985 Population Statistics Survey. 1989-118s.
(NOS B; 791) 40 kr ISBN 82-537-2675-9

Fruktbarhet og dødelighet i Norge 1771-1987. 1989-44s. (RAPP; 89/17) 60 kr
ISBN 82-537-2840-9

Husholdningsstørrelse og -sammensetning 1960, 1970 og 1980 Noen utvalgte alderstrinn/Bjørn
Moen. 1989-50s. (RAPP; 89/15) 60 kr ISBN 82-537-2847-6

Innvandringens betydning for befolkningsutvikling i Norge/Inger Texmon og Lars Østby.
1989-55s. (RAPP; 89/4) 70 kr ISBN 82-537-2723-2

- Sociodemographic Differentials in the Number of Children A Study of Women Born 1935, 1945 and 1955/Øystein Kravdal. 1989-138s. (RAPP; 89/7) 75 kr ISBN 82-537-2766-6
22. H e l s e f o r h o l d o g h e l s e t j e n e s t e Health conditions and health services
- Dødsårsaker 1987 Hovedtall Causes of Death Main Tables. 1989-151s. (NOS B; 813) 65 kr ISBN 82-537-2729-1
- Helseinstitusjoner 1987 Health Institutions. 1988-91s. (NOS B; 808) 45 kr ISBN 82-537-2712-7
- Helsestatistikk 1987 Health Statistics. 1989-124s. (NOS B; 832) 55 kr ISBN 82-537-2772-0
- Helseinstitusjoner 1988 Health Institutions. 1990-97s. (NOS B; 877) 45 kr ISBN 82-537-2858-1
- Kommunehelsetjenesten Årsstatistikk for 1987. 1988-67s. (RAPP; 88/29) 40 kr ISBN 82-537-2698-8
- Kommunehelsetjenesten Årsstatistikk for 1988. 1990-83s. (RAPP; 89/21) 70 kr ISBN 82-537-2870-0
23. U t d a n n i n g o g s k o l e v e s e n Education and educational institutions
- Standard for utdanningsgruppering i offentlig norsk statistikk Revidert 1989 Norwegian Standard Classification of Education Revised 1989. 1989-161s. (SNS; 7) 60 kr ISBN 82-537-2793-3
- Utdanningsstatistikk Grunnskolar 1. oktober 1987 Educational Statistics Primary and Lower Secondary Schools. 1988-89s. (NOS B; 768) 40 kr ISBN 82-537-2637-6
- Utdanningsstatistikk Grunnskolar 1. september 1988 Educational Statistics Primary and Lower Secondary Schools. 1989-88s. (NOS B; 810) 45 kr ISBN 82-537-2721-6
- Utdanningsstatistikk Universiteter og høyskoler 1. oktober 1987 Educational Statistics Universities and Colleges. 1989-144s. (NOS B; 868) 55 kr ISBN 82-537-2838-7
- Utdanningsstatistikk Videregående skoler 1. oktober 1986 Educational Statistics Upper Secondary Schools. 1988-152s. (NOS B; 801) 50 kr ISBN 82-537-2696-1
- Utdanningsstatistikk Videregående skoler 1. oktober 1987 Educational Statistics Upper Secondary Schools. 1989-148s. (NOS B; 861) 60 kr ISBN 82-537-2829-8
24. K u l t u r e l l e f o r h o l d , g e n e r e l l t i d s b r u k , f e r i e o g f r i t i d Culture, time use, holidays and leisure
- Kulturstatistikk 1988 Cultural Statistics. 1989-177s. (NOS B; 871) 60 kr ISBN 82-537-2846-8
- Radiolytting og fjernsynsseing blant barn og ungdom Høsten 1988 Programdagene 1.-7. oktober/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1988-55s. (RAPP; 88/28) 40 kr ISBN 82-537-2703-8
- Radiolytting og fjernsynsseing Høsten 1988 Fylkesoversikt for programdagene 1.-7. oktober/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1988-130s. (RAPP; 88/26) 50 kr ISBN 82-537-2699-6
- Radiolytting og fjernsynsseing Høsten 1988 Landsoversikt for programdagene 1.-7. oktober/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1988-85s. (RAPP; 88/27) 40 kr ISBN 82-537-2700-3
- Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1988 Landsoversikt for programdagene 30. januar - 5. februar/Gustav Haraldsen. 1988-91s. (RAPP; 88/9) 40 kr ISBN 82-537-2653-8
- Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1989 Landsoversikt for programdagene 4. - 10. februar/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1989-69s. (RAPP; 89/8) 70 kr ISBN 82-537-2769-0
- Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1988 Fylkesoversikt for programdagene 30. januar - 5. februar/Gustav Haraldsen. 1988-168s. (RAPP; 88/10) 50 kr ISBN 82-537-2654-6
- Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1989 Fylkesoversikt for programdagene 4. - 10. februar/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1989-130s. (RAPP; 89/9) 85 kr ISBN 82-537-2770-4
- Undersøkelse om bruk av folkebibliotek 1988. 1989-83s. (RAPP; 89/18) 60 kr ISBN 82-537-2832-8

25. S o s i a l e f o r h o l d o g s o s i a l v e s e n Social conditions and social services
- Barnehager og fritidshjem 1987 Kindergartens and Leisure Time Centres. 1988-60s. (NOS B; 804) 40 kr ISBN 82-537-2708-9
- Barnehager og fritidshjem 1988 Kindergartens and Leisure Time Centres. 1989-66s. (NOS B; 854) 45 kr ISBN 82-537-2817-4
- De eldres inntekter Nivå og ulikhet Income of Aged People Level and Inequality. 1989-156s. (RAPP; 89/12) 95 kr ISBN 82-537-2785-2
- Individuelle faktorer ved rekruttering til uførepensjonsordningen - En empirisk studie 1977-1983/Ellen J. Amundsen. 1988-96s. (RAPP; 88/16) 45 kr ISBN 82-537-2728-3
- Sosialstatistikk 1987 Social Statistics. 1989-121s. (NOS B; 848) 55 kr ISBN 82-537-2804-2
26. R e t t s f o r h o l d o g r e t t s v e s e n The law and legal institutions
- Kriminalstatistikk 1987 Criminal Statistics 1989-128s. (NOS B; 864) 55 kr ISBN 82-537-2834-4
- Sivilrettsstatistikk 1987 Civil Judicial Statistics. 1989-46s. (NOS B; 818) 35 kr ISBN 82-537-2736-4
- Sivilrettsstatistikk 1988 Civil Judicial Statistics. 1990-46s. (NOS B; 881) 35 kr ISBN 82-537-2866-2
3. S O S I O Ø K O N O M I S K E E M N E R SOCIOECONOMIC SUBJECT MATTERS
30. G e n e r e l l e s o s i o ø k o n o m i s k e e m n e r General socioeconomic subject matters
- Ensliges inntekt og forbruk. 1989-107s. (RAPP; 89/14) 75 kr ISBN 82-537-2796-8
32. A r b e i d s k r a f t Labour
- Arbeidsmarkedstatistikk 1987-1988 Labour Market Statistics. 1989-186s. (NOS B; 843) 60 kr ISBN 82-537-2819-0
- Arbeidstilbudet i MODAG En analyse av utviklingen i yrkesdeltakingen for ulike sosiodemografiske grupper/Kjersti-Gro Lindquist, Liv Sannes og Nils Martin Stølen. 1990-178s. (RAPP 90/4) 85 kr ISBN 82-537-2911-1
- Normalisering av deltidsarbeidet En analyse av endring i kvinners yrkesaktivitet og arbeidstid i 80-årene Normalization of Part-Time Work A Study of Women's Employment and Working Time Patterns in the 1980s. 1989-127s. (SØS; 71) 75 kr ISBN 82-537-2779-8
33. L ø n n Wages and salaries
- Lønninger og inntekter 1986 Wages, Salaries and Income. 1989-96s. (NOS B; 838) 55 kr ISBN 82-537-2786-0
- Lønnsstatistikk 1988 Wage Statistics. 1989-108s. (NOS B; 852) 55 kr ISBN 82-537-2812-3
- Lønnsstatistikk for ansatte i bankvirksomhet 1. september 1988 Wage Statistics for Bank Employees. 1989-45s. (NOS B; 815) 35 kr ISBN 82-537-2731-3
- Lønnsstatistikk for ansatte i bankvirksomhet 1. september 1989 Wage Statistics for Bank Employees. 1990-46s. (NOS B; 888) 35 kr ISBN 82-537-2881-6
- Lønnsstatistikk for ansatte i forretningsmessig tjenesteyting og i interesseorganisasjoner 1. september 1988 Wage Statistics for Employees in Business Services and in Business, Professional and Labour Associations. 1989-71s. (NOS B; 811) 45 kr ISBN 82-537-2722-4
- Lønnsstatistikk for ansatte i forretningsmessig tjenesteyting og i interesseorganisasjoner 1. september 1989 Wage Statistics for Employees in Business Services and in Business, Professional and Labour Associations. 1990-79s. (NOS B; 889) 45 kr ISBN 82-537-2882-4
- Lønnsstatistikk for ansatte i forsikringsvirksomhet 1. september 1988 Wage Statistics for Employees in Insurance Activity. 1989-42s. (NOS B; 821) 35 kr ISBN 82-537-2740-2
- Lønnsstatistikk for ansatte i forsikringsvirksomhet 1. september 1989 Wage Statistics for Employees in Insurance Activity. 1990-50s. (NOS B; 894) 35 kr ISBN 82-537-2904-9

Lønnsstatistikk for ansatte i helsevesen og sosial omsorg 1. oktober 1988 Wage Statistics of Employees in Health Services and Social Welfare. 1989-121s. (NOS B; 858) 55 kr ISBN 82-537-2825-5

Lønnsstatistikk for ansatte i hotell- og restaurantdrift April og oktober 1988 Wage Statistics for Employees in Hotels and Restaurants. 1989-55s. (NOS B; 841) 45 kr ISBN 82-537-2789-5

Lønnsstatistikk for ansatte i skoleverket 1. oktober 1988 Wage Statistics for Employees in Publicly Maintained Schools. 1989-50s. (NOS B; 846) 35 kr ISBN 82-537-2801-8

Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel 1. september 1988 Wage Statistics for Employees in Wholesale and Retail Trade. 1989-132s. (NOS B; 826) 55 kr ISBN 82-537-2758-5

Lønnsstatistikk for arbeidere i bergverksdrift og industri 3. kvartal 1988 Wage Statistics for Workers in Mining and Manufacturing. 1989-43s. (NOS B; 828) 35 kr ISBN 82-537-2761-5

Lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere pr. 1. oktober 1988 Wage Statistics for Local Government Employees. 1989-88s. (NOS B; 855) 45 kr ISBN 82-537-2818-2

Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks rutefart November 1988 Wage Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade. 1989-34s. (NOS B; 829) 35 kr ISBN 82-537-2763-1

Lønnsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn 1. oktober 1987 Wage Statistics for Central Government Employees. 1988-88s. (NOS B; 777) 40 kr ISBN 82-537-2648-1

Lønnsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn 1. oktober 1988 Wage Statistics for Central Government Employees. 1989-88s. (NOS B; 839) 45 kr ISBN 82-537-2787-9

34. P e r s o n l i g i n n t e k t o g f o r m u e Personal income and property

Individ, arbeid og inntekt En fordelingsanalyse Individuals, Jobs and Earnings A Study of Distribution. 1989-198s. (SØS; 72) 85 kr ISBN 82-537-2850-6

Inntekts- og formuesstatistikk 1987 Income and Property Statistics. 1990-203s. (NOS B; 882) 65 kr ISBN 82-537-2871-9

Inntekts- og formuesstatistikk 1986 Income and Property Statistics. 1990-204s. (NOS B; 867) 65 kr ISBN 82-537-2837-9

Inntektsstatistikk 1985 Income Statistics. 1988-140s. (NOS B; 784) 50 kr ISBN 82-537-2663-5

Inntektsulikhhet i Norge 1973-1985/Rolf Aaberge og Tom Wennemo. 1988-94s. (RAPP; 88/15) 45 kr ISBN 82-537-2671-6

Skattestatistikk 1987 Oversikt over skattelikningen Tax Statistics Survey of Tax Assessment. 1989-146s. (NOS B; 865) 60 kr ISBN 82-537-2835-2

4. NÆRINGSØKONOMISKE EMNER INDUSTRIAL SUBJECT MATTERS

40. G e n e r e l l e n æ r i n g s ø k o n o m i s k e e m n e r General industrial subject matters

Den norske informasjonssektoren - Hvor stor del av totaløkonomien har med informasjon å gjøre?/Jan Brunsgaard og Erling Joar Fløttum. 1989-73s. (RAPP; 88/32) 40 kr ISBN 82-537-2707-0

Regnskapsstatistikk 1987 Industri og varehandel Statistics of Accounts Manufacturing, Wholesale and Retail Trade. 1990-148s. (NOS B; 873) 60 kr ISBN 82-537-2851-4

41. J o r d b r u k , s k o g b r u k , j a k t , f i s k e o g f a n g s t Agriculture, forestry, hunting, fishing, sealing and whaling

Fiske og oppdrett av laks mv. 1987 Fishing and Rearing of Salmon etc. 1989-113s. (NOS B; 840) 55 kr ISBN 82-537-2788-7

Fiskeristatistikk 1987 Fishery Statistics. 1989-141s. (NOS B; 869) 55 kr ISBN 82-537-2841-7

Jaktstatistikk 1988 Hunting Statistics. 1989-58s. (NOS B; 862) 45 kr ISBN 82-537-2830-1

Jordbruksstatistikk 1987 Agricultural Statistics. 1989-134s. (NOS B; 827) 55 kr ISBN 82-537-2759-3

- Jordbruksstatistikk 1988 Agricultural Statistics. 1990-153s. (NOS B; 884) 55 kr
ISBN 82-537-2869-7
- Skogavvirkning til salg og industriell produksjon 1987/88 Roundwood Cut for Sale and
Industrial Production. 1989-59s. (NOS B; 844) 45 kr ISBN 82-537-2794-1
- Skogstatistikk 1987 Forestry Statistics. 1989-105s. (NOS B; 834) 55 kr
ISBN 82-537-2775-5
- Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1983-1986. 1989-38s. (RAPP; 89/13) 60 kr
ISBN 82-537-2783-6
- Veterinærstatistikk 1987 Veterinary Statistics. 1989-86s. (NOS B; 805) 40 kr
ISBN 82-537-2709-7
- Veterinærstatistikk 1988 Veterinary Statistics. 1990-84s. (NOS B; 880) 45 kr
ISBN 82-537-2865-4
42. Oljeutvinning, bergverk, industri og kraftforsyning Oil extraction, mining and quarrying, manufacturing, electricity and gas supply
- Elektrisitetsstatistikk 1987 Electricity Statistics. 1989-92s. (NOS B; 833) 45 kr
ISBN 82-537-2773-9
- Energistatistikk 1987 Energy Statistics. 1988-95s. (NOS B; 798) 40 kr
ISBN 82-537-2693-7
- Energistatistikk 1988 Energy Statistics. 1989-90s. (NOS B; 863) 45 kr
ISBN 82-537-2833-6
- Industristatistikk 1987 Hefte I Næringstall Manufacturing Statistics Volume I Industrial
Figures. 1989-173s. (NOS B; 836) 60 kr ISBN 82-537-2782-8
- Industristatistikk 1987 Hefte II Vareteall Manufacturing Statistics Volume II Commodity
Figures. 1990-186s. (NOS B; 876) 60 kr ISBN 82-537-2856-5
- Olje- og gassvirksomhet 4. kvartal 1988 Statistikk og analyse Oil and Gas Activity
Statistics and Analysis. 1989-81s. (NOS B; 817) 45 kr ISBN 82-537-2734-8
- Olje- og gassvirksomhet 1. kvartal 1989 Statistikk og analyse Oil and Gas Activity
Statistics and Analysis. 1989-138s. (NOS B; 837) 55 kr ISBN 82-537-2784-4
- Olje- og gassvirksomhet 2. kvartal 1989 Statistikk og analyse Oil and Gas Activity
Statistics and Analysis. 1989-69s. (NOS B; 850) 55 kr ISBN 82-537-2808-5
- Olje- og gassvirksomhet 3. kvartal 1989 Statistikk og analyse Oil and Gas Activity
Statistics and Analysis. 1989-70s. (NOS B; 870) 50 kr ISBN 82-537-2843-3
- Regnskapsstatistikk 1986 Oljeutvinning, bergverksdrift og industri Statistics of
Accounts Oil Extraction, Mining and Manufacturing. 1988-170s. (NOS B; 757) 50 kr
ISBN 82-537-2620-1
43. Bygge- og anleggsvirksomhet Building and construction
- Byggearealstatistikk 1988 Building Statistics. 1989-76s. (NOS B; 831) 45 kr
ISBN 82-537-2771-2
- Byggearealstatistikk 4. kvartal 1988 Building Statistics. 1989-55s. (NOS B; 822) 40 kr
ISBN 82-537-2742-9
- Byggearealstatistikk 1. kvartal 1989 Building Statistics. 1989-55s. (NOS B; 847) 50 kr
ISBN 82-537-2803-4
- Byggearealstatistikk 2. kvartal 1989 Building Statistics. 1989-55s. (NOS B; 859) 50 kr
ISBN 82-537-2826-3
- Byggearealstatistikk 3. kvartal 1989 Building Statistics. 1989-55s. (NOS B; 874) 50 kr
ISBN 82-537-2854-9
- Byggearealstatistikk 4. kvartal 1989 Building Statistics. 1990-55s. (NOS B; 893) 50 kr
ISBN 82-537-2891-3
- Bygge- og anleggsstatistikk 1987 Construction Statistics. 1989-78s. (NOS B; 814) 45 kr
ISBN 82-537-2730-5
- Rehabilitering av bygninger 1986/Arild Thomassen. 1989-41s. (RAPP; 89/10) 70 kr
ISBN 82-537-2791-7

44. U t e n r i k s h a n d e l External trade

Commodity List Edition in English of Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen 1990 Supplement to Monthly Bulletin of External Trade 1990 and External Trade 1990 Volume I. 1990-135s. (NOS B; 883) ISBN 82-537-2868-9

Commodity List Edition in English of Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen 1989 Supplement to Monthly Bulletin of External Trade 1989 and External Trade 1989 Volume I. 1989-118s. (NOS B; 819) ISBN 82-537-2737-2

Internasjonal standard for varegruppering i statistikken over utenrikshandelen (SITC-Rev.3). 1989-96s. (SNS; 9) 55 kr ISBN 82-537-2741-0

Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen 1990 Tillegg til Månedssstatistikk over utenrikshandelen 1990 og Utenrikshandel 1990 Hefte I. 1990-177s. (NOS B; 882) ISBN 82-537-2867-0

Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen 1989 Tillegg til Månedssstatistikk over utenrikshandelen 1989 og Utenrikshandel 1989 Hefte I. 1989-151s. (NOS B; 820) ISBN 82-537-2739-9

Utenrikshandel 1988 Hefte I External Trade Volume I. 1989-368s. (NOS B; 849) 95 kr ISBN 82-537-2807-7

Utenrikshandel 1988 Hefte II External Trade Volume II. 1990-377s. (NOS B; 872) 95 kr ISBN 82-537-2849-2

45. V a r e h a n d e l Internal trade

Regnskapsstatistikk 1986 Detaljhandel Statistics of Accounts. 1988-84s. (NOS B; 770) 40 kr ISBN 82-537-2640-6

Varehandelsstatistikk 1987 Wholesale and Retail Trade Statistics. 1989-82s. (NOS B; 857) 45 kr ISBN 82-537-2823-9

46. S a m f e r d s e l o g r e i s e l i v Transport, communication and tourism

Reiselivsstatistikk 1987 Statistics on Travel. 1988-123s. (NOS B; 807) 55 kr ISBN 82-537-2713-5

Reiselivsstatistikk 1988 Statistics on Travel. 1990-127s. (NOS B; 866) 55 kr ISBN 82-537-2836-0

Samferdselsstatistikk 1987 Transport and Communication Statistics. 1989-188s. (NOS B; 806) 60 kr ISBN 82-537-2711-9

Samferdselsstatistikk 1988 Transport and Communication Statistics. 1990-190s. (NOS B; 879) 60 kr ISBN 82-537-2861-1

Sjøfart 1988 Maritime Statistics. 1989-145s. (NOS B; 856) 55 kr ISBN 82-537-2822-0

Veitrafikkulykker 1988 Road Traffic Accidents. 1989-145s. (NOS B; 851) 55 kr ISBN 82-537-2811-5

47. T j e n e s t e y t i n g Services

Arkitektvirksomhet og byggeteknisk konsulentvirksomhet 1987 Architectural and Other Technical Services Connected with Construction. 1989-43s. (NOS B; 823) 35 kr ISBN 82-537-2743-7

Bilverkstader mv. 1987 Reparasjon av kjøretøy, husholdningsapparat og varer for personleg bruk Car Repair Shops etc. Repair of Vehicles, Household Apparatus and Commodities for Personal Use. 1989-43s. (NOS B; 824) 35 kr ISBN 82-537-2744-5

Tjenesteyting 1987 Forretningsmessig tjenesteyting, utleie av maskiner og utstyr, renovasjon og reingjøring, vaskeri- og renservirksomhet Services Business Services, Machinery and Equipment Rental and Leasing, Sanitary and Similar Services, Laundries, Laundry Services and Cleaning and Dyeing Plants. 1989-74s. (NOS B; 825) 45 kr ISBN 82-537-2745-3

5. SAMFUNNSØKONOMISKE EMNER GENERAL ECONOMIC SUBJECT MATTERS

50. Nasjonalregnskap og andre generelle samfunns-
økonomiske emner National accounts and other general economic subject matters

Kontoplanen i nasjonalregnskapet Ajourført mai 1989 Accounting System of the National Accounts Updated May 1989. 1989-95s. (SNS; 1) 45 kr ISBN 82-537-2792-5

Nasjonalregnskapsstatistikk 1987 National Accounts Statistics. 1990-412s. (NOS B; 878) 150 kr ISBN 82-537-2860-3

51. Offentlig forvaltning Public administration

Aktuelle skattetall 1989 Current Tax Data. 1989-44s. (RAPP; 89/19) 60 kr ISBN 82-537-2844-1

De offentlige sektors finanser 1983-1988 Public Sector Finances. 1989-125s. (NOS B; 860) 60 kr ISBN 82-537-2827-1

Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1975-1989. 1989-63s. (RAPP; 89/16) 45 kr ISBN 82-537-2813-1

Struktur tall for kommunenes økonomi 1987 Structural Data from the Municipal Accounts. 1989-162s. (NOS B; 816) 60 kr ISBN 82-537-2732-1

Struktur tall for kommunenes økonomi 1988 Structural Data from the Municipal Accounts. 1990-162s. (NOS B; 890) 60 kr ISBN 82-537-2883-2

52. Finansinstitusjoner, penger og kreditt Financial institutions, money and credit

Kredittmarkedstatistikk Fordringer og gjeld overfor utlandet 1986 og 1987 Credit Market Statistics Foreign Assets and Liabilities. 1989-94s. (NOS B; 842) 45 kr ISBN 82-537-2798-4

Kredittmarkedstatistikk Lån, obligasjoner, aksjer mv. 1987 Credit Market Statistics Loans, Bonds, Shares etc. 1989-100s. (NOS B; 845) 45 kr ISBN 82-537-2799-2

59. Andre samfunnsøkonomiske emner Other general economic subject matters

Nasjonale og regionale virkninger av ulike utviklingslinjer i norsk jordbruk/Ådne Cappelen, Stein Inge Hove og Tor Skoglund. 1990-88s. (PAPP 90/3) 45 kr ISBN 82-537-2890-5

KVARTS-86 A Quarterly Macroeconomic Model Formal Structure and Empirical Characteristics/ Einar Bowitz and Torbjørn Eika. 1989-104s. (RAPP; 89/2) 45 kr ISBN 82-537-2714-3

Lønnsrelasjoner i en kvartalsmodell for norsk økonomi En KVARTS-rapport/Einar Bowitz. 1989-87s. (RAPP; 89/3) 70 kr ISBN 82-537-2738-0

Region-2 En modell for regionaløkonomisk analyse/Knut Ø. Sørensen og Jøran Toresen. 1990-76s. (RAPP 90/2) 70 kr ISBN 82-537-2880-8

Struktur og egenskaper ved en MSG-modell med Armingtonrelasjoner/Erling Holmøy og Tor Jakob Klette. 1990-99s. (RAPP 89/23) 70 kr ISBN 82-537-2872-7

Vitskapsfilosofi og økonomisk teori Philosophy of Science and Economic Theory/Kjell Arne Brekke og Asbjørn Torvanger. 1990-315s. (SØS; 73) 115 kr ISBN 82-537-2857-3

6. SAMFUNNSORGANISATORISKE EMNER SUBJECT MATTERS RELATED TO SOCIAL ORGANISATION

62. P o l i t i s k e e m n e r Politics

Velgere, partier og politisk avstand. 1989-329s. (SØS; 69) 125 kr ISBN 82-537-2762-3

69. A n d r e s a m f u n n s o r g a n i s a t o r i s k e e m n e r Other subject matters related to social organisation

Statistisk sentralbyrå Hovedtrekk i arbeidsprogrammet for 1989. 1989-53s. (RAPP; 89/5) 60 kr ISBN 82-537-2720-8

UTKOMMET I SERIEN STANDARDER FOR NORSK STATISTIKK (SNS)
Issued in the series Standards for Norwegian Statistics (SNS)

- Nr. 1 Kontoplanen i nasjonalregnskapet. Ajourført mai 1989 Accounting System of the National Accounts. Updated May 1989. 1989-95s. 45 kr ISBN 82-537-2792-5
- " 2 Standard for næringsgruppering Standard Industrial Classification. 1983-49s. 35 kr ISBN 82-537-1891-8
- " 3 Standard for handelsområder Etter kommuneinndelingen pr. 1. januar 1989. 1989-39s. 35 kr ISBN 82-537-2806-9
- " 4 Standard for kommuneklassifisering Standard Classification of Municipalities. 1985-46s. 20 kr ISBN 82-537-2212-5
- " 5 Standard for inndeling etter sosioøkonomisk status Standard Classification of Socioeconomic Status. 1984-32s. 12 kr ISBN 82-537-2073-4
- " 6 Klassifikasjon av sykdommer, skader og dødsårsaker Norsk utgave av International Classification of Diseases, ninth Revision (ICD-9). 1986-153s. 35 kr ISBN 82-537-2350-4
- " 7 Standard for utdanningsgruppering i offentlig norsk statistikk Revidert 1989 Norwegian Standard Classification of Education Revised 1989. 1989-161s. 60 kr ISBN 82-537-2793-3
- " 9 Internasjonal standard for varegruppering i statistikken over utenrikshandelen (SITC-Rev.3). 1989-96s. 55 kr ISBN 82-537-2741-0

Pris kr 55,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-2917-0
ISSN 0333-2055